

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1. Algemeen.....	7
1.2 Kerngegevens.....	9
2. Programma's.....	11
Programma 1: Bestuur en dienstverlening	14
Programma 2: Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	17
Programma 3: Economische zaken en werkgelegenheid.....	20
Programma 4: Openbare werken: groen en grijs.....	22
Programma 5: Openbare orde en veiligheid.....	24
Programma 6: Verkeer en vervoer, bereikbaarheid.....	26
Programma 7: Onderwijs	27
Programma 8: Sport en ontspanning	29
Programma 9: Kunst, cultuur en monumenten	31
Programma 10: Recreatie en toerisme	32
Programma 11: Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid.....	34
Programma 12: Volksgezondheid.....	38
Programma 13: Milieu	40
Programma 14: Welzijn	42
3. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	43
4. Paragrafen	49
4.1 Lokale heffingen	51
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	55
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	61
4.4 Financiering	64
4.5 Bedrijfsvoering.....	67
4.6 Verbonden partijen	72
4.7 Grondbeleid	78
4.8 Rechtmatigheid.....	80
4.9 Demografische ontwikkelingen	81
4.10 Interbestuurlijk toezicht	85
5. Financiële begroting	89
5.1 Overzicht van baten en lasten in de begroting	91
5.2 Geraamde incidentele baten en lasten.....	94
5.3 Gemeentelijk aandeel in het EMU-tekort.....	97
5.4 Financiële positie	99
6. Meerjarenraming 2016-2018	103
7. Investeringsplan	107
8. Vaststellingsbesluit.....	109

Geachte leden van de raad,

Inleiding

Met genoegen bieden wij u hierbij de begroting 2015 en de meerjarenraming 2016-2018 aan. De begroting en de meerjarenraming sluiten met de volgende saldi:

(bedragen x 1.000 euro)	2015	2016	2017	2018
Begrotingssaldi	0	112	353	384

In deze saldi zijn de cijfers uit de septembercirculaire van het rijk en ook de structurele wijzigingen uit de 2^e tussenrapportage 2014 verwerkt.

Financiën

Eerder dit jaar hebben we u gewaarschuwd dat het wel eens heel moeilijk kon worden om de begroting meerjarig sluitend te krijgen. We presenteren u weliswaar een sluitende begroting, maar de risico's die we eerder zagen, gelden nog steeds. De begroting sluit bijvoorbeeld doordat we de kortingen, die het Rijk meerjarig doorvoert op de budgetten die overkomen in verband met de decentralisaties, één op één hebben doorvertaald in onze meerjarenraming. Het is zeer de vraag of dat ook zo uitpakt. Hetzelfde geldt voor de kortingen op de WMO. We lopen hiermee grote risico's. Daarnaast willen we u wijzen op het feit dat de vorig jaar in DAL en DEAL-verband aan een groot aantal GR-en opgelegde bezuinigingen geen van allen behaald zijn. We hebben dit traject nog niet opgegeven en de bezuinigingen zijn wederom in onze meerjarenraming opgenomen. We vinden dat door het Rijk doorgevoerde kortingen op de Algemene Uitkering naar rato door onze Gemeenschappelijke Regelingen opgevangen moeten worden en vragen daarvoor uw steun.

Voor een sluitende jaarschijf 2015 stellen we een eenmalige onttrekking uit de Algemene Reserve voor van 489 duizend euro. Bij het opstellen van de begroting 2014 was reeds bekend dat 2015 een jaar zou zijn waarin we een negatief saldo verwachtten. Dat heeft vooral te maken met een extra vermindering van de Algemene Uitkering. Dat beeld is sindsdien nog eens versterkt doordat we de korting op de WMO Huishoudelijke Hulp, die het Rijk vanaf 2015 doorvoert, niet al in 2015 door kunnen vertalen. De korting hebben we daarom in 2015 slechts voor 50% op het WMO-budget in mindering gebracht (incidenteel nadeel van 169 duizend euro). Vanaf 2016 is de korting voor 100% door vertaald. Een ander extra negatief effect (incidenteel nadeel van 273 duizend euro) in de jaarschijf 2015 is een hoger dan verwacht tekort op de wet Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG). Naast deze twee posten stellen we voor de eenmalig extra kapitaallasten in verband met vervroegde investeringen in herinrichtingsprojecten van 20 duizend euro en de lasten die verband houden met de post onvoorzien incidenteel (27 duizend euro) te dekken door een eenmalige onttrekking uit de Algemene Reserve. In totaal is dus een onttrekking van 489 duizend euro nodig. Gezien de bevindingen over het weerstandsvermogen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing achten wij een onttrekking van deze omvang verantwoord.

Meerjarig presenteren we een ruim positief sluitende begroting van 384 duizend euro in 2018. Een verbetering van het perspectief ten opzichte van vorig jaar. Dit komt aan de ene kant doordat de Algemene Uitkering meerjarig hoger uitvalt dan vorig jaar de verwachting was. Aan de andere kant hebben we door verschillende maatregelen in het afgelopen jaar de begrotingspositie verder versterkt. Deze maatregelen hebben vooral betrekking op het doen van eenmalige inspanningen en investeringen die meerjarig een besparing opleveren, bijvoorbeeld binnen de beheerplannen.

Belastingen

Voor wat betreft de belastingen stellen we voor de OZB te verhogen met 3,5%. Dit is in lijn met wat we in de kadernota hebben aangekondigd, namelijk 2,5% + 1% extra. De 3,5% geldt alleen voor 2015. Meerjarig hebben we gerekend met een stijging van 2,5%. Door een daling van de tarieven voor afvalstoffenheffing van 5% stijgen de lasten voor een gemiddelde huishouding in 2015 slechts minimaal. Hiermee weten we onze burgers redelijk te ontzien in een lastige periode en daar zijn we trots op.

Risico's

In oktober 2014 staat de nieuwe beleidsnota weerstandsvermogen en risicobeheersing geagendeerd. Het weerstandsvermogen in deze begroting is beoordeeld aan de hand van de nieuwe nota. Het weerstandsvermogen van de gemeente Loppersum voldoet ruimschoots aan de vastgestelde norm.

We willen uw specifieke aandacht vragen voor de risico's bij Fivelingo en de ISD Noordoost, omdat we de begrotingen van deze Gemeenschappelijke Regelingen niet volledig hebben kunnen betrekken bij het opstellen van onze eigen begroting. Fivelingo verwacht meerjarig grote tekorten, omdat de uitstroom van mensen met een arbeidsbeperking lager ligt dan de prognose van het Rijk. De ISD Noordoost verwacht tekorten vanwege een toename van het aantal uitkeringsgerechtigden. Beide Gemeenschappelijke Regelingen hebben van de provincie uitstel gekregen voor het indienen van hun begrotingen. Dit brengt voor onze begroting onzekerheid met zich mee.

Beleidsontwikkelingen

De decentralisatie van het sociaal domein betekent een flinke toename van het takenpakket van de gemeente. In samenwerking met diverse belanghebbenden hebben we in 2014 de stappen gezet om dit takenpakket uit te kunnen voeren. We voorzien echter grote risico's omdat het Rijk de taken overdraagt met een korting die meerjarig ook nog eens toeneemt. Voor de uitvoering van de nieuwe taken zullen we onze organisatie in 2015 moeten versterken. Loppersum voert de decentralisaties zoveel mogelijk gezamenlijk met Delfzijl en Appingedam in en weet tegelijk haar eigen identiteit te behouden door de wijze waarop ze de toegang voor haar burgers vormgeeft vanuit het KlantContactCentrum.

We blijven investeren in een krachtig bestuur door het vroegtijdig betrekken van de raad, onze inwoners en hun maatschappelijke verbanden. Het gemeentehuis is de centrale en laagdrempelige plek voor informatie en dienstverlening.

We verwachten op korte termijn een keuze over de toekomstige bestuurlijke schaal van de gemeente. Bij deze keuze kijken we naar het inwonerbelang door haar te toetsen aan de volgende aspecten:

- Bestuurskracht in relatie tot de opgaven;
- Burgernabijheid en burgerparticipatie;
- Financiële soliditeit en perspectief.

We willen een toekomstbestendige woon- en leefomgeving voor onze inwoners waarin ze zich veilig voelen en over een breed front worden gecompenseerd voor de gevolgen van verantwoorde gaswinning. Met betrekking tot het gaswinningakkoord zetten we ons onder andere in voor promotie en gebruik van bouwstimuleringsmaatregelen, het stimuleren van schadeherstel, preventieve versterking, waardevermeerdering inclusief verduurzaming en communicatie over veiligheidsaspecten.

Loppersum en Middelstum zijn de centrumdorpen met voorzieningen voor de andere dorpen in de gemeente. De dorpen moeten inwoners een plezierige woon- en leefomgeving bieden en een kurk vormen voor versterking van de participatiemaatschappij. Om dit te bereiken voeren we onder andere het woon- en leefbaarheidsplan uit.

We gaan door met de herinrichtingen in de dorpen. Samen met burgers en andere belanghebbenden, duurzaam veilig en structureel lagere kosten van onderhoud door de toepassing van elementenverharding en LED-verlichting zijn belangrijke kaders.

We ondersteunen lokale initiatieven voor kunstmanifestaties en stimuleren recreatie en toerisme door zoveel mogelijk medewerking te verlenen bij vergunningen.

Lokale lasten

We stellen voor de OZB te verhogen met 3,5%. De rioolheffing stijgt met € 12,40, wat een stijging van 4,05% betekent. De tarieven voor de afvalstoffenheffing dalen met 5%. De zogenaamde pakketbelasting (OZB, afval en rioolheffing voor een gemiddelde huishouding) stijgt met 0,9 %. Voor de begraafrechten stellen we een verhoging van 5% voor om een hogere mate van kostendekkendheid te halen. De tarieven voor leges worden verhoogd met 2,5%. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar de paragraaf lokale heffingen.

Voorstel

Wij stellen u voor om:

- De programmabegroting 2015 vast te stellen inclusief de voorgestelde reservemutaties.
- Kennis te nemen van de meerjarenraming 2016-2018.

1. Algemeen

Samenstelling Bestuur

Leden van de raad	Namens
A.A.G. Elderman-Star	CDA
A. Laning	CDA
A.N. Bos- van der Meer	CDA
G.J. Reinders	Loppersum Vooruit
P. Blink	Loppersum Vooruit
J.C. Warink	Loppersum Vooruit
E.F. Oldenhof	PvdA
C. Bultje	PvdA
B.H. Prins	ChristenUnie
H.J. van Heerde	ChristenUnie
D.F.W. van Impe	GroenLinks
L.G.A.M. van Esch	GroenLinks
J.A. Meyling	Gemeentebelangen/D66
H.M. Sauerborn	Gemeentebelangen/D66
B.J. Huizing	VVD

R.S. Bosma	Griffier
------------	----------

Leden van het college van burgemeester en wethouders	
A. Rodenboog	Burgemeester
P. Prins	Wethouder
B. Schollema	Wethouder
R.A.C. Slager	Wethouder
J.H. Bonnema	Secretaris

1.2 Kerngegevens

	<u>Raming</u> 1-1-2014	<u>Raming</u> 1-1-2015
A. Sociale structuur		
Aantal inwoners	10.212	10.116
waarvan:		
jonger dan 20 jaar	2.513	2.313
65 jaar en ouder	1.985	1.962
Bijstandsverlening (inclusief WIJ)	184	218
IOAW	8	13
IOAZ	1	2
BBZ	1	0
Aantal werknemers werkzaam bij sociale werkvoorzieningschappen	66	70
B. Fysieke structuur		
Oppervlakte gemeente in hectares	11.199	11.199
waarvan:		
binnenwater	96	96
Aantal woonruimten	4.630	4.646
Lengte van wegen in km	198	198
Lengte van recreatieve fiets- en wandelpaden in km	36	36
Totale oppervlakte groen in hectare	178	178

2. Programma's

1. Bestuur en dienstverlening
2. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening
3. Economische zaken en werkgelegenheid
4. Openbare werken: groen en grijs
5. Openbare orde en veiligheid
6. Verkeer en vervoer, bereikbaarheid
7. Onderwijs
8. Sport en ontspanning
9. Kunst, cultuur en monumenten
10. Recreatie en toerisme
11. Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid
12. Volksgezondheid
13. Milieu
14. Welzijn

Programmaplan

Inleiding

In het programmaplan zijn de programma's opgenomen.

Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om bepaalde maatschappelijk gewenste effecten te verwezenlijken.

Het programma dient voor het bestuur als handvat om op hoofdlijnen te kunnen besturen. Het is kaderstellend, budgetbepalend en biedt mogelijkheden om te kunnen controleren.

Per programma is aangegeven:

- wat we willen bereiken;
- wat we ervoor gaan doen;
- wat het mag gaan kosten.

Bij de kadernota hebben we aangekondigd in de begroting 2015 een voorstel voor een nieuwe programma-indeling te doen. Dit mede naar aanleiding van de decentralisaties. We hebben voorlopig voor een pragmatische aanpak gekozen door het deel van de decentralisaties dat door Fivelingo wordt uitgevoerd te verantwoorden onder het programma 'Economische zaken en werkgelegenheid' en de rest onder het programma 'Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid'. In aanloop naar de kadernota 2016 zullen we komen met een voorstel om het aantal programma's te verminderen.

Programma 1: Bestuur en dienstverlening

Omschrijving programma

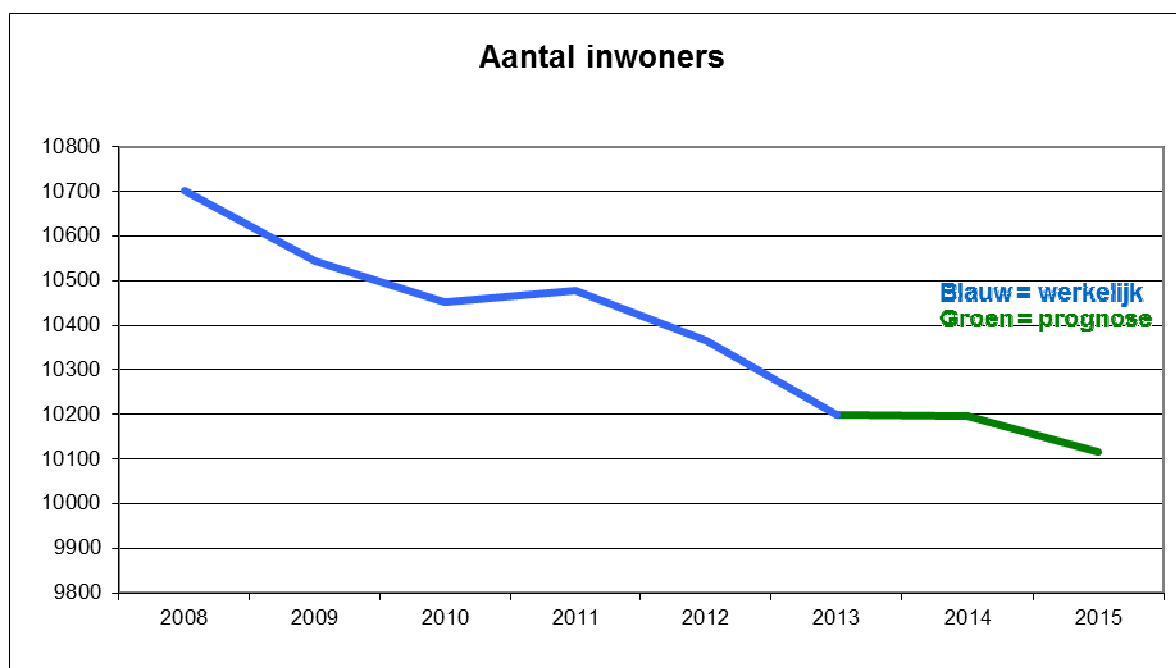
Het op democratische wijze laten functioneren van de gemeentelijke bestuursorganen. Daartoe worden raads- en commissievergaderingen gehouden. Het college van burgemeester en wethouders is belast met de voorbereiding en uitvoering van het beleid dat door de gemeenteraad is vastgesteld en wordt gecontroleerd.

Daarnaast omvat het programma de interne en externe dienstverlening van de gemeentelijke organisatie, de ondersteuning van het bestuur en het leveren van kwalitatief goede diensten waarbij de burger centraal staat.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Een krachtig bestuur dat in open dialoog met de raad en de inwoners invulling geeft aan de bestuursopgaven van de gemeente.	- Het vroegtijdig betrekken van raad, inwoners en hun maatschappelijke verbanden bij het gemeentelijk beleid en daarmee ruimte laten voor keuzen - Het gemeentehuis als centrale en laagdrempelige plek voor informatie, en dienstverlening aan inwoners versterken
- Een positieve en door bestuur en inwoners gedragen keuze over de toekomstige bestuurlijke schaal van de gemeente.	- Onderzoeken uitvoeren om een besluit over de bestuurlijke toekomst en het inwonersbelang daarbij te kunnen toetsen aan tenminste de aspecten: a. bestuurskracht in relatie tot de opgaven; b. burgers nabijheid en burgerparticipatie; c. financiële soliditeit en financieel perspectief
- Een toekomstbestendige woon- en leefomgeving waarin onze inwoners zich veilig voelen en over een breed front worden gecompenseerd voor de gevolgen van verantwoorde gaswinning.	- De inwoners open informeren en ondersteunen o.a. vanuit het RIG - Actief bijdragen aan uitvoering van het akkoord "vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen" - Vanuit het inwonersbelang actief deelnemen in de bestuurlijke en overige overleggen en daarmee meesturen en meedenken over de voorwaarden voor verantwoorde gaswinning in termen van veiligheid en perspectief voor de gemeente en de regio
- Een structureel sluitende begroting - De lokale lasten binnen de perken houden	- Nieuwe taken uitvoeren binnen de middelen die daarvoor worden ontvangen - Nieuwe structurele uitgaven toetsen aan principe van onontkoombaar en onuitstelbaar - Middelen die beschikbaar komen op basis van het akkoord "vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen" inzetten voor realisatie van woon- en leefbaarheidsplannen en economische structuurversterking
- Op open en eigentijdse wijze informeren van onze inwoners en met hen de dialoog zoeken	- Gebruik maken van nieuwe media en inzet van de vernieuwde website
- Actieve, zelfbewuste dorpsgemeenschappen, die zelf initiatief en verantwoordelijkheid nemen.	- Interactieve invulling van de dorpenronde - Ondersteunen van initiatieven als nabije bondgenoot - Ruimte voor maatwerk per dorp o.a. via dorpenbudgetten - Eigen inzet van dorpen, die leidt tot besparing voor de gemeente, belonen.
- Een slagvaardige en flexibele organisatie, die goed is toegerust voor bestaande en nieuwe taken en gericht is op dienstverlening aan inwoners en bestuur	- Organisatie kwalitatief en kwantitatief versterken voor nieuwe taken - Een KCC als spil in de dienstverlening aan burgers, met ruime openingstijden - Uitvoering opleidingsplan

Indicatoren

Onderwerp	Afhandelingstermijn
Subsidies	8 weken
Bezwaar	12 weken met mogelijkheid tot eenmalig 6 weken verlenging

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	2.383	2.195	2.151	2.148	2.146	2.133
Baten	222	152	141	141	141	141
Saldo	2.161	2.043	2.010	2.007	2.005	1.992
Toevoeging aan reserves		292				
Onttrekking aan reserves		433	235	235	235	235
Resultaat na bestemming		1.902	1.775	1.772	1.770	1.757

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Raad en commissies	204	0
College van burgemeester en wethouders	512	0
Bestuursondersteuning college van b & w	121	0
Budgetcyclus	386	0
Algemene wet bestuursrecht	29	0
Voorlichting en communicatie	267	0
Representatie	28	0
Klachtenbehandeling	2	0
Burgerlijke stand	23	0
Gemeentelijke basisadministratie	363	0
Verkiezingen	46	0
Kadaster	13	2
Secretarieleges burgerzaken	47	139
Bestuursondersteuning raad en rekenkamer	109	0
Totaal	2.151	141

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 44 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Incidentele projecten in 2014 als het Nationaal Uitvoeringsprogramma en het benchmarkonderzoek	- 31
Overig	- 13
Saldo	- 44

De raming van de baten is 11 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Het, op basis van de meest actuele ontwikkelingen, naar beneden bijstellen van de inkomsten voor leges burgerzaken.	- 11
Saldo	- 11

Analyse meerjarenraming

Geen noemenswaardige verschillen

Nieuw beleid 2015 - (x 1.000 euro)

Investeringsomschrijving	Bedrag investering <i>bruto</i>	Bedrag investering <i>netto</i>	Bijdrage derden	Afs. term.	Kapitaallasten 2015
Aanschaf software 3 Decentralisaties	30	30		5	7
Aanschaf modules HRM en Declaraties	7	6		5	1
Totaal	37	36			8

Programma 2: Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

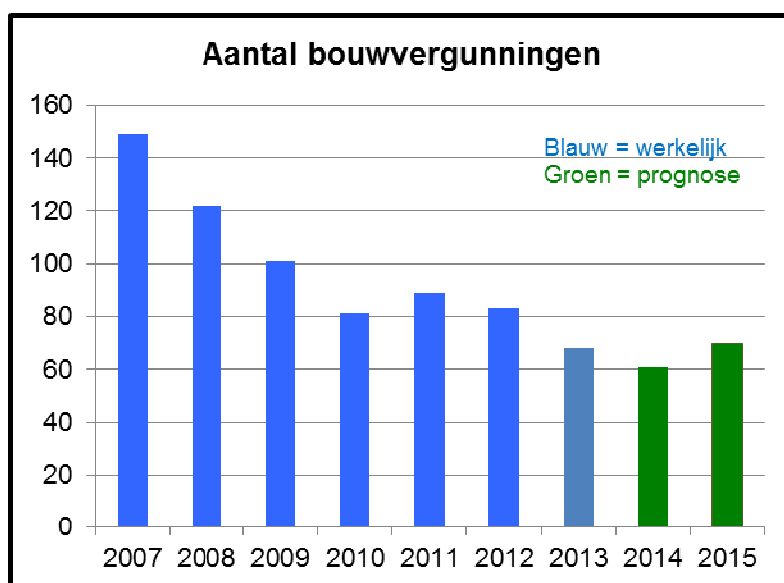
Omschrijving programma

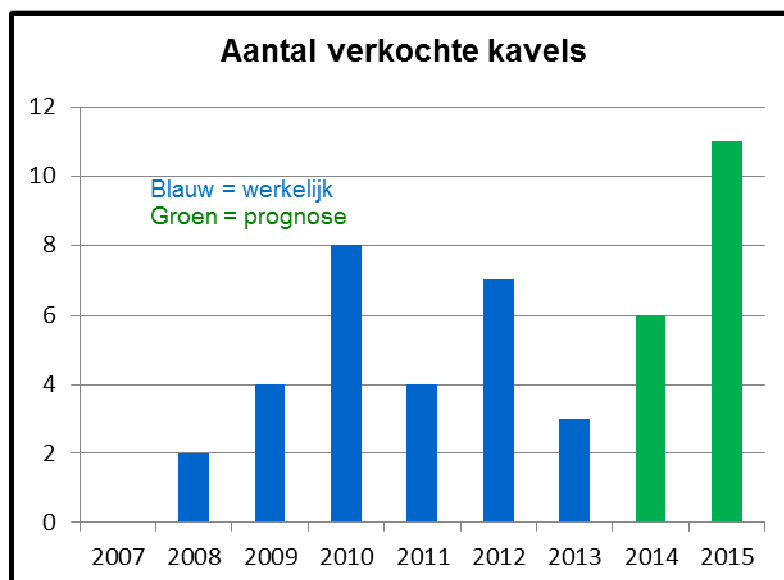
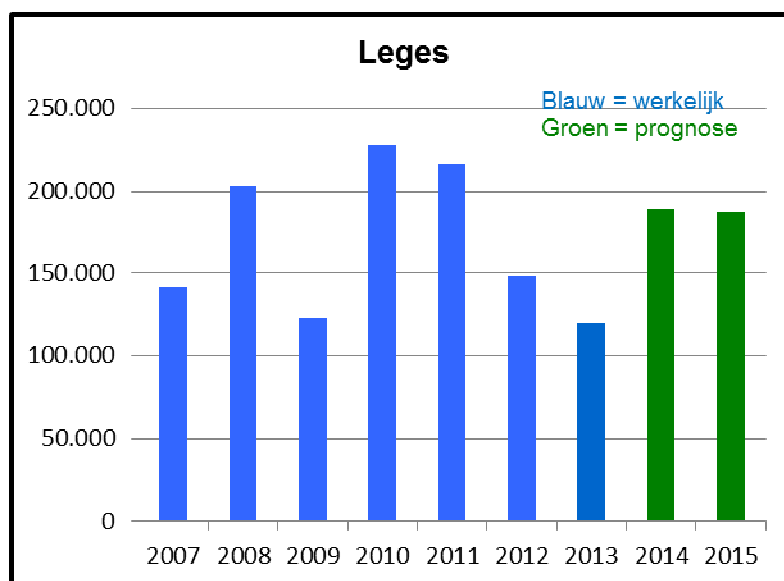
Het programma omvat het zorgdragen voor een zo evenwichtig mogelijke werking van de lokale woningmarkt in een regionale context. Tevens omvat het programma het maken van ruimtelijke beleidsplannen, het vaststellen van bestemmingsplannen voor nieuwe woon- en werkgebieden en het actualiseren van verouderde bestemmingsplannen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Sterke centrumdorpen Loppersum en Middelstum, ter ondersteuning van alle dorpen in de gemeente - Dorpen die aan alle inwoners een plezierige woon- en leefomgeving bieden en een kurk vormen voor versterking van de participatiemaatschappij 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeren woon- en leefbaarheidsplan, inclusief monitoring om maatregelen als sloop en aanpassing van de woningvoorraad in de pas te laten lopen met de feitelijke ontwikkeling als krimp, vergrijzing en ontgroening, beroep op zorg enz. - Herontwikkeling vrijkomende locaties en panden in de dorpen, in overleg met inwoners en dorpsgemeenschappen - In samenwerking met de woningbouwcorporaties de woningvoorraad aanpassen aan de maatschappelijke ontwikkelingen
<ul style="list-style-type: none"> - Herstel van de lokale woningmarkt - Adequate woningvoorraad voor alle doelgroepen - Geen verwaarloosde locaties in de woonkernen 	<ul style="list-style-type: none"> - Promotie en gebruik bouwstimuleringsmaatregel gaswinningakkoord - Inzet waardevermeerderingspakket gaswinningakkoord met nadruk op duurzaamheidsmaatregelen - Regie voeren op transformatie woningvoorraad in samenwerking met woningbouwcorporaties - Herbestemming en inbreiding

Indicatoren

Onderwerp	Afhandelingstermijn
(Omgevings)vergunning	8 weken bij regulier procedure 26 weken bij uitgebreide procedure Bij beide geldt een mogelijkheid tot een eenmalige verlenging van 6 weken

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	2.107	3.593	3.073	1.024	1.014	1.014
Baten	1.291	3.036	2.452	445	455	465
Saldo	816	557	621	579	559	549
Toevoeging aan reserves		321	266	14	14	14
Onttrekking aan reserves		49	46	46	46	46
Resultaat na bestemming		829	841	547	527	517

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Ruimtelijke ordening –beleid	328	8
Woningbouwbeleid,-planning, en programma	18	0
Gemeentelijke vastgoed	42	0
Stads- en dorpsvernieuwing	69	0
Bouwtoezicht	346	12
Bouwvergunningen	0	188
Bestemmingsplan 1 ^e Over de Wijmers te Loppersum	270	270
Bestemmingsplan 1 ^e fase Middelstum-Zuidrand	365	365
Bestemmingsplan bedrijventerrein Boerdam-Fraamklap	150	150
Bestemmingsplan Centrumplan Loppersum	1.053	1.053
Bestemmingsplan Huizingerweg Westeremden	114	129
Bestemmingsplan Hilmaarweg-Borglanden Stedum	259	259
Verspreid liggende terreinen	36	17
Exploitatie bestemmingsplannen	21	0
Totaal	3.073	2.452

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 520 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Per saldo lagere investeringen binnen de diverse bestemmingsplannen. In 2014 waren door bouw van de brug over de Wijmers met name de investeringen binnen het bestemmingsplan Over de Wijmers Loppersum hoog.	- 497
Incidentele projectkosten in 2014 voor de BGT	- 80
Inventarisatie karakteristieke panden en opstellen archeologiebeleid	31
Overig	26
Saldo	- 520

De raming van de baten is 584 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Per saldo lagere investeringen binnen de diverse bestemmingsplannen waardoor een lagere kapitaalverstrekking nodig is.	- 497
Incidentele bijdragen in 2014 van de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Eemsmond voor de BGT (Loppersum is penvoerder).	- 56
Incidentele inkomsten in 2014 als gevolg van de verkoopopbrengst van verspreid liggende terreinen.	- 32
Overig	1
Saldo	- 584

Analyse meerjarenraming

De raming van zowel de lasten als de baten is meerjarig ruim 2.000 duizend euro lager dan in de begroting 2015, omdat de financiële consequenties van de grondexploitaties meerjarig p.m. geraamd zijn. Dit heeft een technische reden. Op het saldo heeft dit geen invloed.

Programma 3: Economische zaken en werkgelegenheid

Omschrijving programma

Activiteiten die gericht zijn op ondersteuning en uitbouw van het bestaande economisch potentieel. Het gaat daarbij om een faciliterende en coördinerende rol waarbij dat doel via efficiënt overleg met de economische sector concrete resultaten oplevert.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Perspectief op structureel werk voor alle leeftijdsgroepen en opleidingsniveaus - Versterking lokale en regionale arbeidsmarkt door uitvoering gaswinningakkoord. 	<ul style="list-style-type: none"> - Actieve marktbenadering vanuit de ondernemers en ondersteund door het EZ-bureau - Lokaal MKB betrekken bij activiteiten economic board en economisch stimuleringsprogramma - Deelname aan de bedrijvencontactdagen - Uitvoeringsorganisatie via de dialogotafel stimuleren om schadeherstel, preventief versterken en waardevermeerdering, inclusief verduurzaming van gebouwen, zoveel mogelijk via inzet lokale/regionale bedrijven en werknemers uit te voeren - Afstemming vraag en aanbod arbeidsmarkt voor korte en lange termijn in samenwerking met onderwijs, werkgevers, ISD/UWV en andere relevante partijen - Ondernemers stimuleren om kansen in agrarische sector (biobased economy) en de bouw te benutten - Inzet formule RIG-avonden voor koppeling economie, werkgelegenheid en gaswinningakkoord
<ul style="list-style-type: none"> - Omvorming sociale werkvoorziening met behoud van werk voor arbeidsgehandicapten - Werk- en leerbedrijf in stand houden met een onder gewijzigde omstandigheden sluitende exploitatie 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering transitieplan - Scholing en begeleiding inzetten op benutten nieuwe werkgelegenheidskansen voor de onderkant van de arbeidsmarkt en kansen voor verschuiving naar reguliere banen. - Extra aandacht op lokaal niveau voor werkgelegenheidsopties MKB
<ul style="list-style-type: none"> - Hoogwaardig internet in kernen en buitengebied en daarmee imagoversterking voor vestiging 	<ul style="list-style-type: none"> - Deelname experimenten - Structureel oplossen via programma versterking economische structuur.

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	1.804	1.968	1.698	1.601	1.501	1.420
Baten	1.653	1.822	6	6	6	6
Saldo	151	146	1.692	1.595	1.495	1.414
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		3				
Resultaat na bestemming		143	1.692	1.595	1.495	1.414

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Straatmarkten en standplaatsen	11	0
Marktgelden	0	6
Promotie en acquisitie	27	0
Sociale werkvoorziening	1.660	0
Totaal	1.698	6

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 270 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een lagere doorbetaling van het Participatiebudget WSW als gevolg van een lagere rijksbijdrage	- 248
Overig	- 22
Saldo	- 270

De raming van de baten is 1.816 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Het conform de nieuwe voorschriften ramen van de bijdrage inzake de WSW onder de algemene dekkingsmiddelen als uitkering deelfonds sociaal domein. Door de decentralisaties moeten gemeente alle rijksbijdragen die met het sociaal domein te maken hebben, ramen onder de algemene dekkingsmiddelen.	- 1.816
Saldo	- 1.816

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen de lasten met bijna 100 duizend euro per jaar af tot in totaal 280 duizend euro in 2018 als gevolg van het budgettair neutraal ramen van de rijksbijdragen ten behoeve van het sociaal domein. De rijksbijdragen nemen tot en met 2018 fors af. Wij zijn gedwongen de lasten in de pas te laten lopen met de dalende bijdragen. Dit doen we middels de beleids- en uitvoeringskeuzes die we maken.

Programma 4: Openbare werken: groen en grijs

Omschrijving programma

Het programma omvat de beleidsadvisering over het beheer en onderhoud, de aanleg en reconstructie van de wegen, wateren, parken en vijvers en het openbaar groen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Een goed onderhouden openbare groene ruimte - Medeverantwoordelijkheid van inwoners voor de kwaliteit door zelfwerkzaamheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering beheerplannen - Onderhoud aanbesteden en uitvoering toetsen aan de hand van beeldbestek - Stimuleren en ondersteunen bewonersinitiatieven door advies, samenwerking en middelen
<ul style="list-style-type: none"> - Goed onderhouden wegen, bruggen en overige infrastructuur - Duurzaam onderhoud 	<ul style="list-style-type: none"> - Vervanging en onderhoud uitvoeren volgens meerjarige beheerplannen - Preventief onderhoud ter voorkoming van reparatie en dagelijks onderhoud, bijvoorbeeld door aanleg bermbeton

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	7.258	3.277	2.724	2.684	2.650	2.656
Baten	1	145	0	0	0	0
Saldo	7.257	3.132	2.724	2.684	2.650	2.656
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		162				
Resultaat na bestemming		2.970	2.724	2.684	2.650	2.656

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Wegen	1.529	0
Gladheidsbestrijding	65	0
Straatreiniging	49	0
Openbare verlichting	179	0
Civieltechnische kunstwerken	153	0
Openbaar groen	749	0
Totaal	2.724	0

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 553 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Incidentele projecten in 2014 die gedekt zijn uit de reserve uitvoering beheerplannen ten behoeve van het op orde brengen van het wegenareaal.	- 135
Incidentele extra lasten in 2014 als gevolg van het wegwerken van achterstallig onderhoud bruggen en baggeren en het herstel van de Vischmaartil in Garrelsweer.	- 240
Incidentele extra lasten in 2014 als gevolg van uitvoering van het groenbeleid (onder andere herplant bomen)	- 100
Een lagere toerekening van uren in 2015 ten opzichte van 2014 als gevolg van de hierboven genoemde werkzaamheden in 2014.	- 60
Overig	- 18
Saldo	- 553

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen de lasten met ongeveer 70 duizend euro af. We gaan er vanuit dat er nog steeds besparingen te behalen zijn door het efficiënt inzetten en combineren van budgetten.

Nieuw beleid 2015 - (x 1.000 euro)

Investeringsomschrijving	Bedrag investering <i>bruto</i>	Bedrag investering <i>netto</i>	Bijdrage derden	Afs. term.	Kapitaallasten 2014
Reconstructie wegen – omvormen van asfalt naar klinkers bibeko* * binnen de bebouwde kom	156	129		40	8
Openbare verlichting - lichtmasten	167	138		40	9
Openbare verlichting - armaturen	72	60		20	5
Totaal	395	327			22

Programma 5: Openbare orde en veiligheid

Omschrijving programma

Het programma omvat openbare orde, veiligheidszaken, brandweer en rampenbestrijding. Het beleid is erop gericht het gevoel van veiligheid bij de burgers te vergroten en gaat uit van medeverantwoordelijkheid van de burgers en organisaties.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Openbare orde die wordt gehandhaafd en een veilige woon- en leefomgeving voor de inwoners	<ul style="list-style-type: none"> - Speerpunten benoemen voor het jaarplan politie - Personeel laten deelnemen en oefenen in provinciale structuur voor crisismanagement - Deelnemen taskforce Veiligheid gaswinning - Communiceren met de inwoners over de veiligheidsaspecten in het gaswinningsdossier als er nieuwe informatie is

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	1.181	954	942	905	865	865
Baten	303	15	9	9	9	9
Saldo	878	939	933	896	856	856
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves						
Resultaat na bestemming		939	933	896	856	856

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Brandpreventie	11	0
Brandrepressie-personeelskosten	0	0
Brandrepressie-huisvesting	87	4
Brandrepressie-algemene kosten	0	0
Brandrepressie-regionale brandweer	537	0
Rampenbestrijding	62	0
Beschermende maatregelen	5	0
Openbare orde en veiligheid	114	0
Uitvoering bijzondere wetten	126	5
Totaal	942	9

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 12 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een lagere bijdrage aan de Veiligheidsregio	- 20
Overig	8
Saldo	- 12

De raming van de baten is 6 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Overig	- 6
Saldo	- 6

Analyse meerjarenraming

Meerjarig dalen de lasten met 77 duizend door een afnemende bijdrage aan de Veiligheidsregio.

Programma 6: Verkeer en vervoer, bereikbaarheid

Omschrijving programma

Het programma omvat de zorg voor bereikbaar openbaar vervoer, de aanleg van verkeersvoorzieningen en het parkeren in de dorpskernen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Een netwerk van openbaar vervoer ter ontsluiting van alle dorpen voor forensen, scholieren en overige doelgroepen	- Uitoefenen bestuurlijke druk op instandhouding openbaar vervoer
- Veilige deelname aan het verkeer binnen en buiten de bebouwde kom	- Bij herinrichting en bij grootschalig onderhoud van wegen binnen en buiten de bebouwde kom uitgangspunten van duurzaam veilig gebruiken - Extra aandacht voor handhaving maximum snelheid, met name binnen de bebouwde kom

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	243	95	89	89	89	89
Baten	1	5	5	5	5	5
Saldo	242	90	84	84	84	84
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves						
Resultaat na bestemming		90	84	84	84	84

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Verkeer	89	5
Totaal	89	5

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 6 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Overig	- 6
Saldo	- 6

De raming van de baten is gelijk aan de raming in de begroting 2014

Analyse meerjarenraming

Geen noemenswaardige verschillen

Programma 7: Onderwijs

Omschrijving programma

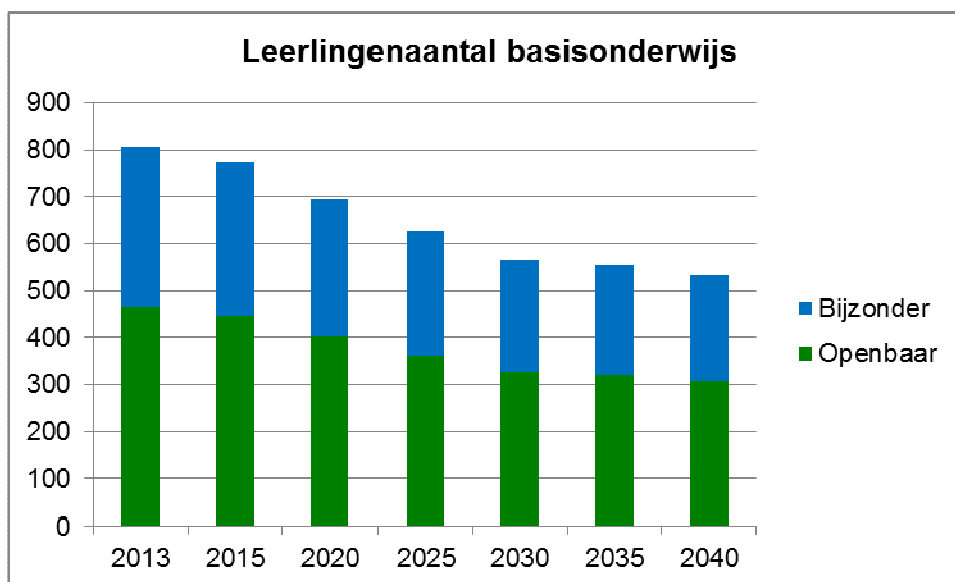
De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het openbaar basisonderwijs is neergelegd bij de bestuurscommissie Marenland, waardoor de gemeente zich volledig kan richten op de ontwikkeling van het lokaal onderwijsbeleid.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Veilige en duurzame schoolgebouwen die goed zijn toegerust voor de primaire onderwijsstaak en daaraan toegevoegde functies 	<ul style="list-style-type: none"> - Jaarlijkse actualisatie integraal huisvestingsplan - Huisvestingskeuzes maken in samenhang met andere voorzieningen
<ul style="list-style-type: none"> - Kwalitatief verantwoord en bereikbaar basis onderwijs behouden in het licht van een dalend aantal leerlingen en in het besef van de noodzaak van een verantwoorde exploitatie 	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerken met de schoolbesturen op basis van gezamenlijke ambities - Samenwerking tussen de schoolbesturen stimuleren en bevorderen - In samenwerking met schoolbesturen kwalitatief verantwoord basisonderwijs behouden in relatie tot een dalend leerlingenaantal en in het besef van de noodzaak van verantwoorde exploitatie.

Indicatoren

Onderwerp	Afhandelingstermijn
Leerlingenvervoer	8 weken met mogelijkheid tot eenmalig 4 weken verlenging

Onderwerp	Norm
Aantal zwakke scholen kwaliteitsmeting onderwijsinspectie	Geen

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	1.110	948	894	891	888	880
Baten	56	48	53	53	54	54
Saldo	1.054	900	841	838	834	826
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves						
Resultaat na bestemming		900	841	838	834	826

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Basisonderwijs – voorzieningen	125	25
Bewegingsonderwijs.	221	0
Basisonderwijs – huisvesting	247	11
Openbaar speciaal onderwijs	0	0
Overige onderwijstaken	301	17
Totaal	894	53

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 54 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

De verschuiving van de verantwoordelijkheid en ook de financiële middelen van gemeenten naar de schoolbesturen voor het buitenonderhoud en aanpassingen van schoolgebouwen. Hier staat overigens een verlaging van de Algemene Uitkering tegenover.	- 75
Het duurder worden van de uitvoering van leerplichttaken als gevolg van het hanteren van een uniform tarief voor alle taken die gemeente in DAL-verband bij elkaar in rekening brengen.	17
Overig	4
Saldo	- 54

De raming van de baten is 5 duizend euro hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Overig	5
Saldo	5

Analyse meerjarenraming

De lasten dalen meerjarig met 14 duizend euro door vrijval van kapitaallasten.

Programma 8: Sport en ontspanning

Omschrijving programma

Op het terrein van sport heeft de gemeente in de eerste plaats een rol bij het realiseren en in stand houden van de sportaccommodaties. Daarnaast is het van belang dat de inwoners in onze gemeente van jong tot oud bewust worden gemaakt van het feit dat sport en bewegen gezond is.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Goed toegeruste accommodaties voor gymonderwijs en sport in stand houden	- Uitvoering beheerplan gebouwen - Nieuwe duurzame sportvoorziening in Middelstum - Samenwerking met verenigingssport
- Inwoners stimuleren tot gezonde leefwijze via sportdeelname	- Actualiseren sportnota - Verenigingen stimuleren tot aanbod voor verschillende doelgroepen

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	636	702	593	550	550	550
Baten	11	12	12	11	11	11
Saldo	625	690	581	539	539	539
Toevoeging aan reserves		62				
Onttrekking aan reserves		9	21	21	21	21
Resultaat na bestemming		743	560	518	518	518

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Tennisbanen	0	0
IJsbanen	3	0
Zwembaden	17	0
Sport algemeen	327	0
Sportvelden	128	12
Speelvoorzieningen	119	0
Totaal	593	12

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 109 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een eenmalige bijdrage aan de beheersstichting gebouw Stedum in 2014	- 26
Een eenmalige bijdrage aan ZEO 't Zandt in 2014	- 18
Vrijval van kapitaallasten van de sportvoorzieningen	- 30
Eenmalig hogere bijdragen in 2014 aan de speeltuinverenigingen als gevolg van overhevelingen uit 2013.	- 30
Overig	- 5
Saldo	- 109

De raming van de baten is gelijk aan de raming in de begroting 2014.

Analyse meerjarenraming

Meerjarig dalen de lasten met 43 duizend door het wegvallen van de bijdrage aan de speeltuinverenigingen. Deze bijdrage in het kader van het nieuwe speelvoorzieningenbeleid is 4 jaar uitgekeerd met 2015 als laatste jaar.

Programma 9: Kunst, cultuur en monumenten

Omschrijving programma

Het programma kunst, cultuur en monumenten richt zich op actieve participatie van de inwoners in onze gemeente bij kunst en cultuur, de identiteit van de gemeente en het onderhouden van monumenten.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een sterk imago van Loppersum als gemeente met een veelzijdig aanbod in kunst en cultuur	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeren nota kunst en cultuur - Exposities in het gemeentehuis - Ondersteunen van lokale initiatieven voor kunstmanifestaties

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	275	369	228	213	213	213
Baten	94	0	0	0	0	0
Saldo	181	369	228	213	213	213
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		53				
Resultaat na bestemming		316	228	213	213	213

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Muziek-, kunst- en cultuurbeoefening	172	0
Kunst en cultuur	19	0
Monumenten	37	0
Totaal	228	0

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 141 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Incidenteel hogere lasten in 2014 in verband met het project Cultuurhistorische elementen Damsterdiepgebied.	- 53
Een bruidsschat voor de stichting Oude Groninger Kerken voor overname van de toren 't Zandt in 2014.	- 105
Overig	17
Saldo	- 141

De raming van de baten is gelijk aan de raming in de begroting 2014

Analyse meerjarenraming

De lasten nemen meerjarig met 15 duizend af doordat de frictiekosten in verband met de uitvoering van het saneringsplan bij het IVAK slechts eenmalig geraamd zijn in 2015.

Programma 10: Recreatie en toerisme

Omschrijving programma

Het bieden van mogelijkheden met betrekking tot recreatie en ontspanning in de open lucht.

Waar mogelijk lokale ondernemers ondersteunen bij het opzetten of realiseren van nieuwe initiatieven.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Vergroten van het aantal toeristische bezoekers en van de toeristische bestedingen	- Samenwerken via Top van Groningen in promotie en productontwikkeling en gebruik van nieuwe media
- Vergroting van het aanbod voor kleinschalig toerisme door nieuwe initiatieven vanuit het besef dat de sterke punten van de regio met name via deze initiatieven het best tot hun recht komen.	- Faciliteren, o.a. via MKB-spoor economisch versterkingsprogramma gaswinning - Stimulerende medewerking in vergunningentrajecten - Netwerkbijeenkomsten en promotie via Top van Groningen

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	469	297	223	222	223	223
Baten	1	19	1	1	1	1
Saldo	468	278	222	221	222	222
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		18				
Resultaat na bestemming		260	222	221	222	222

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Recreatieve paden	71	0
Vaarrecreatie	53	1
Festiviteiten	21	0
Toerisme	78	0
Totaal	223	1

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 74 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Enmalige lasten in 2014 in verband met het aanpakken van achterstallig onderhoud haven Leermens.	- 30
Enmalige lasten in 2014 voor projecten in het kader van versterking toerisme, zoals de route waterbeheer Garrelsweer – Hoeksmeer en de bijdrage aan de restauratie van de kerk in Garsthuizen.	- 60
Overig	16
Saldo	- 74

De raming van de baten is 18 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een eenmalige bijdrage in 2014 van de provincie voor het project route waterbeheer Garrelsweer – Hoeksmeer.	- 18
Saldo	- 18

Analyse meerjarenraming

Geen noemenswaardige verschillen

Programma 11: Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid

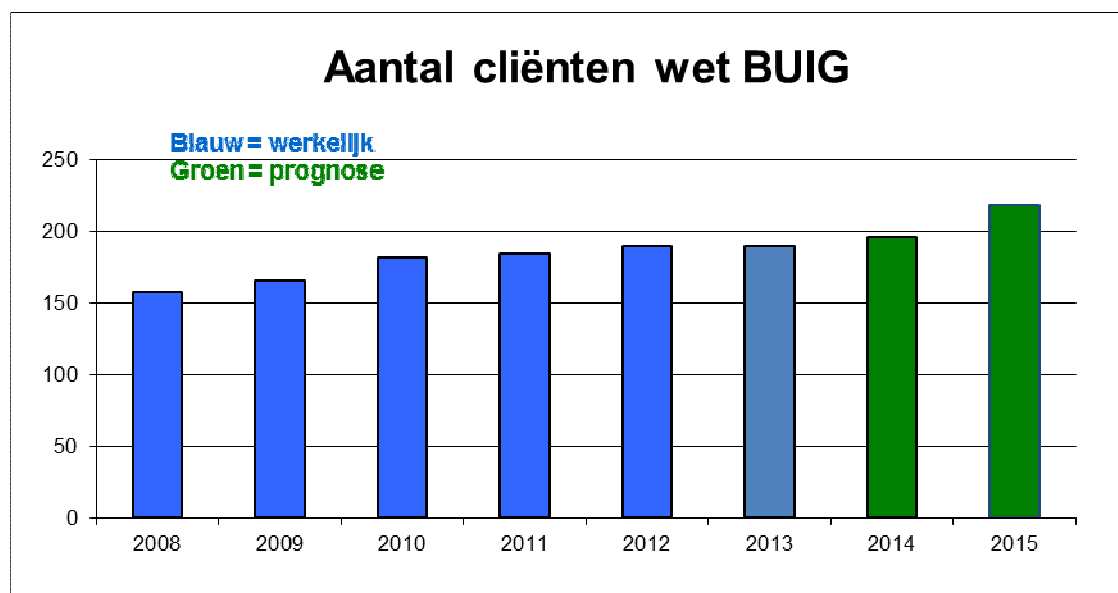
Omschrijving programma

Het programma richt zich op het versterken van de samenleving waarbij onze inwoners kunnen deelnemen en kansen krijgen om zich te ontwikkelen. We gaan uit van de eigen kracht van inwoners, maar als het nodig is zorgen we voor ondersteuning.

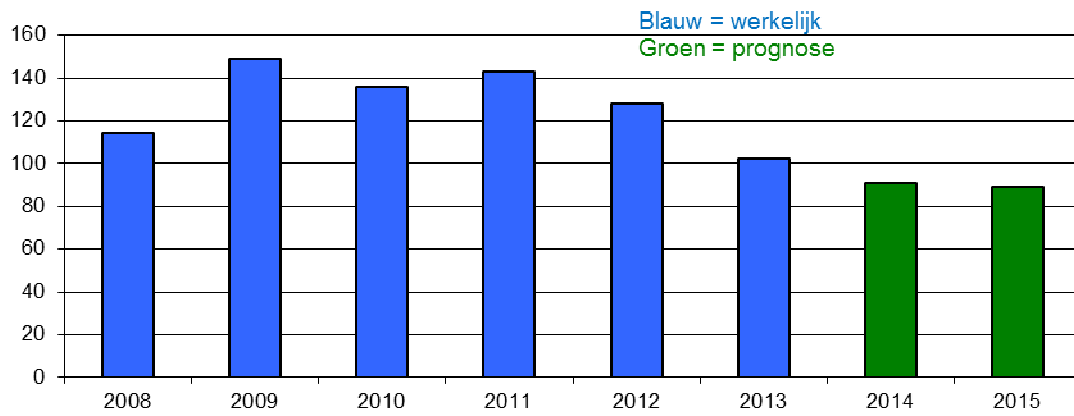
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Een gemeente Loppersum die een verantwoord evenwicht vindt tussen wat de inwoner zelf kan, de inwoners voor elkaar kunnen betekenen en ondersteuning door de gemeente - Binnen financiële grenzen maatwerk, keuzevrijheid en behoud van werkgelegenheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Decentralisaties uitvoeren in samenwerking met behoud van ons dienstverleningsconcept - Organisatie versterken voor de nieuwe taken - Ondersteuning voor inwoners die dit nodig hebben - Initiatieven ondersteunen die de eigen kracht van mensen en van de samenleving als uitgangspunt hebben - Ruimte geven aan kleinschaligheid om daarmee de kostenefficiency en de keuzevrijheid te bevorderen - Extra aandacht kinderarmoede - Bestaand minimabeleid handhaven

Indicatoren

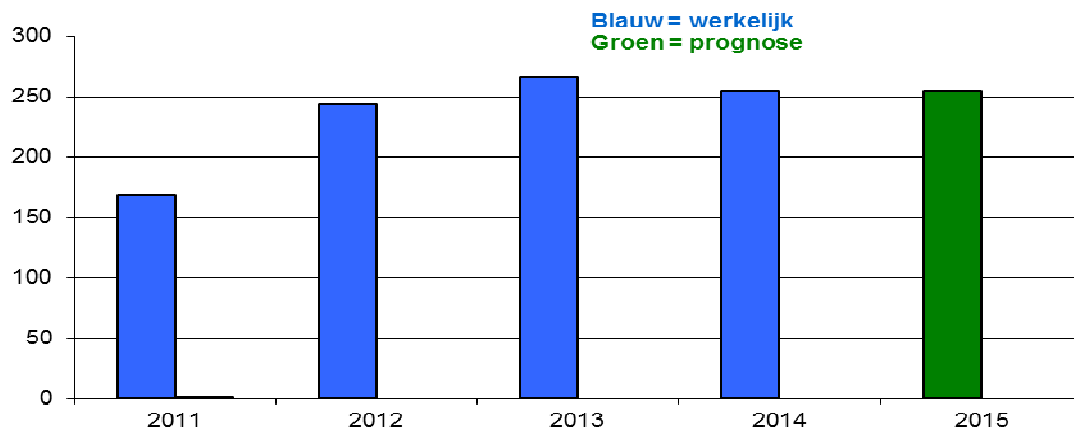
Onderwerp	Afhandelingstermijn
Gehandicapten rolstoelvoorziening	8 weken
Gehandicapten vervoersvoorziening	8 weken
Gehandicapten woonvoorziening	8 weken
Gehandicaptenparkeerkaart	8 weken
Huishoudelijke hulp	8 weken

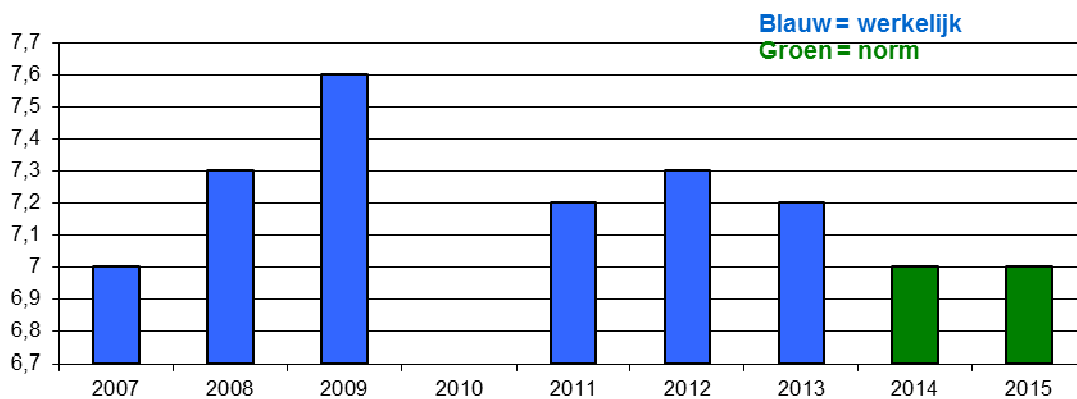
Aantal cliënten schuldsanering

Aantal aanvragen WMO

Rapportcijfer aanvraagprocedure WMO

In 2010 is het onderzoek op een andere manier uitgevoerd en zijn geen cijfers gevraagd

Wat mag het kosten?

De extra lasten die te maken hebben met de decentralisatie van taken in het sociaal domein, zijn opgenomen onder programma 11. De extra baten die de decentralisaties opleveren, zijn opgenomen onder de algemene dekkingsmiddelen. Bij de algemene dekkingsmiddelen is ook een totaalverantwoording opgenomen voor de lasten en baten die met het sociaal domein te maken hebben.

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	6.710	6.733	11.306	10.990	10.750	10.693
Baten	3.534	3.221	3.235	3.235	3.179	3.179
Saldo	3.176	3.512	8.071	7.755	7.571	7.514
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		20				
Resultaat na bestemming		3.492	8.071	7.755	7.571	7.514

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Bijstandsverlening	3.911	2.944
Armoede- en schuldenbeleid	368	0
Reïntegratie- en participatievoorzieningen	431	5
Maatwerkvoorzieningen natura materieel – WMO	264	0
Maatwerkvoorzieningen natura immaterieel – WMO	1.638	56
Opvang en beschermd wonen – WMO	38	0
Eigen bijdragen maatwerkvoorz. en opvang – WMO	0	222
Algemene voorzieningen WMO en Jeugd	816	9
Eerstelijnsloket WMO en Jeugd	507	0
Persoonsgebonden budgetten WMO en Jeugd	1.631	0
Individuele voorzieningen natura – Jeugd	298	0
Veiligheid, jeugdreclassering en opvang – Jeugd	1.404	0
Totaal	11.306	3.235

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 4 miljoen 573 duizend hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een hogere doorbetaling aan de ISD van de uitkering wet BUIG (zie ook de baten).	340
Een aanvullende bijdrage aan de ISD voor de uitvoering van de wet BUIG. De bijdrage van het rijk is te weinig om de wet uit te voeren.	148
De decentralisatie jeugd. De lasten zijn budgettair neutraal geraamd met de baten. De baten staan verantwoord onder de algemene dekkingsmiddelen.	2.538
De decentralisatie WMO. De lasten zijn budgettair neutraal geraamd met de baten. De baten staan verantwoord onder de algemene dekkingsmiddelen.	1.895
Een korting op het participatiebudget.	- 140
Incidenteel hogere lasten in 2014 in verband met het project Veerkracht	- 190
Overig	- 18
Saldo	4.573

De raming van de baten is 14 duizend euro hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een hoger bijdrage van het rijk voor de wet BUIG. Deze bijdrage wordt zoals gebruikelijk doorbetaald. Zie ook de lasten.	340
Het conform de nieuwe voorschriften ramen van de bijdrage inzake participatie onder de algemene dekkingsmiddelen als uitkering deelfonds sociaal domein. Door de decentralisaties moeten gemeente alle rijksbijdragen die met het sociaal domein te maken hebben, ramen onder de algemene dekkingsmiddelen.	- 487
Een hogere raming van eigen bijdragen als gevolg van de te verwachten extra bijdragen voor de taken begeleiding en dagbesteding.	77
Te verwachten eigen bijdragen op het gebied van individuele voorzieningen en opvang jeugd.	76
Overig	8
Saldo	14

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen de lasten af met 613 duizend euro. Dit is op hoofdlijnen het gevolg van dalingen van de lasten van drie budgetten. We ramen een bezuiniging van 60 duizend op de uitvoeringskosten van de ISD. Verder vertalen we de korting van 400 duizend euro die het rijk meerjarig doorvoert op het sociaal domein één op één door in onze meerjarenraming. Als laatste gaan we er vanuit dat het tekort op de wet BUIG in 2018 met 173 duizend terug gedrongen kan worden onder invloed van beleidskeuzes en economische ontwikkelingen.

De baten nemen meerjarig met 56 duizend euro af als gevolg van het wegvallen vanaf 2017 van de raming van een rijksbijdrage voor de stimulering van de werkgelegenheid in de huishoudelijke hulp.

Programma 12: Volksgezondheid

Omschrijving programma

Vorbereiding en uitvoering van activiteiten en diensten met betrekking tot de basisgezondheidszorg. De activiteiten zijn vooral preventief van aard.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Vergroting van het besef dat een gezonde leefstijl leidt tot gezondheidswinst en beperking van maatschappelijke kosten	- Uitvoeren aanbevelingen nota lokaal gezondheidsbeleid

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	1.074	981	714	726	705	692
Baten	170	99	102	102	102	102
Saldo	904	882	612	624	603	590
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves		75				
Resultaat na bestemming		807	612	624	603	590

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Gezondheidszorg	183	0
Centrum voor Jeugd en Gezin – jeugdgezondheidszorg	155	0
Beheer algemene begraafplaatsen	360	0
Beheer bijzondere begraafplaatsen	16	0
Kosten begraafrechten	1	0
Begraafrechten	0	102
Totaal	714	102

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 167 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Het project begraafplaatsen op orde dat in 2014 incidenteel tot extra kosten heeft geleid.	- 263
Overig	- 4
Saldo	- 267

De raming van de baten is 3 duizend euro hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Overig	3
Saldo	3

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen de lasten met 22 duizend euro af door het afstoten van het onderhoud van de particuliere begraafplaatsen en door lagere structurele kosten als gevolg van de uitvoering van het project begraafplaatsen op orde.

Programma 13: Milieu

Omschrijving programma

Het programma omvat het uitvoeren van de gemeentelijke milieutaken inclusief de beleidsadvisering over het beheer en onderhoud en de aanleg van riolering, zowel in de kernen als in de buitengebieden. Verder behoren de afvalstoffeninzameling en -verwerking tot dit programma.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> - Een duurzame gemeente, die handelt in de geest van de millenniumgemeente en daarmee een voorbeeld is voor de inwoners 	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking zoeken voor het uitrollen van een slim energienetwerk, zo mogelijk in het kader van het gaswinningsakkoord - Ondersteunen lokale initiatieven bijvoorbeeld in de vorm van energiecorporaties
<ul style="list-style-type: none"> - Efficiënte verwerking van afval gericht op hergebruik - Verminderen van afvalstromen 	<ul style="list-style-type: none"> - Scheiden aan de bron - Onderzoeken of een gedifferentieerd tarief bijdraagt aan een beperking van de afvalstroom

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	3.093	2.941	2.746	2.806	2.865	2.925
Baten	2.600	2.457	2.498	2.555	2.614	2.673
Saldo	493	484	248	251	251	252
Toevoeging aan reserves		4	6	6	6	6
Onttrekking aan reserves		387	162	132	132	132
Resultaat na bestemming		101	92	125	125	126

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Kosten afvalstoffenheffing	16	0
Afvalinzameling	908	37
Riolen en rioolgemalen	1.352	0
Kosten rioolheffing	15	0
Milieu	408	0
Water	45	0
Afvalstoffenheffing	0	1.089
Rioolheffing	0	1.371
Totaal	2.746	2.498

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 195 duizend euro lager dan in de begroting 2014 als gevolg van

Hogere kapitaallasten en een hogere toerekening van uren op het product riolen als gevolg van een intensivering van de diverse herinrichtingen in de dorpen.	129
Incidentele lasten in 2014 in verband met de sanering Borgweg Zeerijp	- 50
Incidentele lasten in 2014 in verband met het wegwerken van achterstallig onderhoud baggeren	- 266
Overig	- 8
Saldo	- 195

De raming van de baten is 41 duizend euro hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Het verhogen van de bijdrage vanuit het afvalfonds	32
Overig	9
Saldo	41

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen zowel de lasten als de baten met ongeveer 60 duizend per jaar toe als gevolg van respectievelijk investeringen in het riool en hogere rioolheffingen.

Nieuw beleid 2015 – (x1.000 euro)

Investeringsomschrijving	Bedrag investering <i>bruto</i>	Bedrag investering <i>netto</i>	Bijdrage derden	Afs. term.	Kapitaallasten 2014
Afvalwaterplan DAL-W 2013-2017 Rioolvervanging - dorpsprojecten	292	214		50 jr ann	9
Totaal	292	214			9

Programma 14: Welzijn

Omschrijving programma

Vorbereiding en uitvoering van beleid met betrekking tot bibliotheekwerk, dorpshuizen, jeugd- en jongerenwerk, kinderopvang en peuterspeelzalen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
- Vroegsignalering bevorderen door laagdrempelige toegang	- Het CJG handhaven als een geïntegreerd onderdeel van het KCC

Wat mag het kosten?

bedragen x 1.000 euro

Financiën	Rekening 2013	Begroting		Meerjarenraming		
		2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	562	480	508	491	490	489
Baten	70	39	40	40	40	40
Saldo	492	441	468	451	450	449
Toevoeging aan reserves						
Onttrekking aan reserves						
Resultaat na bestemming		441	468	451	450	449

Producten die onder dit programma vallen

Producten	Lasten	Baten
Openbare bibliotheek	178	0
Dorpshuizen	36	0
Jeugd- en jongerenwerk	74	0
Kinderdagverblijven	75	34
Peuterspeelzalen	146	5
Totaal	508	40

Analyse verschillen 2014 – 2015 op programmaniveau

De raming van de lasten is 28 duizend euro hoger dan in de begroting 2014 als gevolg van

Een verhoging van de raming voor onderhoud kinderdagverblijven	4
Een hogere toerekening van uren aan diverse producten	24
Saldo	28

De raming van de baten is gelijk aan de raming in de begroting 2014

Analyse meerjarenraming

Meerjarig nemen de lasten met 19 duizend euro af als gevolg van het wegvallen van de bijdrage voor versterking peuterspeelzaalwerk vanaf 2016 en een daling van de subsidie aan de bibliotheek.

3. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen omvat:

- lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- uitkeringen gemeentefonds (incl. integratie-uitkering Sociaal Domein);
- dividend en rente;
- saldo van de financieringsfunctie;
- overige algemene dekkingsmiddelen.

Algemene dekkingsmiddelen worden niet als baten in de diverse programma's opgenomen. Ze zijn immers bedoeld om te dienen als dekkingsmiddel voor alle programma's.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	2014	2015
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	1.375	1.428
Uitkeringen gemeentefonds (incl. integratie-uitkering Sociaal domein)	11.533	16.949
Dividend en rente	470	479
Saldo van de financieringsfunctie	104	47
Overige algemene dekkingsmiddelen	-41	42
<i>Totaal</i>	13.440	18.946

Lokale heffingen

Onder lokale heffingen in het kader van algemene dekkingsmiddelen worden die heffingen verstaan waarvan de besteding niet gebonden is. Het gaat dan om de onroerendezaakbelasting, hondenbelasting en forensenbelasting. Heffingen zoals de rioolheffing en afvalstoffenheffing vallen niet onder deze begripsomschrijving. De opbrengsten hiervan worden rechtstreeks verantwoord op de programma's.

In onderstaande tabel worden de geraamde opbrengsten voor 2014 weergegeven en voor 2015 inclusief een verhoging van 3,5% voor de onroerendezaakbelasting en 2,5% voor de hondenbelasting en forensenbelasting.

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	2014	2015
Onroerendezaakbelasting: gebruikers	200	206
Onroerendezaakbelasting: eigenaren	1.399	1.447
Hondenbelasting	86	90
Forensenbelasting	10	9
Uitvoering wet WOZ	-192	-192
Heffing en invordering gemeentelijke belastingen	-128	-132
<i>Totaal</i>	1.375	1.428

Uitkeringen gemeentefonds (incl. integratie-uitkering Sociaal Domein)

De gemeente ontvangt uit het gemeentefonds een algemene uitkering van het rijk. Deze uitkering bestaat uit een deel algemene uitkering, integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen. Daarnaast is er in 2015 een integratie-uitkering Sociaal domein toegevoegd. In onderstaande tabel wordt de uitkering voor 2014 en 2015 weergegeven. De uitkering voor 2015 is berekend op basis van de zogenaamde septembercirculaire 2014. Daarbij is rekening gehouden met de bekende vaste en variabele gegevens van de gemeente die de grondslag zijn voor de berekening van de algemene uitkering.

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	2014	2015
Uitkeringen gemeentefonds (incl integratie-uitkering Sociaal Domein)	11.533	16.949
<i>Totaal</i>	11.533	16.949

Verwerking sociaal domein in de begroting x 1.000 euro

Programma	Domein	Geraamde last	Rijksbijdrage
3. Economische zaken en werkgelegenheid	Participatie	1.598	
11. Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid	Participatie	348	
11. Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid	WMO	1.896	
11. Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid	Jeugd	2.538	
Totaal		6.380	6.380

De lasten die verband houden met participatie (1.598 en 348) waren in voorgaande jaren ook al in onze begroting verwerkt als doorbetalingen van rijksbijdragen aan respectievelijk Fiveringo en de ISD. Per saldo wordt door de decentralisaties daarom $6.380 - 1.946 = 4.434$ duizend euro aan onze begroting toegevoegd. Bij de 2 tussenrapportages verantwoordden we ons over de financiële stand van zaken van alle programma's en dus ook over het sociaal domein. Als daartoe een noodzaak is, dan vinden eerder verantwoordingen plaats.

Dividend en rente

Jaarlijks ontvangt de gemeente van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten een dividenduitkering uit hoofde van het aandelenbezit in de bank.

De gemeente is na verkoop van de aandelen Essent aan RWE nog aandeelhouder in de volgende operationele vennootschap:

- Enexis Holding N.V. 142.116 aandelen

En de volgende SPV's (Special Purpose Vehicles) waarover geen dividend wordt ontvangen:

- Verkoop Vennootschap B.V. 1.899 aandelen
- Vordering op Enexis B.V. 1.899 aandelen
- CBL Vennootschap B.V. 1.899 aandelen
- CSV Amsterdam B.V. 1.899 aandelen
- Publiek belang Elektriciteitsproductie B.V. 1.899 aandelen

In verband met de verkoop van de aandelen Essent aan RWE zal de komende jaren nog een bedrag worden ontvangen van 800 duizend euro.

De bespaarde rente over de algemene reserve wordt ten gunste van de exploitatie gebracht. Het hiervoor berekende rentepercentage bedraagt 3% voor 2015. Het rentepercentage voor de berekening van de rente ten gunste van de reserves bedraagt 1,5%.

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	Aantal/omvang	2014	2015
Dividend aandelen NV BNG	24.102	31	36
Dividend Enexis Holding N.V. Attero Holding N.V. (verkocht in 2014)	142.116 142.116	116	113
Verkoop Vennootschap B.V. Vordering op Enexis B.V. CBL Vennootschap B.V. CSV Amsterdam B.V. Publiek belang Elektriciteitsproductie B.V.	1.899 1.899 1.899 1.899 1.899		
Rente verstrekte lening aan Enexis		57	50
Nutsvoorzieningen (lasten)		-61	-36
Overige financiële middelen (lasten)		-6	-11
Rente effecten		1	1
Bespaarde rente		333	327
Financiering langlopend (lasten)		-2	-2
Totaal		470	478

Saldo van de financieringsfunctie

De gemeente heeft voor de financiering van de diverse investeringen aan langlopende leningen openstaan een bedrag per 1-1-2015 van 19,7 miljoen euro. Naast de langlopende geldleningen worden ook de reserves en voorzieningen gebruikt als financieringsmiddel. Per 1-1-2015 bedraagt de omvang van de reserves en voorzieningen 10,9 miljoen euro. De rentelasten die uit bovenstaande voortvloeien worden volledig doorberekend aan de programma's via de kapitaallasten. Hierdoor ontstaat er op begrotingsbasis een saldo op de financieringsfunctie.

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	2014	2015
Financiering kortlopend	-2	47
Rente voordeel op kort lopende financiering	106	0
Totaal	104	47

Overige algemene dekkingsmiddelen**bedragen x 1.000 euro**

Omschrijving	2014	2015
Stelposten	2	79
Saldi van kostenplaatsen	-186	-37
Verkoopopbrengst aandelen Attero Holding	143	0
Totaal	-41	42

Stelposten

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	Geraamde lasten	Geraamde baten
Kwaliteitsimpuls organisatie	25	0
Besparing loonkosten i.v.m. lagere CAO	-44	0
Besparing onderhoud automatisering	-10	0
Vergoeding overhead i.v.m. Onafhankelijke Raadsman	0	50
Totalen	-29	50

Toelichting

Kwaliteitsimpuls organisatie

Om de kwaliteit van de organisatie ook voor de toekomst te waarborgen, zijn organisatiebreed een aantal maatregelen nodig.

Besparing loonkosten i.v.m. lagere cao

In de Staat van salarissen en sociale lasten is uitgegaan van een stijging van de loonkosten van 3,5% in 2015. Volgens de meest recente CAO-afspraken dient echter rekening te worden gehouden met een stijging van 2,5%. Deze stijging is gemakshalve via een stelpost verwerkt.

Besparing onderhoud automatisering

Op het onderhoud van diverse systemen en apparatuur kan 10 duizend euro worden bespaard. Deze besparing is via een stelpost verwerkt.

Vergoeding overhead i.v.m. Onafhankelijke Raadsman

De gemeente ontvangt van het ministerie van Economische Zaken een vergoeding, om de Onafhankelijke Raadsman te kunnen ondersteunen in 2015. Deze OR behandelt klachten van burgers i.v.m. schadeclaims die bij de NAM in behandeling zijn. We hebben nog niet alle gemeentelijke baten en lasten functioneel geraamd en hebben daarom een deel verwerkt via een stelpost.

Saldi van kostenplaatsen

bedragen x 1.000 euro

Kostenplaats	Omschrijving	Geraamde lasten
Hulpkostenplaats 2	Salarissen en sociale lasten	-20
Hulpkostenplaats 3	Personeelskosten	0
Hulpkostenplaats 4	Apparaatskosten	0
Hulpkostenplaats 5	Tractie	0
Hulpkostenplaats 6	Huisvesting (binnendiensten)	0
Hulpkostenplaats 7a	Automatisering	0
Hulpkostenplaats 7b	POJ en FZ	0
Hulpkostenplaats 7c	Financiën	0
Hulpkostenplaats 7d	Klant Contact Centrum	0
Kostenplaats 1	Secretaris, staf en griffier	0
Kostenplaats 4	MRO	-1
Kostenplaats 5	VTH	0
Kostenplaats 6	BOR buitendienst	2
Kostenplaats 9	Voormalig- en boventallig personeel	56
	Totalen	37

Toelichting

Hulpkostenplaats 2 Salarissen en sociale lasten

De gemeente ontvangt een vergoeding voor WIA en de Ziektewet in specifieke gevallen. Dit is bij vaststelling van de begroting nog niet te relateren aan een afdeling. Vandaar dat dit saldo wordt toegevoegd aan het product Saldi van kostenplaatsen.

Kostenplaats 9 Voormalig- en boventallig personeel

Het saldo van de kostenplaats Voormalig- en boventallig personeel wordt als last gepresenteerd op het product Saldi van kostenplaatsen.

Onvoorzien en investeringsplan

Voor incidentele onvoorziene uitgaven wordt een inflatiecorrectie toegepast van 1,5% t.o.v. 2014.

De beschikbare ruimte voor onvoorzien en nieuwe investeringen bedraagt voor 2015 75 duizend euro. Dit bedrag wordt na besluitvorming door de raad via begrotingswijziging toegerekend aan de diverse programma's. Voor een specificatie wordt verwezen naar het investeringsplan dat is opgenomen in hoofdstuk 7.

bedragen x 1.000 euro

Omschrijving	2014	2015
Onvoorziene uitgaven incidenteel	16	27
Kapitaallasten investeringsplan t/m 2014	66	
<i>t.l.v. riolen en rioolgemalen t/m 2014</i>	-60	
Kapitaallasten investeringsplan 2015		27
<i>t.l.v. riolen en rioolgemalen 2015</i>		-10
Totaal	22	44

4. Paragrafen

Paragrafen

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft in artikel 9 een aantal verplichte paragrafen voor.

In de paragrafen dienen de beleidslijnen te worden vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de begroting zijn verwerkt hier worden gebundeld. Hierdoor krijgt het bestuur een beter totaal inzicht.

De volgende paragrafen dienen verplicht te worden opgenomen in de begroting tenzij een bepaald onderwerp bij de organisatie niet aan de orde is:

1. lokale heffingen
2. weerstandsvermogen
3. onderhoud kapitaalgoederen
4. financiering
5. bedrijfsvoering
6. verbonden partijen
7. grondbeleid
8. rechtmatigheid

De volgende paragrafen zijn niet verplicht, maar zijn vanwege de versnippering over diverse programma's toch in een paragraaf opgenomen:

9. demografische ontwikkelingen
10. interbestuurlijk toezicht

4.1 Lokale heffingen

Beleidskader

De gemeenteraad bepaalt welke belastingen een gemeente heft, welke heffingsmaatstaven worden gehanteerd en welke tarieven daarbij gelden. De raad stelt hiertoe belastingverordeningen vast. De belastingen die geheven mogen worden zijn limitatief in de Gemeentewet vastgesteld.

Voor alle gemeentelijke belastingen geldt dat het te betalen bedrag niet afhankelijk mag worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige. Verder zijn de gemeentelijke belastingen in economische zin te onderscheiden in "echte belastingen" waarvan de opbrengst als algemeen dekkingsmiddel wordt gebruikt en "bestemmingsheffingen" waarvan de opbrengst voor een bepaald doel gebruikt dient te worden. De begrote opbrengst van een bestemmingsheffing mag de begrote lasten niet overschrijden. Voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing geldt in onze gemeente 100% kostendekkendheid. Het onderscheid in juridische zin is dat belastingen kunnen worden geheven ongeacht of de belastingplichtige van een bepaalde dienst gebruikmaakt. De bestemmingsheffingen (rechten) kunnen alleen worden geheven als de gemeente een dienst verleent aan de belastingplichtige. Voorbeelden van belastingen die in onze gemeente worden geheven zijn: de afvalstoffen- en rioolheffing en de onroerende zaak-, forensen- en hondenbelasting. Voorbeelden van rechten die worden geheven zijn: begraafrechten en leges.

Tarievenbeleid 2015

Algemeen

Wij stellen u voor om de belastingen en rechten voor het jaar 2015, met uitzondering van de tarieven voor OZB, begraafrechten en de tarieven waarvoor het zgn. principe van kostendekkendheid geldt t.w. de afvalstoffenheffing en rioolheffing, te verhogen met 2,5 %.

Met dit percentage is in het meerjarenperspectief voor de jaren 2015-2017 bij de begroting 2014 rekening gehouden.

In aansluiting op het besluit bij de kadernota 2015 hebben we de OZB met 3,5% verhoogd. In de meerjarenraming (vanaf 2016) hebben we de extra verhoging met 1% voorlopig buiten beschouwing gelaten.

In het saneringsplan is opgenomen dat er voor het onderdeel begraafplaatsen meer evenwicht moet zijn tussen lasten en baten. Het kostendekkendheidspercentage bedraagt in de begroting 2014 slechts 27%. Gelet op de discrepantie tussen lasten en baten worden met ingang van 2012 de tarieven voor de begraafrechten met 2,5% extra verhoogd.

Het tarief voor afvalstoffenheffing kan op basis van de kosten en de opbrengsten met 5% worden verlaagd.. Het tarief voor de rioolheffing dient op basis van het vastgestelde GRP+ met € 11,90 per aansluiting te worden verhoogd.

De hogere opbrengsten ten gevolge van de tariefsverhoging zijn reeds in de primitieve begroting verwerkt.

Rioolheffing

Vanaf 2010 is de gemeente wettelijk verplicht om over te gaan tot een (verbrede) rioolheffing. Dit betekent in het kort, dat de gemeente een zorgplicht heeft met betrekking tot het afvoeren van afvalwater, hemelwater en de zorg voor het grondwater. Deze nieuwe ontwikkelingen maken het noodzakelijk dat er een rioleringsplan (GRP+) is opgesteld, waarin naast aandacht voor de zorg aan het riool ook aspecten van hemel- en grondwater extra aandacht krijgen. De begroting 2015 is gebaseerd op het vastgestelde rioleringsplan. Om de eerste jaren tot een kostendekkend geheel te komen dient een tariefstijging van € 12,40 per aansluiting toegepast te worden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de bestemmingsreserve GRP.

De tarieven bedragen:

	2014	2015
Voor een perceel, gebruikt als bejaardentehuis of gezinsvervangend tehuis, per appartement	153,25	159,40
Voor percelen die enkel een directe of indirecte aansluiting op de gemeentelijke riolering hebben voor de afvoer van hemel- of grondwater en een WOZ-waarde hebben van 30 duizend euro of minder	91,95	95,65
Voor alle overige percelen, per perceel	306,45	318,85

Afvalstoffenheffing

De afvalinzameling wordt door de gemeente Groningen verzorgd. De rechten worden geheven door onze gemeente. Iedere woning binnen de gemeente wordt aangeslagen voor afvalstoffenheffing. Het wel of niet gebruikmaken van de gemeentelijke ophaaldienst is hiervoor niet relevant.

Betreffende de afvalstoffenheffing moet uitgegaan worden van 100 % lastendekking.

Op basis van de begrote kosten en opbrengsten voor het product afvalstoffenheffing kan het tarief voor 2015 met 5% worden verlaagd. Hierbij houden we rekening met de afgesproken onttrekking uit de egalisatiereserve afvalstoffenheffing (2014-2023)

De tarieven voor de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten bedragen:

<i>Afvalstoffenheffing</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>
Eenpersoonshuishouden	229,25	217,80
Meerpersoonshuishouden	276,25	262,45
Tarief extra container	193,15	183,45

Onroerende-zaakbelastingen

Onder de naam 'onroerende-zaakbelastingen' (OZB) worden ter zake van binnen de gemeente gelegen onroerende zaken twee directe belastingen geheven:

- een gebruikersbelasting van degene die bij het beging van het kalenderjaar een onroerende zaak die niet in hoofdzaak tot woning dient, al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt;
- een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht.

Jaarlijkse hertaxatie en tarieven

De tarieven voor de OZB zijn mede afhankelijk van de op grond van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) getaxeerde waarden. Jaarlijks vindt er een algehele hertaxatie plaats. De aanslagen OZB 2015 zullen worden gebaseerd op de waarde peildatum 1 januari 2014.

Zoals hiervoor is aangegeven stellen wij u voor om de opbrengst voor 2015 met 3,5% te verhogen. De tarieven bedragen:

	<i>2014</i>	<i>2015</i>
Eigenaar woning	0,1638	0,1771
Eigenaar niet-woning	0,1960	0,2090
Gebruiker niet-woning	0,1627	0,1703

Forensenbelasting

Deze belasting wordt geheven van personen die niet binnen onze gemeente wonen maar wel een woning voor zichzelf ter beschikking houden. Nadere eisen ten aanzien van deze vorm van belasting staan vermeld in de betreffende verordening. De gedachte achter deze belasting is dat forensen, niet-inwoners van een gemeente, profiteren van allerlei activiteiten en voorzieningen van een gemeente, zonder dat de gemeente hiervoor een tegemoetkoming uit het Gemeentefonds ontvangt. Voor inwoners van een gemeente is dat anders; in de algemene uitkering wordt immers wel rekening gehouden met het aantal inwoners middels de maatstaf inwoners. De forensenbelasting is dus gebaseerd op de profijtgedachte, maar is niet bedoeld als instrument om kosten te verhalen. De opbrengst van de forensenbelasting komt ten goede aan de algemene middelen van de gemeente en is dus vrij besteedbaar. De forensenbelasting wordt overigens naast de OZB geheven. Het kan dus voorkomen dat een onroerende zaak zowel in de OZB als in de forensenbelasting wordt betrokken.

Het tarief voor 2015 bedraagt, rekening houdend met een verhoging van 2,5%:

	<i>2014</i>	<i>2014</i>
Bedrag per woning	1.026,70	1.052,35

Hondenbelasting

Onder de naam "hondenbelasting" wordt een directe belasting geheven ter zake van het houden van een hond. Belastingplichtige is de houder van een hond. In artikel 3 van de verordening zijn een aantal vrijstellingen opgenomen.

De tarieven voor het jaar 2015 bedragen, rekening houdend met een verhoging van 2,5%:

	2014	2015
Voor de eerste hond	75,65	77,55
Voor een tweede hond	113,45	116,30
Voor iedere hond boven het aantal van twee	113,45	116,30
Voor een kennel (=tarief 1 ^e + tarief 2 ^e hond)	189,10	193,80

Begraafrechten

In 2012 is de begraafplaatsadministratie en de beheersverordening op orde gebracht en geactualiseerd en een plan van aanpak opgesteld om het beheer op de begraafplaatsen te verbeteren en de beheerskosten te verlagen. De uitvoering van het plan van aanpak cq. opheffen van de beheersachterstanden is eind 2013 opgestart en wordt afgerond in 2014. Het doel is om hiermee op termijn hogere kostendekkendheidspercentage te realiseren door een combinatie van verlaging van beheerskosten en verhoging van tarieven. Daarnaast stellen we voor om in 2015 naast de reguliere verhoging van 2,5% het tarief met 2,5% extra te verhogen.

Leges

Voor een opsomming van de diensten waarvoor op grond van de legesverordening een vergoeding verwijzen wij naar de "verordening op de heffing en invoering van leges 2015" deze bevat een uitgebreide tarieventabel. Bekend zijn met name de dienstverlening voor de burgerlijke stand en de gemeentelijke basisadministratie, evenals afgifte van reisdocumenten en de verlening van vele soorten vergunningen, zoals omgevingsvergunningen. Wij stellen u voor de tarieven met 2,5% te verhogen, tenzij dit gelet op een wettelijke regeling niet mogelijk is.

Liggelden

De rechten worden geheven voor het gebruik van de gemeentelijke haven te Leermens. Overigens behoeft dit geen recreatieve vaart te zijn, voor een groot deel van de verleende rechten zal dit echter wel de praktijk zijn. Ook voor deze rechten stellen wij u voor de algemene tariefsverhoging van 2,5% toe te passen.

Marktgeden

Onder de naam marktgeld wordt een recht geheven voor:

- het innemen van een standplaats dan wel het uitstallen van koopwaar op de markt;
- het gebruik van een elektriciteitsaansluiting van de gemeente.

Voor de tariefberekening van het marktgeld wordt de frontbreedte gehanteerd en geldt de strekkende meter als maatstaf. Ook voor deze rechten stellen wij u de algemene tariefsverhoging van 2,5% toe te passen.

Overzicht lokale heffingen

Onderstaand overzicht geeft de opbrengsten weer van de ramingen in de primitieve begrotingen.

Omschrijving (bedragen x 1.000)	2014	2015
Afvalstoffen/reinigingsrechten	1.135	1.090
Rioolheffing	1.317	1.372
Onroerende-zaakbelastingen	1.599	1.654
Hondenbelasting	86	90
Forensenbelasting	10	9
Begraafrechten	99	102
Bouwleges	135	188
Leges burgerzaken	150	139
Stelpost harmonisering div tarieven (DAL)	12	0
Totaal	4.543	4.644

De belastingdruk van de zogenaamde pakketbelasting stijgt in 2015 op basis van het voorgaande met 0,9% en is als volgt berekend:

<i>(bedragen x 1 euro)</i>	2014	2015	
WOZ waarde*	150.634	144.136	
Tarief eigenaren	0,1638	0,1771	
Belasting			Verhoging
OZB (eigenaren woning)	246,75	255,25	8,50
Rioolheffing (eigenaren)	306,45	318,85	12,40
Afvalstoffenheffing**	276,25	262,45	-/- 13,80
Totaal	829,45	836,55	7,10

* betreft de gemiddelde waarde van een woning met peildatum 1/1-2013 en 1/1-2014.

** betreft het tarief voor een meerpersoonshuishouden.

Vergelijking lokale heffingen buurgemeenten

Om de lokale lastendruk van de Loppersum te vergelijken met die in omliggende gemeenten maken we gebruik van de COELO atlas 2014. In onderstaand overzicht zijn de woonlasten (2014) gepresenteerd uitgaande van een woning met gemiddelde waarde volgens de waarderingkamer en van een meerpersoonshuishouden. In de tarievennota 2015 worden de definitieve tarieven vastgesteld. Aangezien de tarieven 2015 van de buurgemeenten nog niet bekend zijn vergelijken we de tarieven van 2014.

Woonlasten per meerpersoons huishouden	Loppersum 2014	Appingedam 2014	Delfzijl 2014
tarief OZB woningen	0,1638	0,2300	0,1830
Tarief OZB niet-woningen	0,3587	0,5421	0,6861
Gem. woningwaarde	151.000	141.000	132.000
OZB woning (gem waarde)	247	324	241
Rioolheffing	306	197	258
Afvalstoffenheffing	276	272	277
Totaal	829	793	776

Kwijtscheldingsbeleid

Conform artikel 10 van het BBV wordt ook een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid in de paragraaf lokale heffingen opgenomen.

In de raadsvergadering van 26 november 2012 heeft de raad de "Kwijtscheldingsverordening gemeentelijke belastingen 2013" vastgesteld.

Ingaande 2013 is het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid hierdoor verruimd. De verruiming is van toepassing op ondernemers die op bijstandsniveau leven, ouders met een laag inkomen die gebruik maken van kinderopvang en op ouderen die alleen AOW hebben.

De hoofdpunten van het kwijtscheldingsbeleid in Loppersum zijn:

- Men komt alleen voor kwijtschelding in aanmerking indien men niet anders dan met buitengewoon bezwaar in staat is (ook niet met een betalingsregeling) de opgelegde aanslag te betalen.
- Iemand die vermogen heeft komt niet in aanmerking voor kwijtschelding.
- Kwijtschelding wordt niet verleend in het geval de belastingschuldige in staat van faillissement verkeert.
- De inkomensnorm is 100% van de bijstandsnorm en er kan kwijtschelding worden verleend voor: afvalstoffenheffing, rioolheffing en onroerende-zaakbelastingen.

De uitvoering van de gemeentelijke belastingen en kwijtschelding is vanaf 2012, net als in de gemeenten Appingedam en Delfzijl, overgedragen aan de gemeente Groningen. In de verordening is eveneens aangegeven dat een verzoek om kwijtschelding uitsluitend in behandeling wordt genomen indien het verzoek schriftelijk binnen drie maanden na dagtekening van de aanslag is ingediend. Een uitgebreide toelichting van het kwijtscheldingsbeleid wordt jaarlijks middels de bijsluiters bij de aanvraag om kwijtschelding meegezonden.

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geven we een actuele stand van zaken van de beleidsnota die in oktober 2014 is vastgesteld. De stand van zaken geeft ook aan hoe de risicopositie van de gemeente Loppersum op dit moment wordt ingeschat.

Om risico's op te kunnen vangen moet de gemeente beschikken over weerstandscapaciteit. Daarmee kunnen financiële gevolgen van risico's gedekt worden, zonder dat de begroting en het beleid direct aanpassing behoeven. Over het algemeen gebruiken decentrale overheden voor de bepaling van de weerstandscapaciteit de bestanddelen zoals opgenomen in onderstaande tabel.

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemene Reserve	X	
Bestemmingsreserves	X	
Onvoorzien incidenteel	X	
Vrije ruimte meerjarenraming		X
Stille reserves	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X

Tabel 1

De gemeente Loppersum gebruikt in eerste instantie de incidentele weerstandscapaciteit om zowel incidentele als structurele tegenvallers te dekken. Mochten zich gedurende een jaar structurele tegenvallers voordoen, zonder dat daar meevallers tegenover staan, dan dekken we die eerst incidenteel af middels de incidentele weerstandscapaciteit. Vervolgens zal hiervoor bij de eerstvolgende kadernota of begroting dekking gezocht worden.

De structurele weerstandscapaciteit wordt door de gemeente Loppersum in beginsel niet gebruikt, omdat deze niet van de één op de andere dag ingezet kan worden. Het is niet mogelijk tussentijds eenvoudig de onbenutte belastingcapaciteit te benutten of bezuinigingen te realiseren. Daarom worden er geen eisen gesteld aan de omvang van deze ruimte. Wel dient over de ruimte te worden gerapporteerd in de begroting en jaarstukken. Op deze wijze geven we inzicht in hoe eventuele risico's opgevangen kunnen worden.

Algemene Reserve

De algemene reserve is een reserve waaraan geen concrete bestemming is gegeven. De resultaten van de jaarrekeningen worden verrekend met de algemene reserve. De algemene reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers en is daarmee een belangrijk onderdeel van het weerstandsvermogen van de gemeente.

Bestemmingsreserves

Naast de algemene reserve kennen we de bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves zijn door de gemeenteraad ingesteld voor het kunnen realiseren van een bepaald doel. De bestemmingsreserves kunnen worden onderverdeeld in vrije en geblokkeerde reserves. De vrije bestemmingsreserves maken onderdeel uit van het algemene weerstandsvermogen. Op deze reserves ligt immers nog geen formele claim. Wel is de bestemming bepaald en dient de reserve, totdat anders wordt besloten, voor dat specifieke doel te worden ingezet. Een vorm van een vrije bestemmingsreserve is een egalisereserve. De egalisereserves kunnen worden ingezet om te komen tot een gelijkmatige verdeling van kosten om piekvorming te voorkomen en om een gewenste tariefontwikkeling voor bijvoorbeeld de afvalstoffen- en rioolheffing te bewerkstelligen.

De geblokkeerde reserves zijn niet zonder gevolgen vrij aanwendbaar. Zo wordt bijvoorbeeld jaarlijks aan de geblokkeerde reserve kapitaallasten huisvesting een bedrag onttrokken ter dekking van de in de exploitatie opgenomen kapitaallasten.

Onvoorzien incidenteel

De gemeente Loppersum heeft voor onvoorzien, incidentele zaken een relatief klein bedrag opgenomen in de begroting. In principe is dit bedrag beschikbaar voor de weerstandscapaciteit mocht de noodzaak er zijn.

Vrije ruimte meerjarenraming

Als de meerjarenraming sluit met een positief saldo, is sprake van structurele begrotingsruimte. Deze ruimte kan worden ingezet voor structurele financiële tegenvallers die zich hebben voorgedaan en die eerst incidenteel zijn afgedekt.

Stille reserves

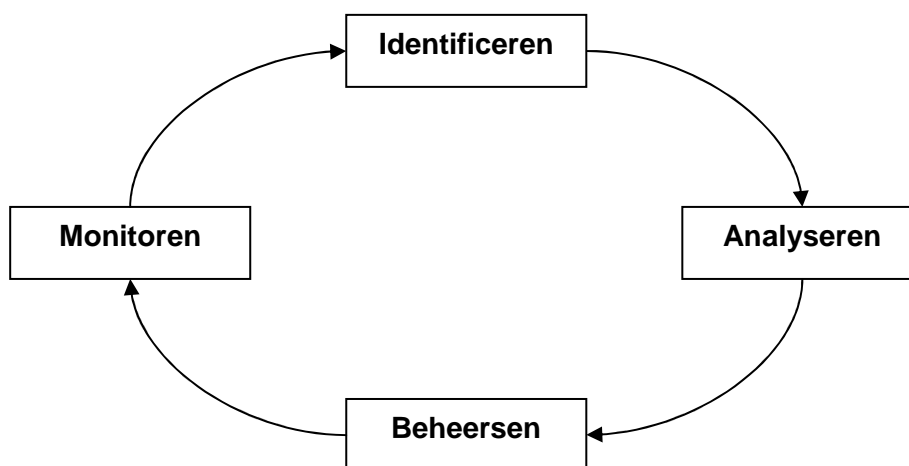
Van stille reserves is sprake als activa onder de opbrengstwaarde of tegen nul zijn gewaardeerd en direct verkoopbaar zijn als dat moet. Bij verkoop van deze bezittingen ontstaan dus winsten die eenmalig vrij inzetbaar zijn.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de extra structurele middelen die gegenereerd kunnen worden door de gemeentelijke belastingen en rechten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale belastingtarieven te vergelijken met de belastingtarieven in de gemeente Loppersum. Voor de maximale belastingtarieven maakt de gemeente Loppersum gebruik van de artikel 12-normen. De actuele normen voor artikel 12 staan steeds in de circulaires van het Gemeentefonds.

Risicobeheersing

De risicobeheersing van de gemeente Loppersum is gericht op het verkrijgen van inzicht in de risico's en het nemen van maatregelen om de risico's beheersbaar te houden of maken. Binnen de gemeente Loppersum is het onderkennen van risico's een onderdeel van de reguliere Planning & Control-cyclus. Daarbinnen vindt de beoordeling van risico's plaats volgens vier fasen.

Fase 1 Identificeren

In de eerste fase worden alle potentiële risico's geïdentificeerd. Het gaat enkel om de risico's die voor rekening van de gemeente komen. Risico's waarvan het financiële gevolg verhaald kan worden op een derde, of verzekerd is, maken geen onderdeel uit van de risico's waarvoor de gemeente weerstandscapaciteit moet reserveren. Het identificeren van risico's is een verantwoordelijkheid van de hele organisatie.

Fase 2 Analyseren

Bij het analyseren en beoordelen van de geïdentificeerde risico's worden de volgende stappen uitgevoerd:

- a. Korte omschrijving van het risico;
- b. Beoordeling van de kans dat dit risico zich voordoet;

Van elk risico wordt beoordeeld hoe vaak het zich voor gaat doen. Hoe groter de kans dat een risico zich voordoet, hoe zwaarder weegt het risico mee in de berekening van het totale risicoprofiel van de gemeente. Ten aanzien van de kansinschatting, en de weging die daarbij hoort, hanteert de gemeente Loppersum de volgende tabel:

Categorie	Kans dat risico zich voordoet	Weging
1	1 keer per 10 jaar of minder vaak	10%
2	1 keer per 5 tot 10 jaar	30%
3	1 keer per 2 tot 5 jaar	50%
4	1 keer per 1 tot 2 jaar	70%
5	1 keer per jaar of vaker	90%

- c. Beoordeling van het financiële gevolg;

Voor elk risico moet, voor zover mogelijk, een inschatting gemaakt worden van de financiële impact als het risico zich voordoet. Omdat veelal niet exact te bepalen is wat het financiële gevolg is, kiezen we ervoor een zestal bandbreedten te hanteren. De bandbreedte is gekoppeld aan het totaal van de begrote lasten in een betreffend begrotingsjaar. Dit heeft tot gevolg dat de bandbreedtes als gevolg van het wijzigen van de begroting van jaar tot jaar kunnen afwijken. De omvang van de begrote lasten wordt afgerond op hele miljoenen. Om onderstaande tabel te vullen zijn de begrote lasten 2015 gebruikt. Het totaal van de lasten 2015 is begroot op 29 miljoen euro.

Categorie	Bandbreedte	Bandbreedte (absoluut)	Risicobedrag (bandbreedtemiddelen)
A	Tussen 0% en 0,2%	Tussen € 0 en € 58.000	€ 29.000
B	Tussen 0,2% en 0,5%	Tussen € 58.000 en € 145.000	€101.500
C	Tussen 0,5% en 1,0%	Tussen € 145.000 en € 290.000	€ 217.500
D	Tussen 1% en 2%	Tussen € 290.000 en € 580.000	€ 435.000
E	Tussen 2% en 5%	Tussen € 580.000 en € 1.450.000	€1.015.000
F	Groter dan 5%	Groter dan € 1.450.000	€ 1.450.000

Bij het bepalen van het financieel gevolg is het voor de meeste risico's lastig een inschatting te maken. Daarom is bewust gekozen voor het hanteren van een bandbreedte en een vaste waarde (bandbreedtemiddelen). Op basis van de beste inschatting en op basis van ervaringscijfers moet onderbouwd worden in welke categorie een risico valt. Als een risico in een categorie is ingedeeld, is volgens deze systematiek ook het risicobedrag bekend. Stel het risicobedrag wordt ingeschat op ergens tussen de € 290.000 en € 580.000 oftewel tussen de 1% en 2% van de begrote lasten, dan schatten we het risicobedrag in als € 435.000.

Door de weging te vermenigvuldigen met het risicobedrag, kan worden berekend hoeveel beslag elk risico legt op de weerstandscapaciteit. Als we bijvoorbeeld inschatten dat een risico zich 1 keer per 5 tot 10 jaar voordoet (weging 30%) en we schatten de bandbreedte in tussen de € 290.000 en € 580.000 (risicobedrag € 435.000), dan is het beslag van dit afzonderlijke risico op de weerstandscapaciteit: 30% van € 435.000 = € 130.500.

Fase 3 Beheersen

In fase 1 zijn alle risico's geïdentificeerd. In fase 2 is aan elk risico een financieel gevolg toegekend. In de derde fase moet een afweging gemaakt worden welke beheersmaatregel we treffen om het risico en de financiële impact van het risico zo laag mogelijk te houden. Risico's worden beoordeeld conform het volgende schema:

Financieel gevolg			
<i>Hoog</i>	Overdragen/verzekereren	Vermijden/eliminieren	
<i>Laag</i>	Accepteren/aanvaarden	Verminderen	
	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	Kans

a. Overdragen/verzekereren

Dit kan enerzijds door het beleid waaruit het risico volgt, uit te laten voeren door een derde partij, die daarbij ook de financiële risico's overneemt en anderzijds door het risico te verzekeren.

b. Accepteren/aanvaarden

Bij acceptatie zal het financiële gevolg van een risico volledig door de weerstandscapaciteit moeten worden afgedekt.

c. Vermijden/eliminieren

Dit houdt in dat het beleid waardoor het risico ontstaat, wordt beëindigd, op een andere manier wordt vorm gegeven of geen beleid wordt gestart dat een risico van deze aard met zich meebrengt.

d. Verminderen

Het verminderen van een risico vereist aanpassing van bijvoorbeeld de organisatie, procedures, systemen en cultuur.

De beoordeling van risico's en het treffen van beheersmaatregelen is een continu proces binnen de Planning & Control-cyclus en het besluitvormingsproces. Waar mogelijk worden beheersmaatregelen getroffen. In het besluitvormingsproces wordt de steller van adviezen middels formats gedwongen na te denken over mogelijke risico's en bijpassende beheersmaatregelen. Binnen de beleids- en financiële kaders is het treffen van beheersmaatregelen een verantwoordelijkheid van het college.

Fase 4 Monitoren

In de verplichte paragraaf 'weerstandsvermogen en risicobeheersing' blikken we bij de begroting vooruit op het beleid en bij de jaarstukken verantwoorden we ons over het. Verder vindt via het besluitvormingsproces continu monitoring plaats. Het monitoren van risico's is een verantwoordelijkheid van het college. In geval van significante ontwikkelingen in het risicoprofiel van de gemeente, zal hierover door het college tussentijds worden gerapporteerd.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen toont de verhouding tussen de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. Daarmee is het weerstandsvermogen een indicator voor de mate waarin binnen een meerjarig sluitende begroting substantiële financiële tegenvallers die we moeten accepteren kunnen worden opgevangen zonder aantasting van het bestaande beleid.

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in de volgende ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \text{Ratio}$$

Om een beoordeling te kunnen geven over het weerstandsvermogen van de gemeente Loppersum is onderstaande tabel van toepassing. Loppersum streeft naar minimaal het niveau 'voldoende'. Dit doet ze door aan de ene kant te zorgen voor een zo hoog mogelijke weerstandscapaciteit en aan de andere kant door beheersmaatregelen te treffen met betrekking tot risico's. Mogelijke maatregelen zijn het verzekeren, elimineren of verminderen van risico's. Dit gebeurt binnen de bestaande Planning & Control-cyclus en het besluitvormingsproces.

Ratio weerstandsvermogen (norm)	Niveau (beoordeling)
Groter dan 2,0	Uitstekend
Tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen 1,0 en 1,4	Voldoende
Tussen 0,8 en 1,0	Matig
Tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

In onderstaande tabel is een berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit gemaakt.

Bestanddeel	Saldo begroting 2014
Algemene Reserve	€ 3.940.000
Vrije bestemmingsreserves	€ 3.386.000
Onvoorzien incidenteel	€ 27.530
Stille reserves	€ 0
Totale incidentele weerstandscapaciteit	€ 7.353.530

In de tabel op de volgende pagina is een opsomming van de risico's gegeven die op dit moment gelden in de gemeente Loppersum. De optelling van de claims op de weerstandscapaciteit geeft de benodigde weerstandscapaciteit aan. Dat is € 3.849.750.

Het weerstandsvermogen wordt vervolgens berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de benodigde weerstandscapaciteit. Dat is $7.353/3.850 = 1,91$. Met deze ratio krijgt Loppersum de beoordeling 'ruim voldoende' en voldoet daarmee aan de norm van minimaal 'voldoende'.

Zoals eerder gesteld is het monitoren van risico's een continu proces. Het bepalen van het weerstandsvermogen zal minstens tweemaal per jaar gebeuren bij het opstellen van de begroting en de jaarstukken. Mocht blijken dat het weerstandsvermogen onder de norm zakt, dan zal het college zo snel mogelijk aanvullende beheersmaatregelen moeten treffen. Als het maatregelen zijn, die binnen de bevoegdheid van de raad liggen, zal het college voorstellen aan de raad doen.

Risico	Korte omschrijving van het risico	Kans*	Weging (tabel 2)	Risicobedrag (tabel 3)	Claim op weerstandscapaciteit (weging * risicobedrag)
Algemene Uitkering	Een lager dan verwachte Algemene Uitkering	1 keer per 2 tot 5 jaar	50%	€ 435.000	€ 217.500
Verbonden partijen	Hoger dan verwachte bijdragen	1 keer per 1 tot 2 jaar	70%	€ 1.450.000	€ 1.015.000
Sociaal Domein (open einde regelingen)	Extra kosten door een groter dan verwacht gebruik van diverse regelingen	1 keer per 2 tot 5 jaar	50%	€ 1.015.000	€ 507.500
Kapitaalgoederen (openbare ruimte)	De kosten voor het onderhoud zijn hoger dan verwacht	1 keer per 2 tot 5 jaar	50%	€ 435.000	€ 217.500
Grondexploitaties	Tegenvallende kavelverkopen	1 keer per jaar of vaker	90%	€ 1.015.000	€ 913.500
Bedrijfsvoering (inclusief projecten)	Ziekte, langer dan verwachte doorlooptijden	1 keer per jaar of vaker	90%	€ 1.015.000	€ 913.500
Externe factoren (prijzen/rente/calamiteiten)	Hoger dan verwachte inflatie of rentekosten, rampen	1 keer per 5 tot 10 jaar	30%	€ 217.500	€ 65.250
Benodigde weerstandscapaciteit					€ 3.849.750

* De kans is geschat op basis van een combinatie van ervaring, historische cijfers en actuele ontwikkelingen. Voor de inschatting bij het Sociaal Domein is onder andere gekeken naar de WMO.

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De openbare ruimte in Nederland bestaat uit een aantal kapitaalgoederen, die als volgt gerubriceerd kunnen worden:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken);
- voorzieningen (groen, verlichting, sportfaciliteiten);
- gebouwen.

Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Gezien de duurzaamheid van de kapitaalgoederen is dat een taak die continu budgettaire middelen vraagt.

De gemeente Loppersum is qua oppervlakte uitgestrekt (ruim 11.000 ha.) en een groot deel hiervan is bij de gemeente als openbare ruimte in beheer. Veel activiteiten vinden plaats zoals wonen, recreëren en werken. Voor deze activiteiten zijn veel kapitaalgoederen nodig: wegen, rioleringen, havens, water, openbare verlichting, openbaar groen, objecten en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten.

In de paragraaf "Onderhoud kapitaalgoederen" bij de begroting wordt aangegeven welk onderhoudsniveau per soort kapitaalgoed wordt nagestreefd en welke werkzaamheden gepland zijn. In het jaarverslag geven we vervolgens aan welk onderhoudsniveau is behaald en welke werkzaamheden zijn uitgevoerd.

Waarom is het interessant voor de raad?

Met aanleg en reconstructie/vervanging en het in stand houden van kapitaalgoederen is veel geld gemoeid. Veel klachten van burgers hebben betrekking op het onderhoud van kapitaalgoederen, omdat dit erg raakt aan de woonomgeving. Los zittende stoeptegels, gaten in de weg, achterstallig groenonderhoud, slordige begraafplaatsen, slecht onderhouden gemeentelijke gebouwen en recreatieve voorzieningen e.d. zijn zaken waarop de gemeente wordt aangesproken. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen krijgt de raad de mogelijkheid om kaders te stellen voor het onderhoud. Dit ligt in het verlengde van de bepalingen die staan opgenomen in de Financiële verordening gemeente Loppersum. In deze verordening is bepaald dat het college voor de diverse kapitaalgoederen beleidsnota's aanbiedt aan de raad ter vaststelling. Het kaderstellend beleid in deze nota's (onderhoudsniveau, vervanging, nieuwe aanleg, beschikbare budgetten etc.) wordt vastgesteld door de raad en is de basis c.q. bandbreedte voor het college in de uitvoering van het beleid.

Inhoud paragraaf Kapitaalgoederen

Deze paragraaf bevat de volgende kapitaalgoederen:

- wegen
- civieltechnische kunstwerken
- beschoeiingen
- openbare verlichting
- begraafplaatsen
- rioleringen
- water
- openbaar groen
- recreatieve paden
- gemeentelijke gebouwen
- sportvelden

Wegen

De wegen moeten gemiddeld voldoen aan kwaliteitsniveau 'basis' volgens de CROW-systematiek. Bij de laatste inspectie is gebleken dat 12 % van de wegen minimaal aan dit niveau voldoet. De rest is matig tot slecht. Er zijn geen wegen meer met 'zeer slecht'. Eind 2014 en begin 2015 wordt het wegenareaal weer geïnspecteerd. Verder stellen we in die periode beleid op dat het kader zal zijn voor de komende vier jaren. Veiligheid en kostenefficiëntie blijven belangrijke thema's. Verder wordt bij de herinrichting van wegen in de (historische) dorpskernen de voorkeur gegeven aan nieuwe gebakken klinkers.

Voor onderhoud wegen is een budget beschikbaar van 561 duizend euro en voor investeringen binnen de herinrichtingen ruim 780 duizend euro.

Civieltechnische kunstwerken

Alle kunstwerken worden jaarlijks geïnspecteerd. Uit deze inspectie volgt een meerjaren-onderhoudsprogramma. De jaarschijf van het lopende jaar wordt daarbij steeds uitgevoerd. Dat gebeurt ook in 2015.

Voor regulier onderhoud is 80 duizend euro beschikbaar.

Beschoeiingen

Jaarlijks worden de beschoeiingen beoordeeld. Aan de beschoeiingen vindt geen planmatig onderhoud plaats. Vanwege het beperkte budget onderhouden we de beschoeiingen op incidentele basis.

Voor regulier onderhoud is ruim 11 duizend euro beschikbaar.

Openbare verlichting

Het gewenste onderhoudsniveau is basis. Verder is in het beleidsplan opgenomen dat zoveel mogelijk duurzame verlichting wordt toegepast. In 2014 is gestart met grootschalige vervanging van oude masten en armaturen. Dit project loopt door in 2015. Binnen de herinrichtingen vindt de uitvoering van vervanging van openbare verlichting integraal plaats.

Voor regulier onderhoud is ruim 45 duizend euro beschikbaar en voor investeringen binnen de herinrichtingen bijna 198 duizend euro.

Begraafplaatsen

Het onderhoud van het groen en paden op de begraafplaatsen is meegenomen in de meerjarenplannen en uitwerkingsplannen en meerjarige integrale prestatiebestekken openbaar groen. In het kwaliteitsplan Openbaar Groen is voor de begraafplaatsen een hoog onderhoudsniveau (7+) vastgesteld. Om een reductie van de totale kosten op het begraafplaatsenbeheer te behalen zijn in 2014 alle achterstanden weggewerkt en heeft op de begraafplaatsen een herinrichting plaatsgevonden.

Voor regulier onderhoud is ongeveer 83 duizend euro beschikbaar.

Rioleringen

Beleid

Het Afvalwaterplan 2013-2017 is begin 2013 vastgesteld. Doelstelling is om overal een basiskwaliteit riolering te hebben. Op dit moment is dat nog niet het geval. Dit is één van de voornaamste redenen van de grootschalige herinrichtingen. Binnen de vervangingen die op basis van de inspectie van de kwaliteit moeten plaatsvinden, wordt ook meteen de verplichting in het kader van de stedelijke wateropgave meegenomen.

Beheer

Het rioolbeheer wordt uitgevoerd door het Waterschap. Een ander deel is via een contract bij een marktpartij weggezet.

Voor regulier onderhoud is ruim 125 duizend euro beschikbaar en voor investeringen binnen de herinrichtingen bijna 1,3 miljoen euro.

Water

Alle watergangen binnen de bebouwde kom zijn in 2013 en 2014 gebaggerd. Aan de watergangen vindt geen planmatig onderhoud plaats. Vanwege het beperkte budget onderhouden we de watergangen op incidentele basis. Wel vindt jaarlijkse monitoring plaats.

Voor regulier onderhoud is ruim 11 duizend euro beschikbaar.

Openbaar groen

In 2009 is het kwaliteitsplan Openbaar Groen vastgesteld. Het kwaliteitsplan is de visie en het beleidskader voor het beheer en onderhoud van het openbaar groen in Loppersum. De kwaliteit van het openbaar groen is hiermee voor zowel de technische staat als de verzorgingsgraad vastgelegd met het daarbij behorende budget. Het onderhoudsniveau voor het openbaar groen (zowel verzorging als technisch) is gemiddeld basis (tussen 5,5 en 7), waarbij voor de dorpscentra en het groen rondom het gemeentehuis een hogere verzorgingsgraad (7+) wordt verlangd en voor het buitengebied en

bedrijventerreinen basis (5 - 6). We monitoren de staat van het onderhoud door elk jaar 5 keer te schouwen.

Begin 2015 wordt het groenbeleid geactualiseerd. Dit actuele beleid bevat de kaders voor het onderhoud vanaf 2015.

Voor regulier onderhoud is bijna 380 duizend euro beschikbaar.

Recreatieve paden

De gemeente Loppersum heeft in totaal ± 36 kilometer aan recreatiepaden. Voor de paden maar ook voor de overige recreatieve elementen zoals banken en picknick sets geldt een basis onderhoudsniveau (5,5 – 7). De paden worden jaarlijks geïnspecteerd en op basis van deze inspecties onderhouden.

Voor regulier onderhoud is bijna 29 duizend euro beschikbaar.

Gemeentelijke gebouwen

De gebouwen worden jaarlijks en na elke zware beving geïnspecteerd en planmatig onderhouden op het niveau basis. Verder proberen we ons areaal te verminderen door gebouwen af te stoten.

Voor regulier onderhoud is ruim 116 duizend euro beschikbaar.

Sportvelden

Het beheer van de velden die onder verantwoordelijkheid van de gemeente vallen, wordt planmatig opgepakt.

Speelvoorzieningen

De speelvoorzieningen worden jaarlijks geïnspecteerd. Hierbij worden urgentie 1, 2 en 3 gebreken aangegeven. Elk jaar worden alle urgentie 1 gebreken aangepakt.

De notitie Speelbeleid is in 2011 na overleg met de speeltuinverenigingen vastgesteld. Dit is het kader waarbinnen het speelbeleid wordt vormgegeven.

4.4 Financiering

Doelstellingen van het treasurybeleid

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De treasuryfunctie omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De uitvoering ervan vereist snelle beslissingen in een complexer geworden geld- en kapitaalmarkt. Er zijn aan de uitvoering van de treasuryfunctie budgettaire gevolgen verbonden, onder meer afhankelijk van het risicoprofiel. Het treasurystatuut ligt ten grondslag aan de treasuryfunctie. Ten aanzien van het statuut gelden de volgende doelstellingen:

- Het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities.
- Het beschermen van gemeentelijke vermogens- en (rente-)resultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's, en liquiditeitsrisico's.
- Het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities.
- Het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet Fido, Ruddo en Ufdo, respectievelijk de limieten en richtlijnen van het treasurystatuut.

Renterisico

Renterisico's kunnen vanuit Wet fido-optiek worden gezien op de korte en op de langere termijn.

Renterisico op korte schuld: de kasgeldlimiet

Met de kasgeldlimiet is in de Wet fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de gemeente haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten vóór bestemming, dus met uitzondering van stortingen in reserves. Indien hierbij de kasgeldlimiet bij herhaling wordt overschreden dient er geconsolideerd te worden ofwel moet een deel van de kortlopende middelen worden omgezet in een langlopende financiering.

Voor 2015 kan de kasgeldlimiet als volgt worden bepaald:

	Bedragen x 1.000 euro
Begrotingstotaal	28.839
Percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	2.451

Ervaring leert dat gedurende het jaar van realisatie, aan de gestelde limiet wordt voldaan. De inkomsten en uitgaven van de gemeente zijn redelijk over het jaar verspreid, waarbij geen grote fluctuaties naar voren komen. Zodra de kasgeldlimiet structureel (gedurende meer dan twee kwartalen) wordt overschreden moet worden overgegaan tot het aantrekken van een vaste geldlening. Echter, gezien het relatief grote renteverskil tussen korte en lange rente zal de bij het uit te voeren gemeentelijke saldobehoor worden getracht om de kasgeldlimiet optimaal te benutten. Voor het liquiditeitsbeheer heeft de gemeente lopende rekeningen bij de BNG, zijnde huisbankier van de gemeente, de Waterschapsbank en de Rabobank. Het betalingsverkeer wordt elektronisch uitgevoerd via de BNG.

Renterisico op langlopende schuld: de renterisiconorm

De gemeente loopt renterisico op het moment dat nieuwe leningen moeten worden aangetrokken (herfinanciering) of als een renteherziening van toepassing is. Om het renterisico te beheersen is in de Wet fido de renterisiconorm geformuleerd. Het doel van deze norm is om overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één bepaald jaar te voorkomen, één en ander ter bescherming van de gemeentelijke financiële positie.

Conform voorschriften van de Wet fido wordt het renterisico in onderstaande tabel voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm alleen betrekking heeft op het totaal van de begroting van het komende jaar.

Berekening renterisiconorm	Bedragen x € 1.000			
	2015	2016	2017	2018
Renterisico's				
Renteherzieningen				
Aflossingen	1.264	1.264	1.264	1.264
Renterisico	1.264	1.264	1.264	1.264
Berekening renterisiconorm				
Begrotingstotaal 2015 -2018	28,839	25.897	25.458	25.387
Percentage cf, regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm 2015 – 2018	5.768	5.179	5.092	5.077
Toetsing renterisico aan norm				
Renterisico	1.264	1.264	1.264	1.264
Renterisiconorm	5.768	5.179	5.092	5.077
Onderschrijding	4.504	3.915	3.828	3.813

Uit deze opstelling blijkt dat de gemeente Loppersum binnen de grenzen van de renterisiconorm opereert.

Schatkistbankieren

De wet verplicht schatkistbankieren (zonder leenfaciliteit) houdt in dat decentrale overheden (gemeenten, provincies, waterschappen én openbare lichamen die zijn ingesteld op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen), al hun overtollige liquide middelen en beleggingen moeten aanhouden bij het ministerie van Financiën en niet langer bij private partijen. Deelname van de decentrale overheden aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector. Dit verlaagt nl. de externe financieringsbehoefte van het Rijk, waardoor het Rijk minder hoeft te financieren op de markt, hetgeen zich weer vertaalt in een lagere staatsschuld. Daarnaast verwacht het Rijk een verdere vermindering van de beleggingsrisico's waaraan decentrale overheden worden blootgesteld. De middelen die een decentrale overheid in de schatkist aanhoudt, blijven beschikbaar voor de uitoefening van de publieke taak.

Ondanks het feit dat wij geen overtollige middelen hebben is het proces voor schatkistbankieren eind 2013 ingericht. De gedachte hierachter is dat we in de toekomst alsnog (incidenteel) overtollige middelen kunnen hebben. Voor 2015 is de verwachting dat de effecten van schatkistbankieren voor Loppersum beperkt zullen zijn.

Rentevisie

De gemeente heeft de laatste jaren van de rentedalingen kunnen profiteren door goedkoop het financieringstekort te financieren met kortgeld. Door verkoop van de aandelen Essent was er enige jaren sprake van een financieringsoverschot. Omdat deze gelden zijn ingezet voor de financiering van de grote investeringen in kapitaalgoederen, in met name wegen en GRP, is thans weer sprake van een financieringstekort. Deze bedraagt op begrotingsbasis per 1 januari 2015 afgerond 5,5 mln euro.

Debiteurenrisico's

Ten aanzien van de post debiteuren kan debiteurenrisico gedefinieerd worden als de kans op het te laat of niet ontvangen van gelden van debiteuren. Door de aard van de gemeentelijke activiteiten loopt de gemeente een gering debiteurenrisico. Voornamelijk zijn hogere overheden de belangrijkste debiteuren, in het verleden zijn weinig betalingsproblemen geconstateerd.

Koers- en valutarisico's

Deze risico's hebben betrekking op de kans dat de financiële activa van de organisatie in waarde verminderen door negatieve koersontwikkelingen op de valutamarkt. De gemeente loopt geen risico's als het gaat om koers- en valutarisico's omdat geen gelden zijn uitgezet

Overzicht verloop financiering

In onderstaand overzicht wordt inzichtelijk gemaakt welke geldleningen de gemeente heeft aangetrokken en begrotingstechnisch op basis van de overschrijding van de kasgeldlimiet 2014 en het investeringsplan zal aantrekken. Hierbij wordt uitgegaan van de vaste geldlening met een looptijd van 10 of 25 jaar. De aflossingsbedragen zijn vermeld in bovenstaande tabel berekening risiconorm.

Bedragen x € 1.000

Leningnummer	Jaar aflossing	Rentepercentage	Restantbedrag per 1-1-2015	Aflossingen 2015
40.0090697	2024	5,7750%	1.089	109
40.0093171	2026	5,5200%	1.089	91
40.0098499	2018	4,5300%	800	200
40.0099620	2031	4,4100%	5.168	304
40.0103141	2032	4,7000%	2.160	120
40.0180139	2038	3,1200%	2.400	100
1-28329	2039	2,889%	3.000	120
Nieuw in 2014	2024		1.000	100
Nieuw in 2014	2039		3.000	120

Wij zijn voornemens om de leningen die in 2014 staan nog aan te trekken. Bovenstaande leningen zijn afgesloten bij de BNG en bij de Nederlandse Waterschapsbank. Alle bovenstaande leningen hebben restricties met betrekking tot het vervroegd aflossen.

4.5 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van de gemeentelijke organisatie is gericht op het behalen van de door het bestuur gestelde doelen op een zo efficiënt mogelijke wijze. Voor onze ambtelijke organisatie is daarvoor in een eerder stadium gesteld: “wij streven naar een efficiënte en effectieve klant- en service gerichte organisatie, die alert en flexibel inspeelt op politiek, bestuurlijk, maatschappelijke, organisatorische en personele vraagstukken en ontwikkelingen”.

Bestuurlijke inrichting Noord Groningen

Eind 2014 komt er naar verwachting duidelijkheid over de bestuurlijke inrichting van de provincie Groningen. Zoals u weet is eind februari 2013 het rapport “Grenzeloos Gunnen” van de visitatiecommissie verschenen. Door de commissie is geadviseerd om Loppersum samen te voegen met de gemeenten Delfzijl en Appingedam met delen van de gemeenten Eemsmond, Oldambt en Slochteren. Binnen de diverse gemeenteraden en de colleges van de noordelijke gemeenten is er vervolgens een discussie ontstaan over de gewenste bestuurlijke inrichting van Noord – Groningen. Dit heeft er toe geleid dat de gemeenteraden van de G-7 eind 2013 de colleges de opdracht hebben verstrekt de herindelingsvariant G-7 verder te verkennen en uit te werken.

Vier herindelingsvarianten en vijf thema's

De ambitie is dat vanuit de gemeenschappelijke besluitvorming op 3 december 2013 de variant Hoogeland- Eemsdelta (de G-7) verder wordt verkend en uitgewerkt. De 3 herindelingsvarianten, te weten:

1. de variant Hoogeland / Eemsdelta (= variant commissie Jansen);
2. de variant Hoogeland + Eemshaven / DAL- gemeenten;
3. de variant DEAL- gemeenten / BMW- gemeenten;

worden gespiegeld aan de G-7 variant.

Voor alle varianten worden de belangrijkste voor- en nadelen toegelicht. Het gaat daar bij om de thema's:

- Inhoudelijke opgaven

Het kunnen realiseren van de strategische lokale en regionale opgaven, krachtig bestuur en organisatie, regierol.

- Dilemma's

Focus, versnippering aandacht, risico lokale opgaven.

- Financiële aspecten

Herindelingscan/verdeling algemene uitkering gemeentefonds, mogelijkheden tot kostenbeheersing.

- Borgen van kleinschaligheid binnen grootschaligheid:

Toegankelijkheid bestuur/ burgers nabijheid en wijze van dienstverlening.

- Duurzaamheid

Voorkomen moet worden dat de nieuwe gemeente binnen afzienbare termijn wederom bij een herindeling wordt betrokken.

Principebesluit in oktober 2014

Het resultaat van het onderzoek zal ertoe moeten leiden dat de zeven gemeenteraden in oktober 2014 een principebesluit over de gewenste bestuurlijke inrichting in ons gebied kunnen nemen, om uiteindelijk een herindeling op 1 januari 2018 mogelijk te maken.

Het provinciaal bestuur wil eind 2014 het besluitvormingstraject met betrekking tot de bestuurlijke organisatie van de provincie Groningen afronden. De beoogde invoeringsdatum van de bestuurlijke organisatie van de provincie Groningen is bepaald op uiterlijk 1 januari 2018.

Wat willen wij de komende jaren tot de herindeling nog bereiken?

Voor de gemeentelijke organisatie

- managen, leidinggeven en samenwerken op een wijze die zich richt op resultaatgerichtheid, motivatie van medewerkers en ambtelijk- bestuurlijke samenwerking;
- een daadkrachtige en slagvaardige organisatie waarbij o.a. de uitvoering van gemandateerde taken door de organisatie soepel verloopt;
- een blijvend goede vertaling van bestuurlijke wensen naar de ambtelijke organisatie;
- een transparante en integere organisatie die verantwoordelijkheid draagt voor de te leveren diensten en producten;
- het verder vorm geven aan het kernbegrip regievoering;
- het voortzetten van het professionaliseringstraject t.b.v. de beleidsmedewerkers;

- het invoeren van de Strategische Personeels Planning (SPP);
- maatregelen initiëren om te komen tot een verdere verbetering van de bedrijfsvoering;
- het verder optimaliseren van het zaakgericht en digitaal werken en het begeleiden van de hiermee gepaard gaande cultuurverandering;
- het verder professionaliseren van de inkoopfunctie;
- onderzoek doen naar de effecten van Het Nieuwe Werken (HNW) voor de eigen organisatie;
- het optimaliseren van de digitale werkprocessen.

Voor de gemeentelijke organisatie en de nieuw te vormen gemeente (Eemsdelta)

- het verder uitvoeren van de samenwerking zoals opgenomen in het Bestuursakkoord Eemsdelta;
- de bestaande overleggen met de diverse samenwerkingspartners continueren;
- het opstarten van overleggen etc. met de tot de nieuwe gemeente behorende gemeenten;
- voorbereidingen treffen en het organisatorisch inrichten van de nieuw te vormen gemeente;

Waarom willen wij dat bereiken?

Het management wil staan voor een efficiënte en slagvaardige naar buiten toe gerichte open, transparante en integere organisatie. Zowel bestuur als burger en bedrijf worden hierbij als klant gezien, welke op een juiste wijze bediend moet worden. Het bestuur moet ruimte en instrumenten krijgen om te besturen. Het management kan bij het ontwikkelen van strategische beleidsvisies behulpzaam zijn. De uitvoering van besluiten dient zo efficiënt mogelijk plaats te vinden.

Regievoering en samenwerking zijn beleidsonderwerpen die reeds eerder zijn vastgesteld en nu in het kader van de gemeentelijke herindeling verder worden gecontinueerd. Wij willen het zaakgericht en digitaal werken verder optimaliseren en de hiermee gepaard gaande cultuurverandering begeleiden. Belangrijk is de uitkomst van de discussie m.b.t. de herindeling. Hoe ziet de nieuw te vormen gemeente eruit en met welke gemeenten gaat Loppersum een nieuwe gemeente vormen. De organisatie van Loppersum zal zich de komende jaren bezig houden met het organisatorisch inrichten van de nieuw te vormen gemeente.

Waarmee en hoe gaan wij het bereiken?

Blijvend investeren in de ontwikkeling van het management en medewerkers draagt bij aan enerzijds professionalisering en leidt anderzijds tot een hechte bestuurlijk/ ambtelijke samenwerking. Om de samenwerking te bevorderen is er periodiek overleg tussen ambtelijke leiding en portefeuillehouders en tussen college en Managementteam. Om de regievoering verder vorm te geven draagt de organisatie zorg voor de totstandkoming en monitoring van de afgesproken resultaten. De leden van het Managementteam spelen een belangrijke rol (ieder op het eigen beleidsterrein) bij het vormen van de nieuwe gemeente. Hierbij wordt kritisch gekeken naar de gevolgen die dit heeft voor de eigen Lopster organisatie c.q. medewerkers.

Verder is het zaakgericht en digitaal werken en het digitaliseren van de werkprocessen een continu aandachtspunt voor de leden van het MT en wordt de inkoopfunctie verder geprofessionaliseerd.

Waarom kunnen we zien of we het bereiken?

Meer ambtelijk / bestuurlijke afstemming over strategische beleidsontwikkeling. Kortere heldere werklijnen waarbij verantwoordelijkheden laag in de organisatie zijn gelegd. Bezien hoeveel taken in het kader van regievoering zijn belegd bij derden en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Het structureel inbouwen van evaluatiemomenten. De verdere invoering van het zaakgericht en digitaal werken.

Stand van zaken en voorgenomen beleidsontwikkelingen

Organisatieontwikkeling

De gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum (DAL) hebben de afgelopen jaren intensief gewerkt aan het vormgeven van het SSC DAL. Medio december 2012 is het rapport Business case Samenwerkingsorganisatie DAL aan het bestuur aangeboden. De bedoeling was dat het SSC DAL per 1 januari 2014 operationeel zou zijn. De DAL- gemeenten zijn evenwel ingehaald door de realiteit. Uit het rapport "Grenzeloos Gunnen" van de visitatiecommissie blijkt dat de gemeente Loppersum wordt samengevoegd met de gemeenten Delfzijl en Appingedam en wordt uitgebreid met delen van de gemeenten Eemsmond, Oldambt en Slochteren

Het traject van de bestuurlijke organisatie in de provincie Groningen wordt eind 2014 afgerond. De beoogde invoeringsdatum van de bestuurlijke organisatie van de provincie Groningen is bepaald op uiterlijk 1 januari 2018.

Het dossier samenwerking.

De afgelopen jaren diverse samenwerkingsprojecten tot stand gebracht. Wij hebben het dan over:

- *VTH- DEAL (per 1 januari 2011)*
- *Crisisbeheer en Rampenbestrijding DEAL (per 1 april 2011)*
- *WOZ/ Belastingen DAL (per 1 januari 2012)*
- *Het bureau Economische Zaken DEAL (per 1 april 2012)*
- *Stelselbeheer DEAL (per 1 juli 2013)*
- *De Veiligheidsregio Groningen (per 1 januari 2014)*
- *De Omgevingsdienst Groningen (per 1 november 2013)*

Daarnaast wordt er nog gewerkt aan een aantal samenwerkingsvormen.

Samenwerking 4 D's

De gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum (DAL) werken samen in een project om de transitie van de 4 onderdelen (jeugdzorg, van awbz naar wmo, passend onderwijs en participatiewet) van het sociaal domein van het rijk naar de gemeenten mogelijk te maken.

Dit vraagt veel bestuurlijke en ambtelijke inzet. Voor 1 januari 2015 is het vooral zaak de cliëntgegevens van de nieuwe cliëntgroepen op een toegankelijke manier te hebben vastgelegd (bedoeld wordt de cliënten die 'overkomen'). Daarnaast moeten we de minimaal noodzakelijke informatiesystemen voor elkaar hebben voor: registratie van de cliëntlogistiek, financiële afwikkeling, monitoring, sturing, verantwoording, interne en externe gegevensuitwisseling.

P en O samenwerking DAL

Door de afdelingen P en O van de DAL- gemeenten wordt periodiek overleg gevoerd over een vorm van samenwerking op het terrein van personeel en organisatie. De opvatting is dat de samenwerking vastere vormen aan zou moeten nemen. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat zowel op beleidsmatig als op beheersmatig gebied samenwerking mogelijk is. Doelstelling ligt hierbij vooral op kwaliteitsverbetering en op het opheffen van de kwetsbaarheid. De verwachting is dat over de vorm eind 2014 duidelijkheid zal ontstaan.

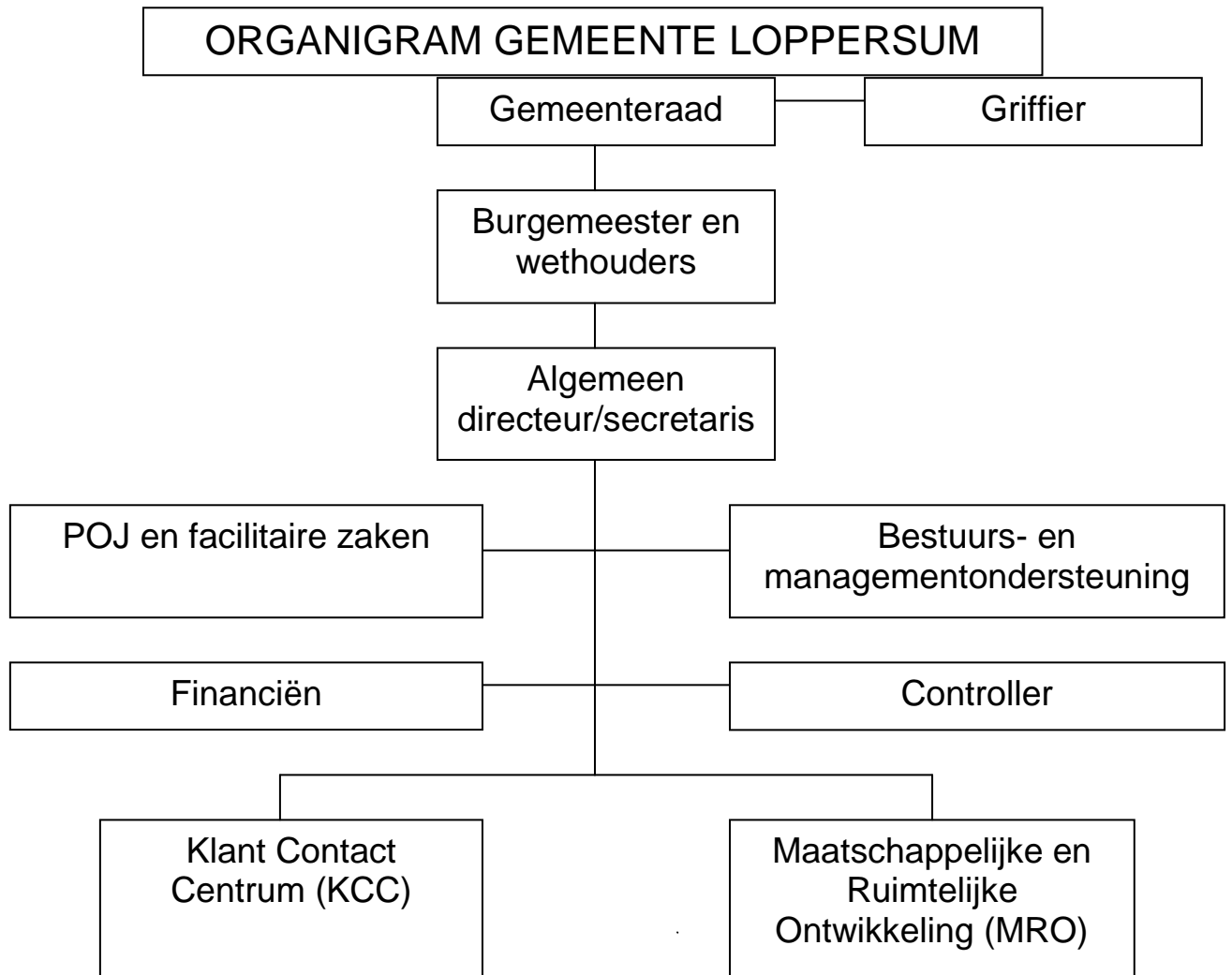
Organisatie Loppersum

De komende jaren zullen wij onze aandacht blijven richten op onze eigen organisatie. Wij blijven investeren in de verdere ontwikkeling van onze organisatie. Een verdere verbetering van de bedrijfsvoering, het initiëren van maatregelen om de kwaliteit van de organisatie op peil te brengen en op peil te houden vragen onze bijzondere aandacht voor de komende jaren. Wij willen onze medewerkers een goede uitgangspositie bezorgen met betrekking tot de komende herindeling. Daarnaast zullen wij samen met de andere gemeenten voorbereidingen moeten treffen voor de gemeentelijke herindeling.

Organisatiestructuur

Gelet op de bestuurlijke ontwikkelingen binnen de provincie Groningen is de noodzaak om de management structuur te wijzigen niet direct aanwezig.

In de organisatiestructuur worden derhalve geen wijzigingen aangebracht. Het organigram ziet er als volgt uit:

Personeel

De formatieomvang ziet er per 31 december 2014 als volgt uit:

Afdeling/ functie	Aantal medew.	Aantal fte
Griffier	1	0,6667
Directeur		
Gemeentesecretaris/ algemeen directeur	1	1,0000
Staf:	4	3,3334
Financiën	6	4.9445
POJ	6	5,5334
Facilitair	6	6.0000
MRO	22	19.0112
BOR buiten	10	10,8889
Klant Contact Centrum	15	12,0557
Totaal	71	63,4338
Overig:		
Klokkenluider	1	
Brugwachter	1	0,1528
Ambt. Burg. Stand	5	
Boventallig	4	2,3333

Kwaliteitsverbetering gemeentelijke organisatie

Er wordt zowel bestuurlijk als ambtelijk hard gewerkt om de financiële situatie van de gemeente Loppersum te verbeteren. Wij hebben initiatieven opgestart om de gemeentelijke organisatie op onderdelen een kwaliteitsimpuls te geven. Daarnaast vraagt een organisatie die alle gemeentelijke taken wil en moet uitvoeren permanent onderhoud. O.a. ter wille van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. Periodiek worden onderzoeken uitgezet met betrekking tot de klanttevredenheid van de burgers.

Wij blijven werken aan een verdere verbetering van ons planning en control instrumentarium en een bij de omvang van de organisatie passende HRM- instrumenten. Wij zullen doorlopend verdere verbeteringen doorvoeren.

Betaalgedrag gemeenten

Naar aanleiding van publicaties in de media aangaande het betaalgedrag van gemeenten hebben we u geïnformeerd over het betaalgedrag van de gemeente Loppersum. Bij de jaarrekening 2014 en de turaps 2015 zullen we u rapporteren over de actuele betaaltermijnen van onze gemeente.

4.6 Verbonden partijen

Algemeen

Een verbonden partij is een derde rechtspersoon waarbij de gemeente een *bestuurlijk* en *financieel* belang heeft. Een bestuurlijk belang heeft een gemeente wanneer ze een zetel heeft in het bestuur van een derde rechtspersoon of als ze stemrecht heeft. Hieronder wordt verstaan dat namens de gemeente een burgemeester, wethouder, raadslid of ambtenaar de volgende functie(s) vervult bij een derde rechtspersoon: lid van het algemeen of dagelijks bestuur, voorzitter, secretaris of penningmeester. Een financieel belang heeft een gemeente indien de middelen die deze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. De gemeente Loppersum heeft bestuurlijke en/of financiële belangen in zeventien verbonden partijen waaronder gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen. De verbonden partij voert beleid uit voor de gemeente dat de gemeente ook zelf zou kunnen uitvoeren. Om deze reden is het van belang de ontwikkelingen weer te geven in deze paragraaf verbonden partijen. De paragraaf richt zich op belangrijke wijzigingen die verwacht worden in het begrotingsjaar 2015.

In deze paragraaf wordt aangegeven, op grond van artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten en artikel 9b van de Financiële verordening:

- naam en vestigingsplaats van de verbonden partij
- het financiële belang van de gemeente
- de zeggenschap van de gemeente
- het publiek belang dat wordt gediend met de deelname
- eventuele wijzigingen en/of problemen die bij de verbonden partij spelen

OVERZICHT VERBONDEN PARTIJEN GEMEENTE LOPPERSUM

A. Publiekrechtelijke verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Groningen

Met ingang van 1 januari 2014 bestaan de gemeenschappelijke regeling voor publieke gezondheidszorg (PG en Z) en voor de veiligheidsregio.

Aanleiding hiervoor is de wettelijke eis dat uiterlijk per 1 januari 2014 de brandweerregio volledig geregionaliseerd moet zijn. Dat brengt met zich mee dat het brandweerpersoneel in dienst bij de Veiligheidsregio is gekomen. De gemeenten blijven nog wel verantwoordelijk voor de eigen gebouwen. Verder is de gemeenschappelijke regeling Brandweer Rayon Noord (BRN) opgeheven.

Voor de GGD-taken heeft het Algemeen Bestuur besloten dat de gemeente Groningen de uitvoeringsorganisatie zal blijven.

Voor beide geldt dat de vestigingsplaats Groningen is. De gemeente neemt jaarlijks een besluit over hun rekening, begroting en eventueel begrotingswijzigingen.

Beide regelingen hebben elk een algemeen bestuur (bestaande uit de burgemeesters c.q. de portefeuillehouders gezondheidszorg van de 23 gemeenten) en een dagelijks bestuur.

Voorzitter van het AB en het DB van de Veiligheidsregio is de burgemeester van Groningen.

Voorzitter van het AB en het DB van de PG en Z is de portefeuillehouder Volksgezondheid van Groningen.

Burgemeester Rodenboog heeft zitting in het Veiligheidsbestuur ivm de brandweerbzaken en de rampenbestrijding, wethouder Schollema vertegenwoordigt de gemeente bij de vergaderingen van het algemeen bestuur van de Publieke Gezondheidszorg.

De Veiligheidsregio Groningen is de dienst die zorgt voor een veilig Groningen. Bij de VR horen de Brandweer, de rampenbestrijding en de Meldkamer. De VR werkt voor alle 23 gemeenten in de provincie Groningen. Doel van deze gemeenschappelijke regeling is het bewerkstelligen van een zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandweerbzorg en hulpverlening in deze provincie.

In het Algemeen Bestuur is bij de bespreking van de concept-regeling nog specifiek gesproken over de stemverhouding bij de begroting. Een voorstel om deze te koppelen aan een andere verdeelsleutel (waarbij de gemeente Groningen meer zeggenschap zou krijgen) werd door het AB afgewezen. Een dergelijk besluit heeft meer voorbereidingstijd nodig. Te verwachten is dat deze discussie over enige

tijd weer wordt gevoerd. Een beter moment is over 2 jaar als de nieuwe regelingen worden geëvalueerd, aldus het AB. In de nieuwe regeling is nu opgenomen dat iedere gemeente één gelijke stem heeft.

Op grond van de Wet Publieke Gezondheidszorg draagt het college zorg voor de taken op grond van deze wet d.m.v. een gemeenschappelijke regeling door het instellen en in stand houden van een regionale gezondheidsdienst.

Doel van de gemeenschappelijke regeling is het beschermen en verbeteren van de gezondheid van de inwoners in de provincie Groningen.

Naast de wijzigingen in de GR ontstaat er in de nieuwe regeling meer ruimte voor het bestuurlijk onderbrengen van uitvoerende taken onder de Gemeenschappelijke Regeling. De uitvoering ligt dan niet per definitie bij de GGD. Het bestuurlijk orgaan van de GR kan zelf beslissen waar de uitvoering komt te liggen. Wat niet wijzigt is de verwevenheid van de GGD met de gemeente Groningen als uitvoerder. Het is de vraag of dit in de toekomst de meest werkbare situatie blijft. De komende tijd moet derhalve gekeken gaan worden wat de mogelijkheden en voor- en nadelen zijn van het inrichten van een zelfstandig openbaar lichaam.

De naam van de regeling verandert tot de gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg. (PG&Z)

De verdeelsleutel bij de deelnemersbijdrage aan de Veiligheidsregio zal in de komende jaren veranderen. Voor onze gemeente betekent dat een afname van de bijdrage aan deze regeling.

IVAK

Het Instituut voor Amateurkunst IVAK verzorgt een uitgebreid lespakket voor muziek, dans, beeldende vorming, drama, audiovisueel en literatuur. Iedereen die geïnteresseerd is in welk gebied van de amateurkunst dan ook, vindt onderdak bij dit instituut. Aan deze gemeenschappelijke regeling doen Delfzijl, Appingedam en Loppersum mee. Elke gemeente heeft een vertegenwoordiger in het dagelijks- en algemeen bestuur.

Volkskredietbank Noord-Oost Groningen

De Volkskredietbank (VKB) voor het noordoosten van de provincie Groningen is al sinds 1967 de instantie op het terrein van kredietverlening, schuldregeling en budgetbeheer. Het werkgebied omvat de gemeenten Appingedam, Bellingwedde, Delfzijl, Eemsum, Loppersum, Pekela, Oldambt en Veendam. Elke gemeente heeft een wethouder in het dagelijks bestuur en twee vertegenwoordigers van de gemeente in het algemeen bestuur.

Het publieke belang van deelname in de VKB is dat de VKB mensen ondersteunt die zelf hun financiële huishouding niet onder controle kunnen krijgen. Zij proberen voor alle burgers uit de gemeente Loppersum een oplossing te vinden voor problematische schuldsituaties. De VKB heeft geen winstoogmerk, waardoor de tarieven en regelingen gunstig zijn voor hun klanten. De VKB biedt zowel preventieve diensten als repressieve diensten. De VKB Appingedam is lid van de Nederlandse Vereniging Voor Volkskrediet (NVVK) en werkt volgens de richtlijnen van de Gedragscode schuldregeling.

Voor het oplossen of voorkomen van problematische schulden moet in Nederland in eerste instantie gebruik worden gemaakt van de zogenaamde vrijwillige schuldhelpverlening.

De VKB biedt drie mogelijkheden:

- budgetbeheer en budgetbegeleiding
- schuldregeling
- kredietverlening

De VKB werkt op basis van een meerjarenvisie.

Onderdeel van het visiedocument vormen twee belangrijke documenten, waarin de uitwerking van de visie nader wordt geconcretiseerd, namelijk de bestuurs- en dienstverleningsovereenkomst.

Per 1 juli 2012 is de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (wgs) van kracht. Deze wet schrijft voor dat er een beleidsplan opgesteld wordt waarin zaken zijn opgenomen omtrent het gewenste resultaat, de borging van de kwaliteit, de verantwoording van de resultaten, de wacht-en doorlooptijden, de schuldhelpverlening aan gezinnen met kinderen, de preventie en voorlichting, de juridische gevolgen en de financiering. In mei 2012 is om deze reden het beleidsplan integrale schuldhelpverlening 2012-2015 vastgesteld en in april 2013 is de GR op basis van deze nieuwe wet gewijzigd.

In het nieuwe beleidsplan is met name aandacht besteed aan integraal werken en aan coaching om mensen weer te leren zelf hun financiën te kunnen regelen.

In 2013 is het aantal hulpvragen nog verder toegenomen door de nog steeds krimpende economie en de bezuinigingen van de rijksoverheid die gevolgen hebben voor de kwetsbare groepen in de samenleving, zoals burgers met een laag inkomen en burgers met een uitkering.

De verdere toename van het aantal hulpvragen drukt op de begroting van de VKB en het jaar 2013 is gebruikt om in overleg met alle deelnemende gemeenten te bekijken hoe de dienstverlening aangepast kan worden om de begrotingstekorten van de VKB te verkleinen. Dit zou gevolgen kunnen hebben voor de dienstverlening in 2014 en 2015.

Werkvoorzieningsschap Fivelingo

Fivelingo is een samenwerkingsverband van de gemeenten Appingedam, Delfzijl, Loppersum en Ten Boer. Fivelingo is de uitvoerder van de wet sociale werkvoorziening van deze gemeenten. Fivelingo biedt passend werk aan aan mensen met afstand tot de arbeidsmarkt en/of een arbeidshandicap. Het werk sluit aan bij de vaardigheden en de capaciteiten van de medewerkers. Fivelingo verzorgt daarnaast de functie van werk-leerbedrijf.

Het jaar 2014 zal in het teken staan van de wijzigingen die de nieuwe participatiewet met zich meebrengt. Deze wet zal in 2015 ingaan en vanaf dan zal er geen instroom in de WSW meer mogelijk zijn. In 2013 is er een visie tot stand gekomen hoe de gemeenten, ISD en Fivelingo om willen gaan met de nieuwe participatiewet. Een nadere uitwerking van deze visie zal plaatsvinden in de tweede helft van 2013 en in 2014. Het SW-bedrijf heeft sinds 2011 al te maken met een teruglopende rijksbijdrage. Er is ook in 2013 flink gekort op personeel en de kritische grens is inmiddels bereikt. Er zal ook de komende tijd fors ingezet worden op meer uitstroom van SW-ers naar reguliere werkgevers, het benaderen van nieuwe werkgevers en het samenwerken met de sociale dienst.

Afvalbeheer Noord-Groningen

Afvalbeheer Noord-Groningen B.V. (ANG B.V.) is opgericht vanuit de Gemeenschappelijke Regeling Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen (G.R. VVWNG) als samenwerkingsverband waarin enerzijds de gemeenten De Marne, Eemsum, Loppersum en Winsum en anderzijds Afvalsturing Friesland N.V. voor elk 50% aandeelhouder zijn en is gevestigd in Usquert. De ANG B.V. exploiteert het afvalstoffenbedrijf sinds januari 2010. Het algemeen bestuur van VVWNG is tevens het dagelijks bestuur. De raad van elk van de vier deelnemende gemeenten benoemt daarin één lid en één plaatsvervangend lid uit het college van burgemeester en wethouders. Namens de G.R. VVWNG is de Voorzitter stemgerechtigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de ANG B.V.. Afvalbeheer Noord-Groningen B.V. zorgt ervoor dat het afval op een doelmatige en milieuhygiënische wijze wordt verwerkt.

GemCC

De gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum hebben een gemeenschappelijke regeling vastgesteld met als doel het gezamenlijk gebruik maken van de technische ICT- infrastructuur, de levering van desktopfunctionaliteit en het in stand houden van een tweedelijns helpdeskfunctie door middel van een gemeenschappelijk computercentrum. De gemeenschappelijke regeling geldt sinds mei 2003. Er is een regiegroep opgericht, waarin de burgemeester zitting heeft.

De Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD)

De ISD is een gemeenschappelijke regeling tussen Appingedam, Delfzijl en Loppersum gestart op 1 januari 2006. De wethouders van de drie gemeenten hebben zitting in het dagelijks bestuur en tevens zijn alle drie de gemeenten vertegenwoordigd in het algemeen bestuur. De ISD heeft de opdracht de burgers (die dat niet zelfstandig kunnen) te ondersteunen bij het vinden van werk, het bieden van een inkomen dan wel het vinden van activiteiten die bijdragen aan het deelnemen aan de samenleving. De ISD is verder verantwoordelijk voor de uitvoering van de WWB, de WIJ en het minimabeleid. Het voordeel van een ISD zit met name in kostenbesparing door effectief inzetten van personeel, kortere doorlooptijden bij afhandelen van uitkeringsaanvragen, gezamenlijke aanpak van nieuwe ontwikkelingen.

Gelet op het financiële risico dat sinds de invoering van de WWB door de gemeente zelf werd gedragen voorziet de ISD in een effectieve organisatie. De gemeente kan invloed blijven uitoefenen op het beleid via het algemeen bestuur, bestaande uit negen leden.

Sinds 2012 zet de ISD fors in op extra uitstroom. Hun missie sluit aan bij de gemeentelijke visie om iedereen mee te laten doen aan de samenleving. Mensen die nog niet in staat zijn om naar regulier werk te stromen krijgen ofwel een traject richting werk aangeboden, of zij krijgen een zorgtraject

waarbij activering via bijvoorbeeld vrijwilligerswerk het doel is. De verwachting was dat per 1 januari 2014 de nieuwe participatiewet in werking zou treden. Mede door het Sociaal Akkoord is dit met een jaar uitgesteld. Bij de participatiewet zal de doelgroep die de ISD naar de arbeidsmarkt moet leiden behoorlijk groter worden. Veel mensen die nu onder de WSW of de wijong vallen, zullen in deze nieuwe wet onder de participatiewet vallen. Samenwerking met het werkvoorzieningschap wordt heel belangrijk en de tweede helft van 2013 stond en heel 2014 staat in het teken van het uitwerken van de opgestelde visie 'Participatie in de Eemsdelta'. Deze visie is opgesteld door de DAL-gemeenten, de ISD Noordoost en Fivelingo en is in juni 2013 aan de drie raden gepresenteerd.

Gemeenschappelijke Regeling Werkorganisatie DEAL-gemeenten

De gemeente Loppersum heeft een financieel belang op basis van de "Gemeenschappelijke regeling Werkorganisatie DEAL-gemeenten". Daarin is de gemeente Loppersum mede verantwoordelijk voor winst en verlies van de Gemeenschappelijke Regeling. De volgens de jaarrekening van de Werkorganisatie DEAL-gemeenten behaalde positieve of negatieve resultaten worden, na de toevoeging aan de reserves en voorzieningen op basis van het verrekeningsreglement teruggevloeid naar of onttrokken aan de deelnemende gemeenten.

De gemeente houdt zeggenschap via het Algemeen Bestuur van de Werkorganisatie DEAL-gemeenten. Het Algemeen Bestuur bestaat uit twee leden per deelnemende gemeente. Elk van de gemeenten is via afvaardiging uit het algemeen bestuur vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur. Daarnaast zijn middels een dienstverleningsovereenkomst (DVO) uitvoeringsafspraken gemaakt tussen de gemeente Loppersum en de Werkorganisatie DEAL-gemeenten.

Het doel van de werkorganisatie DEAL-gemeenten is de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving te optimaliseren. Daarnaast de kwetsbaarheid van de betrokken organisaties te beperken en de kosten voor de uitvoering van de gemeentelijke taken op het gebied van vergunningsverlening, toezicht en handhaving zo goed mogelijk te beperken en beheersen.

Omgevingsdienst Groningen (ODG)

Vanuit de Intentieverklaring in 2011 van de provincie Groningen en de Groninger gemeenten gericht op verbetering van kwaliteit van uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving van (milieu)taken is besloten tot de vorming van de ODG (voorheen: Regionale Uitvoeringsdienst: RUD), een zelfstandige organisatie met de juridische vorm van een openbaar lichaam. In 2013 is op basis van de "Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Groningen" deze uitvoeringsdienst opgericht met inwerkingtreding per 1 november 2013 en vestigingsplaats Veendam. De ODG voert minimaal de landelijk vastgelegde taken uit namens de deelnemers die het bevoegd gezag behouden en naar rato van inbreng van formatie de deelnemersbijdragen voldoen. De Gedeputeerde van de provincie Groningen Bouwmans is in de oprichtingsvergadering benoemd tot voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur. In het Algemeen Bestuur zijn de Groninger overheden als deelnemers van de Omgevingsdienst vertegenwoordigd (totaal 24) waarin de gemeente Loppersum zeggenschap houdt door benoeming daarin van één lid uit het college van burgemeester en wethouders. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit minimaal drie en maximaal zeven leden. De Omgevingsdienst Groningen opereert in een landelijk stelsel van RUD's. In dit kader vormt de ODG ook de BRZO-RUD voor Fryslân, Drenthe en Groningen, die zich richt op complexe (chemie)bedrijven, waarbij de veiligheid voor de omgeving een belangrijk aandachtspunt vormt.

B. Privaatrechtelijke verbonden partijen

Vereniging Groninger Gemeenten

De Vereniging van Groninger Gemeenten (VGG) werkt voor alle gemeenten in de provincie Groningen. De VGG behartigt gezamenlijke belangen, zorgt voor het delen van kennis en voor de bestuurlijke begeleiding van projecten die gemeenten samen ondernemen. De VGG kan gezien worden als een lokale afdeling van de VNG. Het heeft als taak de belangenbehartiging van de Groninger gemeenten op zich te nemen bij andere overheden.

Bank Nederlandse Gemeenten

De gemeente Loppersum is aandeelhouder van de Bank Nederlandse Gemeenten, maar heeft geen afvaardiging in het bestuur. De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Waterbedrijf Groningen N.V.

In deze organisatie heeft de gemeente Loppersum geen afvaardiging in het bestuur doch heeft rechten bij de vergadering van aandeelhouders.

Essent N.V./Enexis

De aandelen Essent zijn in 2009 aan RWE verkocht.

De gemeente is na verkoop nog aandeelhouder van Enexis Holding NV

Daarnaast bezitten we nog de volgende SPV's (Special Purpose Vehicles):

- Verkoop Vennootschap B.V.
- Vordering op Enexis B.V.
- CBL Vennootschap B.V.
- CSV Amsterdam BV (voorheen Claim Staat Vennootschap B.V.)
- Publiek belang Elektriciteitsproductie B.V.

Naar verwachting worden de vennootschappen CBL vennootschap BV en Verkoop Vennootschap BV eind 2015 (wellicht begin 2016) geliquideerd en valt een positief liquidatiesaldo vrij aan de aandeelhouders.

Molenstichting Fivelingo

De doelstelling van de stichting is het in stand houden van de Groninger molens en het bevorderen van de kennis van en de belangstelling voor de Groninger molens. De stichting heeft thans de volgende molens in eigendom:

- Molen De Hoop te Middelstum
- De voormalige poldermolen de Kloostermolen te Garrelsweer
- Koren- en pelmolen De Leeuw te Zeerijp
- Poldermolen Meervogel te Garrelsweer
- Poldermolen de Olinger Koloniemolen te Laskwerd/Appingedam
- Koren- en pelmolen De Stormvogel te Loppersum

De gemeente heeft twee vertegenwoordigers in het bestuur.

Molenstichting Hunsingo

De Molenstichting Hunsingo en Omstreken is een molenstichting die zich inzet voor het in stand houden van acht windmolens in de provincie Groningen. De stichting, die tegenwoordig in het waterschapshuis van het waterschap Noorderzijlvest zetelt, heeft de volgende molens in eigendom:

- Poldermolen Koningslaagte tussen Adorp en Zuidwolde
- Poldermolen 't Witte Lam tussen de stad Groningen en Zuidwolde
- Poldermolen de Krimstermolen ten noorden van Zuidwolde
- Poldermolen de Noordermolen bij Noorddijk
- Poldermolen de Langelandstermolen bij Garmerwolde
- Poldermolen De Zilvermeeuw bij Onderdendam
- Poldermolen De Palen ten zuiden van Westervijtwerd
- Korenmolen de Wilhelmina in Noorderhoogebrug

De gemeente heeft twee vertegenwoordigers in het bestuur.

Stichting Marenland

Het doel van stichting Marenland is het in stand houden van openbare basisscholen en het optimaliseren van het onderwijskundig beleid en het personeelsbeleid. Door schaalvergroting worden de financiële risico's die de lumpsumfinanciering met zich meebrengt beter afgedekt. De stichting heeft 26 scholen en ongeveer 2900 leerlingen in de gemeenten Appingedam, Bedum, Delfzijl, Loppersum en Ten Boer onder haar hoede. Er zijn ongeveer 249 leerkrachten, klassenassistenten, directeuren en conciërges in dienst. Omdat de gemeenten op grond van de Wet Primaire Onderwijs (WPO) verplicht zijn om toch enige verantwoordelijkheid te dragen voor het openbaar onderwijs is er een toezichthoudend orgaan in het leven geroepen. Het Overleg- en Toezichtorgaan Marenland beoordeelt o.a. de begroting, jaarverslag en jaarrekening van de Stichting Marenland. Het Overleg- en Toezichtorgaan Marenland bestaat uit 5 leden, afkomstig uit de vijf verschillende colleges.

Speciaal en Voortgezet Onderwijs Appingedam

Stichting SBO de Delta is met ingang van 1 augustus 2013 gefuseerd met RENN 4. Daarmee is een eind gekomen aan de gemeentelijke verbondenheid met het schoolbestuur.

4.7 Grondbeleid

Inleiding

Het grondbeleid heeft een grote invloed op en samenhang met de realisatie van programma's op het gebied van ruimtelijke ordening, verkeer en openbare ruimte, sport en recreatie. Het grondbeleid heeft daarnaast een grote financiële consequentie. De grondexploitatie (inclusief de resultaten hieruit) is een onderdeel van de totale exploitatie van de gemeente. Gelet op de risico's in relatie tot de omvang van de bedragen, waarover het op dit terrein gaat, is een afzonderlijke paragraaf grondbeleid opgenomen in de begroting.

Algemeen

De huidige Nota Grondbeleid is in 2012 vastgesteld. Onder druk van veranderende wetgeving, marktomstandigheden en regionale ontwikkelingen is de nota grondbeleid van 2006 herzien en aangeboden aan de raad. In 2012 is uitvoering worden gegeven aan deze nota, en conform de nota een (jaarlijkse) evaluatie en actualisatie uitgevoerd. In de raadsvergadering van november 2013 is de actualisatie vastgesteld en ook in november 2014 is de Nota Grondbeleid opnieuw geëvalueerd. In 2015 wordt overeenkomstig de Nota Grondbeleid gehandeld.

In 2011 heeft de raad de beleidsnotitie 'Snippergrond' vastgesteld. In de raadsvergadering van september 2012 is de beleidsnotitie geactualiseerd en vastgesteld voor de periode 2013 - 2014. In november 2014 is de beleidsnotitie geëvalueerd en op onderdelen geactualiseerd. In 2015 zal uitvoering worden gegeven aan het beleid.

Ruimtelijke ontwikkelingen

De gemeente Loppersum werkt aan een aantal ruimtelijke ontwikkelingen. Onderstaand een overzicht van het verloop tot nu toe, en een beschrijving van de activiteiten die voorzien zijn in 2015.

Loppersum – Over de Wijmers

De kavelverkoop voor dit uitbreidingsplan is in december 2009 gestart, met een eerste uitgiftemoment medio februari 2010. In het voorjaar van 2010 is de locatie bouwrijp gemaakt, vervolgens zijn de bouwactiviteiten gestart. In 2011 zijn de eerste woningen opgeleverd. In 2014 heeft de definitieve ontsluiting van het plangebied vorm gekregen: de bouw van een nieuwe, beweegbare brug is in het derde kwartaal van 2014 afgerond. Aansluitend is de uitgifte van kavels in fase 1b gestart: in 2015 hebben we goede verwachtingen van de verkoopresultaten. Ook zal een vervolg worden gegeven aan het deels woonrijp maken van het uitbreidingsplan.

Middelstum – Zuidrand

De kavelverkoop voor dit uitbreidingsplan is in december 2009 gestart, met een eerste uitgiftemoment medio februari 2010. In het voorjaar van 2010 is de locatie bouwrijp gemaakt. In 2011 zijn de bouwactiviteiten gestart. In 2011 zijn de eerste woningen opgeleverd, en wordt het plangebied bewoond. In 2014 is de interesse in het uitbreidingsplan toegenomen. In 2015 hebben we goede verwachtingen van de verkoopresultaten. Het in de markt zetten van projectmatig gebouwde, geschakelde woningen, is hierbij een ambitie die het college nastreeft. Gedeeltelijke aankleding van het uitbreidingsplan zal in 2015 ook worden uitgevoerd.

Loppersum – Centrumplan

In de kern Loppersum wordt een Centrumplan gerealiseerd, zodat de winkelvoorzieningen in Loppersum toekomstwaarde hebben. Dit geeft ook aantrekkingskracht voor omliggende dorpen. Het gaat hierbij om het realiseren van een supermarkt en dagwinkels, gecombineerd met parkeren en openbare voorzieningen/openbare ruimte. In voorgaande jaren is onder meer gewerkt aan verwerving van posities.

In 2014/2015 zal een vervolg worden gegeven aan de planvorming. De gemeente heeft in 2014 afspraken gemaakt met de eigenaar van de laatst benodigde grondpositie. De herinrichting van het openbaar terrein aan de achterzijde van de huidige winkels én de bouw van een nieuwe supermarkt zullen in 2015 zijn beslag krijgen.

Stedum – Hilmaarweg

In voorgaande jaren heeft woningstichting Wierden en Borgen meerdere woningen gesloopt in het plangebied. In 2014 is de bouw van zes nieuwe huurwoningen afgerond. De openbare ruimte rond de woningen is door de gemeente ingericht. De inrichting is in 2014 worden afgerond. In 2015 wordt ingezet op een marketingcampagne om de resterende bouwkavels in het uitbreidingsplan te verkopen. Hierbij zal ook worden ingezet op het interesseren van bouwende ontwikkelaars.

Westeremden – Huizingerweg

In het uitbreidingsplan in Westeremden zijn negen van de toegestane veertien woningen gebouwd. Voor het restant wordt zowel projectmatige bouwers als particuliere opdrachtgevers mogelijkheden geboden om een bouwplan te realiseren.

Prognose te verwachten kavelverkoop o.b.v. actualisaties 2014

	prognose 2014	prognose 2105	gerealiseerd t/m juli 14
Loppersum	2 / 0	2 / 0	0 / 0
Middelstum	1 / 0	1 / 4	1 / 0
Stedum	1 / 0	2 / 0	1 / 0
Westeremden	1 / 0	1 / 0	0 / 0
Boerdam	1 / 0	1 / 0	0 / 0

Het eerste getal heeft betrekking op particulier opdrachtgeverschap. Het tweede getal heeft betrekking op projectmatige bouw

4.8 Rechtmatigheid

Elke gemeente moet de rechtmatige toepassing van de eigen financiële wet- en regelgeving toetsen. Deze toets wordt vervolgens door de accountant gecontroleerd. Zo krijgt de gemeente naast het oordeel over de getrouwheid ook een oordeel over de rechtmatigheid.

De resultaten van de toets voor de begroting 2015 vindt u in de paragraaf rechtmatigheid van de jaarrekening 2015.

4.9 Demografische ontwikkelingen

1. Inleiding

De krimp is al jaren geleden begonnen, maar zet de komende jaren hard door. De regio Eemsdelta vormt de zwaarste krimpregio van Nederland. In de komende 30 jaar wordt in deze regio een krimp verwacht van 25 procent. Ook de gemeente Loppersum heeft te maken met een krimpende bevolking. Dit wordt vooral veroorzaakt door een negatief migratiesaldo, er vertrekken meer inwoners dan er nieuwe bij komen. Door de economische ontwikkeling in de regio kan de bevolkingskrimp enigszins worden beperkt. Maar ontegenzeggelijk zullen we ook de komende jaren te maken krijgen met een afname van het inwonertal.

Wat, naast de krimp, vooral opvalt, is de sterke verandering in de bevolkingsamenstelling, de ontgroening en de vergrijzing bepalen het beeld voor de komende decennia in Loppersum.

De bevolkingsdaling vraagt een gezamenlijke aanpak van gemeenten, Rijk, maatschappelijke organisaties en de provincie. In het Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling wordt uitgegaan van een herstructureringsopgave tot 2020.

Het Rijk stelt aan krimpgemeenten in de provincie Groningen, Zeeland en Limburg extra middelen ter beschikking. In de provincie Groningen gaat het om de gemeente De Marne en de regio's Eemsdelta en Oost-Groningen. De gemeente Loppersum ontvangt op twee manieren krimpgelden:

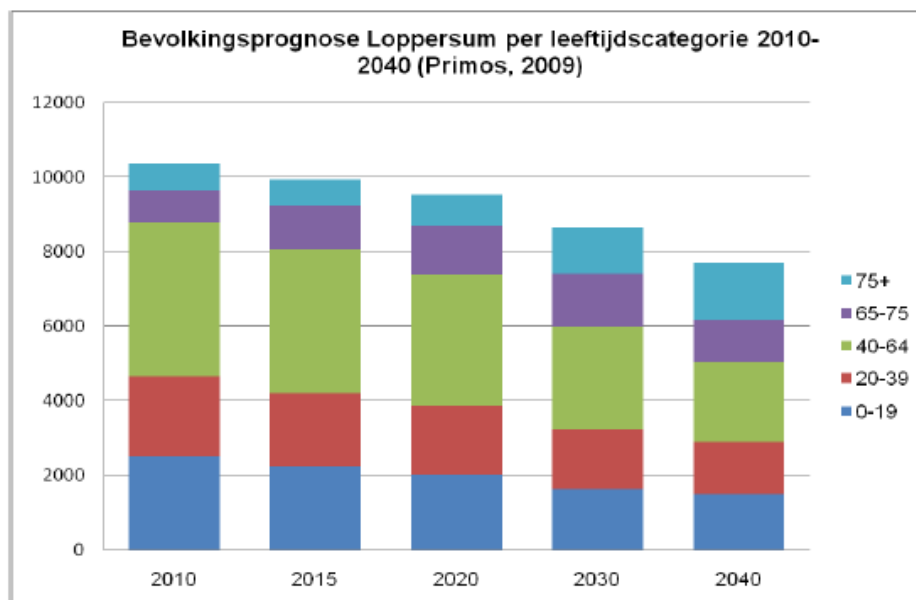
- Het financieel arrangement Eemsdelta. In dit arrangement is de verdeling vastgelegd van € 14,25 mln. WWI budget krimpsloop, € 14,25 mln provinciaal budget en € 14,25 mln. gemeentelijke cofinanciering. In totaal is op deze wijze € 42,75 mln. beschikbaar.
- De tijdelijke krimpmaatstaf in het gemeentefonds.

Met deze extra gelden kan een deel van de maatregelen die nodig zijn om in te spelen op krimp worden betaald.

2. Demografische ontwikkelingen

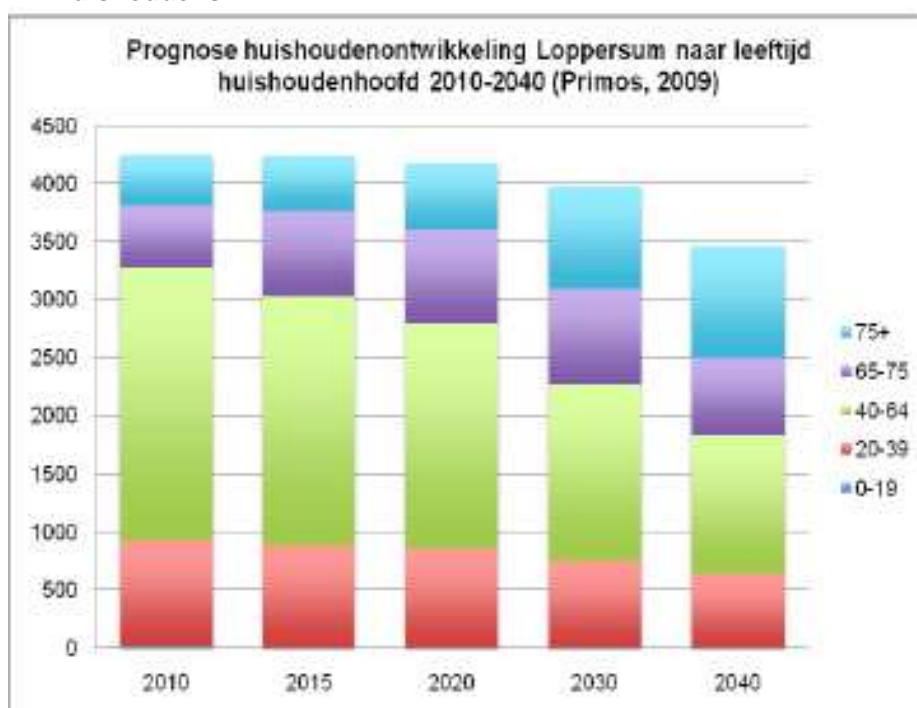
2.1 Bevolking

De bevolkingsontwikkeling in de gemeente Loppersum laat de afgelopen 15 jaar al een dalende trend zien. Van 11.094 inwoners in 1995 naar 10.452 in 2010 en 10.290 in 2013.

De bevolking van de gemeente Loppersum vertoont de komende decennia naar verwachting een geleidelijke afname, van ruim 10.000 nu naar bijna 8.000 in 2040. We zien een geleidelijke groei van het aantal ouderen en een afname van alle leeftijdscategorieën tot en met 64 jaar. De gegevens zijn gebaseerd op Primos 2009.

2.2 Huishoudens

De huishoudenprognose maakt de vergrijzing zichtbaar, door de sterke daling van de bevolking als geheel, neemt het relatieve aandeel ouderen toe. In de gemeente Loppersum neemt het aantal huishoudens ouder dan 65 jaar fors toe, in 2040 is ca. 50% van de huishoudens ouder dan 65 jaar. Het aantal jongere huishoudens (leeftijd tussen de 0-40) neemt af.

2.3 Monitoring

Via monitoring worden de daadwerkelijke demografische ontwikkelingen, t.o.v. bovenstaande prognoses, en de gevolgen daarvan op het gebied van wonen en voorzieningen gevolgd. Waar nodig en wenselijk worden de ontwikkelingen vertaald in passende maatregelen. Uit de eerste monitor die is uitgevoerd in 2013 is onder andere gebleken dat de krimp en huishoudendaling licht is afgenomen.

Vergelijk aantal inwoners en huishoudens werkelijk en prognose 2013

	Werkelijk 2008	Prognose 2013	Werkelijk 2013
Inwoners	10.700	10.090	10.290
Huishoudens	4.400	4.230	4.390

2.3 Woningvoorraad

Gelet op de huishoudenontwikkeling de komende jaren is groei van de woningvoorraad niet meer opportuun. Gelet op de huishoudenontwikkeling moet enerzijds toegewerkt worden naar sloop van woningen en anderzijds naar het levensloopbestendig maken van woningen. De woningvoorraad is tot 2010 nog licht gestegen, sinds 2010 is een lichte daling te zien.

Woningvoorraad gemeente Loppersum

Jaartal	1995	2010	2013
Woningen	4.219	4.468	4.460

2.4 Voorzieningen

De daling van het aantal inwoners maar ook de wijziging van de bevolkingssamenstelling zullen hun weerslag hebben op de voorzieningen. Het gebruik van detailhandel, onderwijs, kinderopvang en zorg zullen verminderen en/of wijzigen. In welke mate is sterk afhankelijk van de doelgroep waar de voorziening zich op richt. Voorzieningen voor kinderen zullen te maken hebben met een daling van het gebruik. Voorzieningen voor ouderen met een stijging.

3. Financiën

3.1 Krimpgelden Rijk

In juni 2010 is door het Rijk de verdeling van de 31 miljoen aan krimpgelden bekend gemaakt. Van de 31 miljoen gaat 1,5 miljoen naar Zeeland, 14,75 miljoen naar Limburg en 14,75 miljoen naar Groningen.

De 14,75 miljoen voor Groningen is voor het overgrote deel (€ 14,25 miljoen) bestemd voor de Eemsdelta (Loppersum, Eemsmond, Delfzijl en Appingedam).

Voor de Eemsdelta betekent dit dat dit geld wordt gestort in een transitiefonds waaraan ook de betrokken gemeenten en de provincie financieel bijdragen. Op basis van het financieel arrangement Eemsdelta kunnen vanuit dit fonds de herstructureringsprojecten in de Eemsdelta gesteund worden.

3.2 Krimpmaatstaf

Per 2011 is een tijdelijke krimpmaatstaf in het gemeentefonds geïntroduceerd. In aanmerking komen de gemeenten waarvan het inwoneraantal in het uitkeringsjaar meer dan 1% lager ligt dan het inwoneraantal zeven jaar eerder (in 2012 werd vergeleken met het inwonertal 2005, in 2013 met het inwonertal 2006) én die gelegen zijn in de provincies Groningen, Zeeland of Limburg. Gemeenten die aan genoemde criteria voldoen krijgen een bedrag van € 397,63 (in basis) per 'verloren' inwoner boven de gehanteerde drempel van 1%. Dit bedrag wordt nog vermenigvuldigd met de uitkeringsfactor van de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Aan het eind van de looptijd van de tijdelijke maatstaf, namelijk 5 jaar, moet een duidelijk beeld zijn ontstaan van de financiële gevolgen van bevolkingsdaling voor gemeenten. Aan het eind van de periode zal het Rijk evalueren of er reden is om de krimpmaatstaf te handhaven. Daarbij zal bekeken worden wat de gemeenten met de middelen die zij via de krimpmaatstaf hebben ontvangen, hebben gedaan.

In 2011 heeft de gemeenteraad van Loppersum een reserve krimpgelden ingesteld. De extra inkomsten uit de tijdelijke krimpmaatstaf worden aan deze reserve toegevoegd. De gemeentelijke bijdrage aan het transitiefonds wordt uit de reserve gedekt. De inkomsten uit de krimpmaatstaf fluctueren. In de meerjarenbegroting wordt gerekend op een verdere daling van het aantal inwoners.

Uitgaande van deze aannamen wordt het volgende overzicht gegeven van de te ontvangen inkomsten uit de krimpmaatstaf in het gemeentefonds:

	2011	2012	2013	2014	2015
Raming maatstaf	364.000	301.000	293.000	269.000	272.000

Gemeenten ontvangen algemene uitkering op basis van een aantal factoren (groei van aantal inwoners, woningen, leerlingen speciaal- en voortgezet onderwijs, e.d.). Dit vertaalt zich in een verdeelsystematiek. Wanneer de factoren in Loppersum sneller dalen dan in andere steden, daalt het aandeel van Loppersum in de totale algemene uitkering. Door de in 2012 en 2013 negatieve ontwikkeling van het accres van het gemeentefonds wordt dit effect nog versterkt. Waar eerder de accresontwikkeling (deels) werd ingezet om de negatieve gevolgen van de ontwikkeling van de uitkeringsbasis op te vangen is dit de laatste jaren niet meer mogelijk. De krimpmaatstaf is deels ter compensatie hiervoor geïntroduceerd.

3.3 Provincie

In de intentieverklaring "stuurgroep woon- en leefbaarheidsplan Eemsdelta inzake financieel arrangement" zijn enkele afspraken opgenomen over de gelden die worden ingezet voor het behoud en het versterken van de leefbaarheid in de krimpregio Eemsdelta. De provincie en gemeenten verrichten een aantal jaarlijkse stortingen. De provincie en de Eemsdelta gemeenten stellen beide € 14,25 miljoen beschikbaar.

Eind 2010 is in een financieel arrangement de verdeling van de krimpgelden over de gemeenten vastgelegd. Jaarlijks zijn er twee momenten waarop ingediende aanvragen worden beoordeeld. Aanvragen voor krimpgelden worden bij Gedeputeerde Staten van Groningen ingediend. Toekenning van de middelen vindt plaats op basis van een bindend advies van de Stuurgroep wonen en voorzieningen. De Provincie beheert het rijksdeel en het provinciale deel van de krimpgelden. De gemeenten regelen de cofinanciering projectgewijs. Met andere woorden zij storten niet daadwerkelijk in het financieel arrangement maar dragen bij in de projecten.

3.4 Verdeling van de budgetten

In de Eemsdelta zijn binnen het financieel arrangement per gemeente de volgende bedragen beschikbaar:

Gemeente	WWI budget krimpsloop	Provinciaal budget	gemeentelijke middelen	aandeel van het financieel arrangement
Delfzijl	11.182.226	5.928.125	8.555.176	25.665.527
Appingedam	609.750	2.540.625	1.575.188	4.725.563
Eemsmond	609.750	2.540.625	1.575.188	4.725.563
Loppersum	<u>1.148.274</u>	<u>2.540.625</u>	<u>1.844.450</u>	<u>5.533.349</u>
	13.550.000	13.550.000	13.550.000	40.650.000
Regionaal budget	<u>700.000</u>	<u>700.000</u>	<u>700.000</u>	<u>2.100.000</u>
	14.250.000	14.250.000	14.250.000	42.750.000

In de eerste vijf jaar mag voor de helft een beroep op de beschikbare middelen worden gedaan.

4. Beleidsvorming

4.1 Woon- en leefbaarheidplan

De leefkwaliteit van het gehele gebied van de Eemsdelta op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kleine en grote kernen. Dat is de grote uitdaging waar de regio voor staat. Beter leven voor minder mensen! Het Bestuursakkoord Eemsdelta, dat Loppersum, samen met Delfzijl, Appingedam en Eemsmond en de provincie Groningen in 2008 ondertekende gaf hiervoor richting. Voor het thema 'wonen en voorzieningen' gaven de partijen zichzelf de opdracht om te komen tot een regionaal beleid en een integrale aanpak. Dat vergt de inzet van gemeenten, provincie, woningcorporaties en andere betrokken instanties. Ook het betrekken en consulteren van bewoners in het gebied maakt nadrukkelijk deel uit van deze opdracht. Een integraal regionaal Woon- en Leefbaarheidplan is het gewenste resultaat. De opdracht voor het maken van een Woon- en Leefbaarheidplan luidde als volgt: 'Het is voor de regio van eminent belang dat er een vernieuwende aanpak van gebiedsontwikkeling tot stand komt, waarbij de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties hun krachten bundelen. De problematiek van het gebied staat daarbij centraal en het belang van het gezamenlijk optreden krijgt - waar gewenst - een zwaarder gewicht dan het handelen vanuit het eigen domein.' De bevolkingsdaling raakt alle terreinen van onze samenleving. Daarom hebben 35 partijen de handen ineen geslagen en gezamenlijk het Woon- en Leefbaarheidplan (WLP) opgesteld. Het WLP geeft aan hoe we met de huidige en nieuwe bewoners het wonen en leven op een goed niveau kunnen houden. We gaan werken aan goede woningen, goede zorg en onderwijs en bereikbare voorzieningen. Het WLP is te lezen op www.eemsdeltaleeft.nl

4.2. Inzet Krimpgelden Loppersum

Ter uitvoering van het WLP is een uitvoeringsprogramma waarin alle projecten en programma's zijn opgenomen die regionaal en lokaal opgepakt worden dan wel opgepakt worden als er voldoende financiering voor gevonden wordt. In dit uitvoeringsprogramma is ook weergegeven waar de gemeenten hun middelen uit het financieel arrangement Eemsdelta aan willen besteden. Voor de gemeente Loppersum zijn voor dit laatste de volgende programma's/projecten benoemd:

- Centrumplan Loppersum

Versterken woon- en winkelfunctie kern Loppersum, door het verplaatsen en vergroten van bestaande winkels Albert Heijn/Fixet, aanbouw 20 nieuwe senioren huurappartementen, aanleg centraal parkeerplein. Conform het vastgestelde Centrumplan.

- Visie Middelstum:

Versterken centrumfunctie en bevorderen samenhang voorzieningen conform visie Middelstum Centraal.

- Leefbaarheid 't Zandt:

Versterken sociale structuur en woningmarkt door combinatie van sociale aanpak, sloop van woningen en aanpak van rotte kiezen.

- Kindvoorzieningen:

Realisatie van kindvoorzieningen/onderwijs en opvang in samenhang met afboeken en herbestemmen huidige locaties conform de Visie Lopster schoolgebouwen

4.10 Interbestuurlijk toezicht

Inleiding

Deze paragraaf geeft op hoofdlijnen de doelen weer op het gebied van het Interbestuurlijk Toezicht (hierna IBT). Onder IBT wordt in dit geval verstaan het toezicht van de provincie Groningen op de gemeente Loppersum.

Op 1 oktober 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht in werking getreden. Volgens de Memorie van Toelichting is deze wet in het leven geroepen om het interbestuurlijk toezicht te vereenvoudigen en meer uit te gaan van onderling vertrouwen tussen de toezichthouder (provincie) en de onder toezicht gestelde (gemeente).

Met de provincie Groningen zijn de volgende verantwoordingsgebieden afgesproken: financiën, huisvesting statushouders, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), Wet ruimtelijke ordening (Wro) en archief. Op basis van artikel 169 Gemeentewet legt het college van burgemeester en wethouders verantwoording af aan de gemeenteraad in de termen goed, matig of slecht. De term goed betekent dat de gemeente (ruim) voldoet aan de wettelijke verplichtingen. Er zijn geen of slechts kleine verbetermogelijkheden. De term matig houdt in dat het minimale niveau van de wettelijke verplichtingen gehaald worden. Wel is er ruimte voor verbetering. In sommige gevallen zal het noodzakelijk zijn dat deze verbeteringen binnen korte tijd gerealiseerd dienen te worden. De term slecht betekent dat de gemeente niet voldoet aan de wettelijke vereisten. Dit betekent concreet taakverwaarlozing. Wanneer sprake is van taakverwaarlozing zal de provincie Groningen gebruik maken van haar bevoegdheden zoals volgt uit de eerder aangehaalde wet.

Financiën

Door het cluster financieel toezicht worden in het kader van het IBT 7 toetsingscriteria toegepast om te komen tot een oordeel goed - matig - slecht .

De 7 toetsingscriteria zijn de volgende:

	Criterium
1	Begrotingsjaar structureel en reëel in evenwicht (sluitend)
2	Laatste jaarschijf meerjarenraming structureel en reëel in evenwicht
3	Weerstandsvermogen
4	Onderhoud kapitaalgoederen: (vastgestelde actuele beheerplannen, geen achterstallig onderhoud)
5	Grondexploitatie: (actuele exploitatieopzetten)
6	Toepassing BBV
7	Uitkomsten jaarrekeningen (drie voorgaande jaren)

Huisvesting statushouders

Het rijk legt op basis van de Huisvestingswet aan gemeenten kwantitatieve taakstellingen op voor de huisvesting van statushouders. De aantallen zijn gerelateerd aan het aantal inwoners van de gemeente. Elk half jaar krijgt de gemeente een taakstelling opgelegd. Op basis van de overzichten van het COA kan de provincie nagaan of een taakstelling is gerealiseerd. Gemeenten die de taakstelling hebben gehaald worden niet benaderd. Gemeenten met een achterstand worden uitgenodigd voor een bestuurlijk overleg waarin afspraken worden gemaakt over concrete maatregelen, die in een te stellen termijn van maximaal 6 maanden moeten leiden tot realisering van de taakstelling. Deze concrete maatregelen worden opgenomen in het Besluit tot indeplaatsstelling. Als na deze extra termijn de taakstelling nog niet is gerealiseerd, dan is de provincie gehouden om te voorzien in de huisvesting van het resterende aantal statushouders ten laste van de gemeente.

De gemeente Loppersum moet in 2015 8 personen huisvesten.

Wabo

Voor het cluster Wabo worden in het kader van het IBT 8 toetsingscriteria toegepast om te komen tot een oordeel goed - matig - slecht .

	Criterium
1	Actueel beleid (minimaal vergunningen- en handhavingsbeleid inclusief brandveiligheid, protocol bouwplantoetsing, bodembeleid) en probleem- en risicoanalyse (<4 jaar) is beschikbaar voor GS.
2	Beleid bevat doelen en prioriteiten, ambitieniveau is in lijn met capaciteit.
3	Beleid en probleem- en risicoanalyse besteedt aandacht aan de onderkende Wabo-risico's (asbest, verontreinigde grond, brandveiligheid bij de opslag van gevaarlijke stoffen, constructieve veiligheid, risicovolle inrichtingen en brandveiligheid en is duidelijk over wat de specifieke gemeentelijke risico's zijn. Tevens wordt in kader toezicht en handhaving aandacht besteed aan: veiligheid, gezondheid, landschap, natuur en cultuurhistorie.
4	Jaarlijks wordt een uitvoeringsprogramma vth-taken vastgesteld door B en W en beschikbaar voor GS.
5	Het uitvoeringsprogramma heeft duidelijke relatie met risico's, doelen, prioriteiten en evaluatie vorig programma. Beschikbare middelen toereikend voor uitvoering.
6	In het uitvoeringsprogramma zijn vwb vergunningverlening in ieder geval de systematiek en werkzaamheden voor het actueel houden van vergunningen voor risicovolle activiteiten beschreven.
7	Bij het jaarverslag behorend bij de jaarrekening wordt de evaluatie van het uitvoeringsprogramma en rapportage (art. 7.7 Bor) aangeboden aan raad en is het beschikbaar voor GS.
8	Jaarverslag bevat duidelijke conclusies over mate van uitvoering uitvoeringsprogramma, de bijdrage aan beleidsdoelen, de beheersing van risico's en of beleid, prioriteiten en/of programma bijgesteld dienen te worden.

Wro

Voor het cluster Wro worden in het kader van het IBT 4 toetsingscriteria toegepast om te komen tot een oordeel goed - matig - slecht .

	Criterium
1	Voor het gehele grondgebied gelden actuele, aan de regels van rijk en provincie aangepaste, plannen/verordeningen.
2	Over de uitvoering van de Wro-taken in het voorafgaande jaar is verslag gedaan aan de gemeenteraad. Dit jaarverslag is bij het jaarverslag behorend bij de jaarrekening aan de gemeenteraad aangeboden en is tevens beschikbaar voor GS.
3	Het beleid voor de bestuursrechtelijke handhaving in het kader van de Wro is uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma voor het komende jaar.
4	Over de bestuursrechtelijke handhaving in het kader van de Wro in het voorafgaande jaar is verslag gedaan aan de gemeenteraad. Dit jaarverslag is bij het jaarverslag behorend bij de jaarrekening aan de gemeenteraad aangeboden en is tevens beschikbaar gesteld aan GS.

Monumenten en archeologie

Voor het cluster Monumenten en archeologie worden in het kader van het IBT 5 toetsingscriteria toegepast om te komen tot een oordeel goed - matig - slecht .

	Criterium
1	Zijn de bestemmingsplannen of is de beheersverordening voor het hele gemeentelijke grondgebied Maltaproof en zijn alle (rijks) beschermde stads- en dorpsgezichten opgenomen in een bestemmingsplan of beheersverordening?
2	Heeft de gemeente voor de gebouwde rijksmonumenten een monumentencommissie die voldoet aan artikel 15 van de Monumentenwet?
3	Houdt het college voor de gebouwde rijksmonumenten een openbaar register bij van verleende omgevingsvergunningen (als bedoeld in art. 20 Monumentenwet)?
4	Wordt in alle wettelijk verplichte gevallen voor gebouwde rijksmonumenten advies gevraagd aan de monumentencommissie?
5	Hebben er het afgelopen jaar incidenten in uw gemeente plaatsgevonden? Zo nee, dan is deze vraag niet van toepassing. Zo ja, hoe zijn deze incidenten opgevolgd?

Archief

Voor het cluster Archief worden in het kader van het IBT 4 toetsingscriteria toegepast om te komen tot een oordeel goed - matig - slecht .

	Criterium
1	Er is een werkend kwaliteitssysteem voor het beheer van archiefbescheiden.
2	Archiefbescheiden worden in goede, geordende en toegankelijke staat gebracht.
3	Archiefbescheiden worden tijdig vernietigd of overgebracht/openbaar gemaakt.
4	Er is een duurzame en adequate beheer- en bewaaromgeving.

In de paragraaf IBT bij het jaarverslag 2015 zal de gemeente Loppersum zich over alle IBT-terreinen verantwoorden.

5. Financiële begroting

1. Overzicht van baten en lasten in de begroting
2. Overzicht geraamde incidentele baten en lasten
3. Gemeentelijk aandeel in het EMU-tekort
4. Financiële positie

5.1 Overzicht van baten en lasten in de begroting

Omvang budgetten

In het overzicht op de volgende twee bladzijden treft u de budgetten per begrotingsprogramma aan. Elk programma is onderverdeeld naar lasten en baten. Het overzicht geeft, in het kader van dualisering, het autorisatieniveau van de raad aan. Dit gebeurt namelijk per programma. Binnen deze budgetten, evenals voor de per programma opgenomen investeringen, is het college geautoriseerd de begroting uit te voeren. Dit is dus ook het niveau waarop u als raad over de voortgang van de uitvoering van het beleid geïnformeerd zult worden.

Noodzakelijke mutaties op programmaniveau in de loop van het dienstjaar zullen u door middel van een begrotingswijziging worden voorgelegd. Voor de wijzigingen binnen een programma zal een zgn. administratieve begrotingswijziging worden gemaakt.

Een nadere onderbouwing van de cijfers is gedetailleerd opgenomen in de productenbegroting. De productenbegroting maakt geen onderdeel uit van de besluitvorming. De productenbegroting is de begroting voor het college om de diverse taken uit te voeren en een handvat voor de organisatie om eventueel met behulp van afdelingsplannen en werkplannen tot detailuitvoering te komen.

<i>Programmabegroting (bedragen x 1.000 euro)</i>			Rekening 2013		
	prg. nr.	Omschrijving programma	Lasten	Baten	Saldo
1	1	Bestuur en dienstverlening	2.383	222	2.161
2	2	Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	2.107	1.291	815
3	3	Economische zaken en werkgelegenheid	1.804	1.653	150
4	4	Openbare werken: groen en grijs	7.258	1	7.257
5	5	Openbare orde en veiligheid	1.181	303	878
6	6	Verkeer en vervoer, bereikbaarheid	243	1	242
7	7	Onderwijs	1.110	56	1.054
8	8	Sport en ontspanning	636	11	625
9	9	Kunst, cultuur en monumenten	275	94	181
10	10	Recreatie en toerisme	469	1	468
11	11	Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid	6.710	3.534	3.176
12	12	Volksgezondheid	1.074	170	904
13	13	Milieu	3.093	2.600	494
14	14	Welzijn	562	70	493
15					
16		Subtotaal programma's	28.905	10.007	18.899
17					
18		Algemene dekkingsmiddelen			
19		Lokale heffingen	364	1.752	-1.388
20		Algemene uitkering	3	11.443	-11.439
21		Dividend en rente	63	851	-788
22		Saldo financieringsfunctie	90	51	39
23		Saldo compensabele BTW en uitkering BTW-compensatiefonds			
24		Overige algemene dekkingsmiddelen	-355	18	-373
25					
26		Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	165	14.115	-13.949
27					
28		Onvoorziene uitgaven			
29					
30		SALDO VAN BATEN EN LASTEN	29.070	24.121	4.949
31					
32		Toevoeging / onttrekkingen aan reserves (functie 980)			
33	1	Bestuur en dienstverlening	82	401	-320
34	2	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	304	217	87
35	3	Economische zaken en werkgelegenheid		14	-14
36	4	Openbare werken: groen en grijs	142	342	-200
37	5	Openbare orde en veiligheid			
38	6	Verkeer en vervoer, bereikbaarheid	1	14	-13
39	7	Onderwijs	80	102	-22
40	8	Sport en ontspanning	319	28	292
41	9	Kunst, cultuur en monumenten	87		87
42	10	Recreatie en toerisme			
43	11	Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid		262	-262
44	12	Volksgezondheid	63	58	5
45	13	Milieu	65	515	-450
46	14	Welzijn			
47		Diverse programma's	171	15	156
48		Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	8.226	12.904	-4.678
49		Toevoeging rente aan reserves	220		220
50					
51					
52		Subtotaal mutaties reserves	9.759	14.870	-5.110
53					
54		RESULTAAT	38.830	38.991	-161

Begroting 2014			Begroting 2015			
Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	
2.195	152	2.043	2.151	141	2.010	1
3.593	3.036	557	3.073	2.453	621	2
1.968	1.822	146	1.699	6	1.692	3
3.277	145	3.132	2.724		2.724	4
954	15	939	942	9	933	5
95	5	90	89	5	84	6
948	48	900	894	53	841	7
702	12	690	593	12	581	8
370		370	228		228	9
298	19	278	223	1	222	10
6.733	3.221	3.512	11.306	3.235	8.071	11
981	99	882	714	102	612	12
2.941	2.457	484	2.746	2.498	248	13
480	39	441	508	40	468	14
						15
25.534	11.072	14.462	27.891	8.555	19.335	16
						17
						18
319	1.694	-1.375	325	1.753	-1.428	19
	11.533	-11.533		16.949	-16.949	20
69	539	-470	50	529	-479	21
-104		-104	2	50	-48	22
						23
196	155	41	8	50	-42	24
						25
481	13.921	-13.440	385	19.331	-18.946	26
						27
22		22	45		45	28
						29
26.037	24.993	1.044	28.320	27.886	434	30
						31
						32
292	433	-141		235	-235	33
321	50	272	298	46	252	34
	3	-3				35
	162	-162				36
						37
						38
						39
62	9	53		21	-21	40
	53	-53				41
	18	-18				42
	20	-20				43
	75	-75				44
5	387	-382	6	162	-156	45
						46
40	470	-430	25		25	47
208	481	-273		489	-489	48
188		188	191		191	49
						50
						51
1.116	2.160	-1.044	519	953	-434	52
						53
27.153	27.153	0	28.839	28.839	0	54

5.2 Geraamde incidentele baten en lasten

bedragen x 1.000 euro

Incidentele lasten	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Bestuur en dienstverlening	30				
Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	60	60			
Economische zaken en werkgelegenheid	20				
Openbare werken: groen en grijs	166				
Openbare orde en veiligheid					
Verkeer en vervoer, bereikbaarheid					
Onderwijs	16	16	16	16	
Sport en ontspanning	43	43			
Kunst, cultuur en monumenten	165	15			
Recreatie en toerisme	1	1	1	1	
Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid	214				
Volksgezondheid	263				
Milieu	307				
Welzijn					
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	12				
Mutaties in reserves hoofdfuncties 0 t/m 9					
Totaal incidentele lasten	1.297	135	17	17	

Toelichting

Bestuur en dienstverlening

De uitvoering van het nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) e-overheid is in 2013 vertraagd, derhalve is het restant bedrag meegenomen naar 2014 en is hiervoor in 2014 20 duizend euro beschikbaar.

Voor samenwerking MER Ontwikkelingsvisie Eemsdelta is in 2014 10 duizend euro geraamd.

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Ingaande 2013 ontvangt de gemeente gedurende 3 jaar een vergoeding van 60 duizend euro per jaar van de NAM voor de gemaakte kosten in verband met de aardbevingen. Tegenover deze inkomst hebben we eveneens de uitgaven ad 60 duizend euro geraamd, o.a. voor de bijdrage aan de Groninger Bodem Beweging.

Economische zaken en werkgelegenheid

In 2014 is het bedrag ad 20 duizend euro beschikbaar voor de bijdrage aan Seaports Xperience Center voor de jaren 2014 en 2015.

Openbare werken: groen en grijs

In het kader van het wegwerken van achterstanden is in 2014 66 duizend euro geraamd voor achterstallig onderhoud oeverwerken.

Voor de uitvoering van de beleidsnotities bomen, adoptie openbaar groen en kwaliteit openbaar groen is in 2014 incidenteel 100 duizend euro beschikbaar gesteld.

Onderwijs

Bij de Wilgenstee te Zeerijp is in augustus 2013 een noodlokaal geplaatst, de geschatte huurkosten bedragen 16 duizend euro per jaar. Het noodlokaal zal tot uiterlijk 2017 in gebruik zijn.

Sport en ontspanning

Van 2012 t/m 2015 wordt er jaarlijks een bijdrage van 43 duizend euro verstrekt aan de speeltuinverenigingen. De bijdrage wordt via een verdeelsleutel overgemaakt naar de verschillende dorpen. Dit komt in plaats van de geplande investeringen.

Kunst, cultuur en monumenten

Voor cultuurhistorische elementen Damsterdiepgebied is in 2014 53 duizend euro beschikbaar.

Het schuurtje bij de molen De Stormvogel te Loppersum is in 2014 overgedragen aan molenstichting Fivelingo voor een bedrag van 7 duizend euro.

In 2014 is de toren in 't Zandt aan de Stichting Oude Groninger Kerken overgedragen, De overnamesom ter grootte van 105 duizend euro is in 2014 voldaan.

In verband met de frictiekosten in het kader van het saneringsplan van het IVAK wordt in 2015 een extra uitgave van 15 duizend euro geraamd.

Recreatie en toerisme

Van 2014 t/m 2017 wordt jaarlijks een bijdrage van duizend euro betaald voor een nieuw op te zetten routebureau in Groningen. Een routebureau is een organisatie die de kwaliteit en het beheer van routegebonden recreatie waarborgt.

Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid

In 2014 is 11 duizend euro voor de invoeringskosten decentralisatie Jeugdzorg geraamd. Hieruit zullen de kosten van onderzoek, provinciale en regionale kosten en uitvoeringskosten worden voldaan.

Voor het project Veerkracht dat in gezamenlijkheid met de gemeenten Appingedam en Delfzijl is opgezet is in 2014 191 duizend euro beschikbaar gesteld. Het betreft een pilot van de Doe teams in het kader van de transities.

In 2014 is een mobiliteitscentrum Eemsdelta opgericht, de gemeentelijke bijdrage hierin was 12 duizend euro.

Volksgezondheid

Incidenteel voor het op orde brengen van de begraafplaatsen is in 2014 263 duizend euro geraamd.

Milieu

Voor het saneren van de bodem aan de locatie Borgweg te Zeerijp is de gemeentelijke bijdrage aan de Provincie op 50 duizend euro geraamd in 2014.

Voor het wegwerken van achterstallig onderhoud aan baggerwerkzaamheden is in 2014 257 duizend euro geraamd.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

In 2014 is een incidenteel bedrag van 12 duizend euro opgenomen voor het aansluiten van de BAG-WOZ administratie.

bedragen x 1.000 euro

Incidentele baten	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Bestuur en dienstverlening					
Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	60	60			
Economische zaken en werkgelegenheid					
Openbare werken: groen en grijs					
Openbare orde en veiligheid					
Verkeer en vervoer, bereikbaarheid					
Onderwijs	3				
Sport en ontspanning					
Kunst, cultuur en monumenten					
Recreatie en toerisme	17				
Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid		56	56		
Volksgezondheid					
Milieu					
Welzijn					
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	143				
Mutaties in reserves hoofdfuncties 0 t/m 9	395				
Totaal incidentele baten	618	116	56		

ToelichtingVolkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Ingaande 2013 ontvangt de gemeente gedurende 3 jaar een vergoeding van 60 duizend euro per jaar van de NAM voor de gemaakte kosten in verband met de aardbevingen.

Onderwijs

Voor de jaren 2011 t/m 2014 ontvangt de gemeente een specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid ad 3 duizend euro.

Recreatie en toerisme

De provincie Groningen heeft in 2014 een bedrag van 17 duizend euro beschikbaar gesteld voor de cofinanciering van het project Nieuwe route waterbeheer Garrelswaer-Hoeksmeer.

Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid

Voor de jaren 2015 en 2016 wordt een rijksbijdrage HH ad 56 duizend euro geraamd, hiervoor zal in BMW DAL verband samen met de zorgaanbieders een aanvraag worden ingediend.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

In 2014 zijn de aandelen Attero Holding verkocht voor 143 duizend euro, dit gaf een éénmalige opbrengst van dit bedrag.

Mutaties in reserves hoofdfuncties 0 t/m 9

In 2014 wordt éénmalig 240 duizend euro beschikt uit de algemene reserve voor de implementatie BGT en voor het conserveren van oude archiefstukken.

Uit de reserve samenwerking is in 2014 incidenteel 143 duizend euro onttrokken voor het project Veerkracht 4D's en 12 duizend euro voor de mobiliteitscentrum Eemsdelta.

5.3 Gemeentelijk aandeel in het EMU-tekort

Begrippen EMU-saldo en EMU-schuld

Sinds Nederland deel uitmaakt van de Economische en Monetaire Unie (de EMU) worden voor het tekort (of overschot op de begroting: begrotingsaldo) en de schuld definities gebruikt die binnen de gehele EMU hetzelfde zijn. Er wordt sindsdien alleen nog gesproken over EMU-saldo en EMU-schuld. Het EMU-saldo en de EMU-schuld worden vaak uitgedrukt in een percentage van het Bruto Binnenlands Product (BBP = het totaal van wat er in een land verdiend wordt met de verkoop van goederen en diensten), omdat zo de schulden van de verschillende EMU landen beter met elkaar vergeleken kunnen worden, dan wanneer je de schuld in euro's uitdrukt. Een schuld van ruim 200 miljard euro is een grotere last voor een land waar 400 miljard euro in een jaar geproduceerd wordt dan voor een land waarvan het BBP 800 miljard bedraagt.

Europese afspraken tekort en schuld

Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt die zijn neergelegd in het Verdrag van Maastricht en het Stabiliteits- en Groeipact. Zo mag het EMU-tekort van een land niet boven de 3% BBP uitkomen. Landen moeten over een periode van ongeveer vier jaar streven naar een middellange-termijn-doelstelling. Deze doelstelling is afhankelijk van het schuldniveau van een land. De EMU-landen met een lage schuld mogen als streefwaarde een tekort hebben van 1% (geschoond voor de conjunctuur en eenmalige maatregelen). De EMU-landen met een hoge schuld moeten streven naar een begrotingsevenwicht of -overschot. De middellange-termijn-doelstelling voorkomt dat in economisch slechte tijden het overheidstekort groter wordt dan de toegestane drie procent. Landen mogen in principe geen hoge tekorten hebben, omdat dit kan leiden tot een hogere rente of inflatie. Alleen in het geval van negatieve economische groei is een tekort van meer dan drie procent toegestaan.

Wijzigingen BBV 2006

Aan artikel 19 van het BBV – de toelichting op het overzicht van baten en lasten bij de begroting - is een onderdeel d toegevoegd. De wijziging is ingegaan per begrotingsjaar 2008. De tekst luidt als volgt:

- d. *de berekening van het bedrag van het EMU-saldo over het vorig begrotingsjaar, de berekening van het geraamde bedrag over het begrotingsjaar en de berekening van het geraamde bedrag over het jaar volgend op het begrotingsjaar overeenkomstig de tabel, zoals opgenomen in bijlage 1.*

Toelichting op het wijzigingsvoorstel van artikel 19:

In het bestuurlijk overleg 'financiële verhouding' dat periodiek plaatsvindt tussen het kabinet en VNG/IPO is afgesproken dat het (geraamde) EMU-saldo over de jaren t-1, t en t+1 in de *begroting* van jaar t wordt opgenomen, zodat de besturen van gemeenschappelijke regelingen, gemeenteraden en provinciale staten inzicht hebben in het EMU-saldo. De afspraak geldt vanaf het opstellen van de begroting 2006 (EMU-saldo 2005 t/m 2007).

Voor de berekening van het EMU-saldo moet de tabel van bijlage 1 worden gehanteerd en worden opgenomen in de financiële begroting, in de toelichting op het overzicht van baten en lasten. Deze tabel moeten gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen, vóór 15 november voorafgaand aan het begrotingsjaar aan het CBS en de toezichthouder zenden. Jaarlijks wordt in het bestuurlijk overleg 'financiële verhouding' met VNG en IPO besproken of de bestuurlijke afspraak adequaat is uitgevoerd of dat nadere juridische vastlegging van deze afspraak noodzakelijk is. Daarnaast worden deze gegevens door het CBS verwerkt in de monitoring van het verloop van het EMU-saldo.

Op de volgende pagina vindt u bovengenoemde tabel met de berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Loppersum voor de jaren 2014 t/m 2016.

Een min-bedrag bij het berekent EMU-saldo betekent een tekort, een plus-bedrag een overschot.

In de linkerkolom ziet u een + of een – staan voor de post. Een plus-bedrag verlaagt het EMU-tekort en een min-bedrag verhoogt het EMU-tekort.

Tabel voor de berekening van het EMU-saldo van de gemeente Loppersum

(*euro 1.000)		realisatie 2014	raming 2014	raming 2015	raming 2016
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)		-1.044	-465	-167
+2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie		853	996	971
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie		-34	-34	
-4	Uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.270	4.360	7.032	1.945
+5	De in mindering op onder 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen		150	311	
+6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)				
-6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im)materiële vaste activa				
-7	Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.				
+8a	Verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)				
-8b	Boekwinst op grondverkoop				
-9	Betalingen ten laste van de voorzieningen				
-10	Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de genoemde posten				
-11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen		143		
<i>Berekend EMU-saldo</i>		-3.270	-4.578	-6.224	-1.141
<i>Berekend EMU-saldo 2014 totaal</i>			-7.848		

5.4 Financiële positie

Algemeen

De uiteenzetting van de financiële positie bevat een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen.

Ook dient tenminste aandacht te worden besteed aan:

- de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume;
- de investeringen;
- de financiering;
- de stand en het verloop van de reserves en de voorzieningen.

Kern van bovenstaande bepaling in het BBV is dat de consequenties van het beleid, dat in de begroting is opgenomen en wordt vastgesteld, worden doorgerekend. Het betreft zowel het beleid dat al voor de begrotingsbehandeling is aanvaard, als om het beleid dat met het vaststellen van de begroting wordt aanvaard.

De consequenties voor de begroting 2015-2018 zijn opgenomen in de baten en lasten van de programma's. Het nieuwe beleid is doorgerekend in de meerjarenbegroting.

Per programma is in deze begroting een toelichting gegeven.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Gemeenten dienen in de begroting in te gaan op de zogenaamde jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Hieronder wordt verstaan de aanspraken op toekomstige uitkeringen door huidig dan wel voormalig personeel. Gemeenten moeten de verplichtingen in de begroting en rekening opnemen. Verplichtingen van ongelijk volume dienen wel ineens in de vorm van een voorziening te worden gedekt.

De arbeidskosten zijn gebaseerd op de huidige formatie en zijn geraamd in de begroting.

Verplichtingen van ongelijk volume zijn niet voorzien.

De jaarlijkse loonkostenstijgingen als gevolg van te verwachten CAO-afspraken en periodieke verhogingen zijn in de begroting meegenomen. Voor 2015 is rekening gehouden met een loonkostenstijging van 2,5% en een bedrag van 72 duizend euro voor inhuur personeel bij ziekte. Op 1 januari 2015 is de verwachte stand van de voorziening voor personeelskosten 59 duizend euro. Daarnaast is er een nieuwe voorziening wachtgeldverplichtingen gevormd van 75 duizend euro. Deze voorziening dient ter dekking van kosten i.v.m. garantstelling afwikkeling de Delta.

Investerings/financiering

De op de staat van activa opgenomen investeringen betreffen zowel investeringen met een economisch nut als investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings met een economisch nut moeten worden geactiveerd. Investerings met een maatschappelijk nut mogen netto worden gewaardeerd; bijdragen van derden en beschikkingen over reserves mogen op de investering in mindering worden gebracht.

De boekwaarden van de investeringen op 1 januari 2015 bedragen 36,1 miljoen euro. De financiering is als volgt:

- met eigen kapitaal (reserves en voorzieningen) 10,9 miljoen euro
- met langlopende geldleningen 19,7 miljoen euro

Het totaal aan geplande investeringen voor het jaar 2015 bedraagt bruto afgerond 725 duizend euro. De investeringen met economisch nut hebben een totale waarde van 329 duizend euro. De investeringen met een maatschappelijk nut hebben een totale waarde van 396 duizend euro. De totaal hieruit voortvloeiende kapitaallasten bedragen 41 duizend euro. In de tabel op de volgende bladzijde vindt u de opsplitsing van de investeringen in economisch en maatschappelijk nut voor 2015.

Investerings met een economisch nut (bedragen x 1.000 euro)	
Omschrijving investering	2015
Programma 1: Bestuur en dienstverlening	
Aanschaf software 3 Decentralisaties	30
Aanschaf modules HRM en Declaraties (software t.b.v. POJ)	7
Programma 13: Milieu	
<i>Afvalwaterplan DAL-W 2013-2017</i>	
Rioolvervanging – herinrichtingsprojecten dorpen	292
Totaal investeringen met een economisch nut	329

Investerings met een maatschappelijk nut (bedragen x 1.000 euro)	
Omschrijving investering	2015
Programma 4: Openbare werken: groen en grijs	
Reconstructie wegen – omvormen van asfalt naar klinkers bibeko* * binnen de bebouwde kom	156
Openbare verlichting - lichtmasten	167
Openbare verlichting - armaturen	73
Totaal investeringen met een maatschappelijk nut	396

Reserves en voorzieningen

Het saldo van de reserves en voorzieningen bedraagt per 1 januari 2015 10,9 miljoen euro. De vermeerderingen inclusief rente bedragen 519 duizend euro. De verminderings bedragen 953 duizend euro, zodat het geraamde saldo aan het einde van 2015 10,5 miljoen euro bedraagt. Onderstaande tabel geeft de stand en de mutaties weer over het jaar 2015.

Overzicht van reserves en voorzieningen (bedragen x 1.000 euro)

Omschrijving reserve	saldo 1/1-2015	vermeerderingen wegens rente	overige vermeerderingen	verminderingen	saldo 1/1- 2016
Algemene reserve	4.429			489	3.940
Bestemmingsreserves					
Egalisatiereserve afvalstoffenheffing	308	5	6	30	288
Egalisatiereserve rioolheffing	1.501	23		80	1.443
Schoolgebouwen	173	3			175
Gebouwenbeheer	98	1	25		124
Krimputkering	655	10	283	46	902
Samenwerking	9				9
Herstructurering wonen	133	2	15		150
Grondexploitatie	156	2			158
Uitvoering beheerplannen	0				0
Personele verplichtingen	97	1		34	65
Restantkredieten vorig dienstjaar	15				15
Deelfonds Sociaal domein	0				0
Kunst en cultuur	88	1			89
Dekking kapitaallasten GRP	449	22		52	420
Dekking kapitaallasten Huisvesting	2.140	96		134	2.103
Dekking kapitaallasten hard- en software	165	8		67	106
Dekking kapitaallasten sportvoorzieningen	381	15		21	376
Totaal bestemmingsreserves	6.368	191			
Totaal reserves	10.797	191	329	953	10.364
Omschrijving voorziening	saldo 1/1-2015	vermeerderingen wegens rente	overige vermeerderingen	verminderingen	saldo 1/1- 2016
Personeelskosten	59				59
Wachtgeldverplichtingen	75				75
Totaal voorzieningen	134				134
Totaal generaal	10.932	191	329	953	10.498

Structurele toevoegingen en onttrekkingen van reserves (bedragen x 1.000 euro)

Omschrijving reserve	Toevoegingen	Onttrekkingen
Algemene reserve		
Bestemmingsreserves		
Egalisatiereserve afvalstoffenheffing		30
Egalisatiereserve rioolheffing		
Gebouwenbeheer	25	
Onderhoud gemeentewerf		
Krimpuitkering		
Samenwerking		
Herstructurering wonen	14	
Grondexploitatie		
Uitvoering beheerplannen		
Projectkosten implementatie BGT		
Personele verplichtingen		34
Restantkredieten vorig dienstjaar		
Transities		
Dekking kapitaallasten GRP		52
Dekking kapitaallasten Huisvesting		134
Dekking kapitaallasten hard- en software		67
Dekking kapitaallasten sportvoorzieningen		21
Totaal bestemmingsreserves	39	338
Totaal reserves	39	338

6. Meerjarenraming 2016-2018

Toelichting meerjarenraming 2016-2018

Algemeen

Met in achtneming van wat hieromtrent is bepaald in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is de toekomstige financiële positie van onze gemeente in beeld gebracht.

Ingevolge artikel 22 van het BBV bevat de meerjarenraming een raming van de financiële gevolgen voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar, waaronder de baten en de lasten van bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen.

De meerjarenraming 2016-2018 is opgenomen bij de verschillende programma's en waar nodig toegelicht.

Status van de meerjarenraming

Vaststelling van de meerjarenraming betekent geen autorisatie van de daarin opgenomen bedragen. Het verlenen van de bevoegdheid tot het doen van uitgaven vindt steeds plaats bij de vaststelling van de jaarbegroting.

Uitkomst meerjarenraming 2016-2018

De meerjarenraming geeft voor de jaren 2016 t/m 2018 de volgende voordelige uitkomsten te zien. (bedragen x 1.000 euro)

2016	2017	2018
+ 112	+ 353	+ 384

Gehanteerde uitgangspunten

Loon- en prijsstijgingen

De meerjarenramingen zijn gebaseerd op constante lonen en prijzen. Uitgangspunt daarbij is dat via de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en zo nodig door trendmatige aanpassing van de gemeentelijke tarieven voldoende compensatie wordt verkregen voor loon- en prijsstijgingen.

Aantal inwoners

Bij het opstellen van de meerjarenramingen is voor het jaar 2015 uitgegaan van het werkelijk aantal inwoners op 1-1-2014 van 10.196.

De bevolkingsontwikkeling voorziet voor Loppersum een dalende trend.

Bij de berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is hiermee rekening gehouden.

De prognose over de jaren 2015-2018 is als volgt:

1/1-2014	10.196
1/1-2015	10.116 (raming)
1/1-2016	10.036 (raming)
1/1-2017	9.956 (raming)
1/1-2018	9.876 (raming)

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de meerjarenraming is rekening gehouden met de gegevens zoals deze in de septembercirculaire 2014 zijn vermeld.

Bij de berekening is ondermeer rekening gehouden met de volgende wijzigingen:

- Integratie-uitkering Sociaal Domein (6,3 miljoen euro)
- Mutaties uitkeringsfactor
- Lagere aantallen inwoners

Rekening houdende met ondermeer de hiervoor genoemde mutaties zijn de meerjarige gevolgen van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds 2014-2017 voor onze gemeente als volgt:

	Uitkering (bedragen x 1.000 euro)	Mutatie per jaar	Cumulatief
2015	16.949		
2016	16.557	-392	
2017	16.275	-282	-674
2018	16.095	-180	-854

De daling ten opzichte van 2015 wordt grotendeels veroorzaakt door de afname van de integratie-uitkering Sociaal domein. Deze integratie-uitkering is nu nog opgebouwd op basis van historische uitgaven. Met ingang 2016 wordt uitgegaan van een objectief verdeelmodel. Het ingroeipad ten aanzien van herverdeeleffecten is nog niet bekend. Daarnaast is het de bedoeling dat de integratie uitkering sociaal domein in 2018 integraal onderdeel vormt van de algemene uitkering.

Gemeenschappelijke regelingen

Voor de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen zijn in de meerjarenraming de ramingen opgenomen welke door de GR's in hun begroting 2015 zijn opgenomen. Daarnaast zijn in de meerjaren ramingen in de jaarschijven vanaf 2017 de bezuinigingsopdrachten uit de kadernota 2014 verwerkt.

Onvoorziene uitgaven/kapitaallasten investeringsplannen

Onvoorziene uitgaven

Voor onvoorziene uitgaven structureel is geen bedrag geraamd.

Kapitaallasten investeringsplannen

In de meerjarenraming is rekening gehouden met de structurele doorwerking van de kapitaallasten van het investeringsplan 2015. Voor de jaren 2016-2017 zijn eveneens structurele bedragen geraamd.

De hogere kapitaallast in 2018 ten opzichte van 2015 bedraagt 145 duizend euro.

De vrijval aan kapitaallasten op de diverse producten bedraagt over de jaren:

	Mutatie per jaar (bedragen x 1.000 euro)	Cumulatief
2016	64	
2017	23	87
2018	42	129

De toename aan kapitaallasten in het jaar 2018, nieuw minus vrijval, bedraagt 16 duizend euro

Onroerende-zaakbelastingen

Jaarlijks is in verband met nieuw- en verbouw een jaarlijkse hogere opbrengst geraamd van 19 duizend euro. Vanaf 2016 houden we rekening met een algemene tariefsverhoging van 2,5%.

Stelposten

De wijzigingen ten opzichte van het begrotingsjaar 2015 op het product stelposten zijn de volgende:

- Loonkostenstijging (periodieke verhogingen),
  - 2016: + 10 duizend euro
  - 2017: + 20 duizend euro
  - 2018: + 30 duizend euro.
- Afloop wachtgeldverplichtingen
  - 2016: -/- 20 duizend euro
  - 2017ev: -/- 34 duizend euro
- Bezuinigingstaakstellingen vanaf 2017 structureel (kadernota 2014)
  - Automatisering GemCC -/- 23 duizend euro
  - VTH bijdrage WO Deal -/- -67 duizend euro
- Vrijval lasten in verband met samenwerking vanaf 2016 structureel
  - Wonen en voorzieningen: -/- 15 duizend euro
  - Samenwerking algemeen
    - 2016: -/- 10 duizend euro
    - 2017: -/- 15 duizend euro
    - 2018: -/- 20 duizend euro
- Vrijval vanaf 2016 ivm incidentele lasten/baten in 2015
  - Archiefconservering -/- 15 duizend euro
  - Automatisering -/- 25 duizend euro

Boventallig personeel	-/- 10 duizend euro
Dekking overhead onafh. raadsman	50 duizend euro
- Vrijval kapitaallasten tractie, BOR en gymgebouwen/sporthal
    - 2016: -/- 45 duizend euro
    - 2017: -/- 49 duizend euro
    - 2018: -/- 71 duizend euro
  - Overige (vanaf 2016)
    - Extra kapitaallasten sportvoorziening Middelstum 20 duizend euro
    - Huuropbrengsten gemeentewerf 6 duizend euro
- Lagere loonkosten voormalig personeel ingaande
2015:	57 duizend euro
2016:	75 duizend euro
2017:	80 duizend euro
- Lagere kapitaallasten kostenplaatsen:
    - ingaande 2015: 32 duizend euro
    - ingaande 2016: 76 duizend euro
    - ingaande 2017: 79 duizend euro.
  - Hogere baten ivm verhuur werf:
    - Ingaande 2015: 3 duizend euro
    - Ingaande 2016: 6 duizend euro

7. Investeringsplan

Investeringsplan 2015
bedragen x 1.000 euro

(rentepercentage 4%)

Omschrijving object	Bedrag investering bruto	Bedrag investering netto	Aanwen- ding reserve	Bijdr derden	Afschr termijn in jaren	kapitaallasten 2014 netto
2015						
Programma1: Bestuur en dienstverlening						
Aanschaf software 3 Decentralisaties	30	30			5	7
Aanschaf modules HRM en Declaraties (software t.b.v. POJ)	7	6			5	2
Programma 4: Openbare werken: groen en grijs						
Reconstructie wegen – omvormen van asfalt naar klinkers bibeko* * binnen de bebouwde kom	156	129			40	8
Programma 13: Milieu						
Afvalwaterplan DAL-W 2013-2017 Rioolvervangning – herinrichtingsprojecten dorpen	292	215			50 jr ann	10
Subtotaal 2015 (kapitaallasten zie 6.922.50)	485	380				27
KAPITAALLASTEN ELDERS GERAAMD						
Programma 4: Openbare werken: groen en grijs						
Openbare verlichting - lichtmasten	167	138			40	9
Openbare verlichting - armaturen	73	60			20	5
kapitaallasten openbare verlichting geraamd op 6.210.20						
Totaal 2015	725	578				41

8. Vaststellingsbesluit

Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Loppersum;

gelet op artikel 191 van de Gemeentewet;

b e s l u i t :

de begroting voor het dienstjaar 2015 vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Loppersum, gehouden op 3 november 2014.

De raad voornoemd,

A. Rodenboog, voorzitter.

R.S. Bosma, griffier.